



# Advies

## Toekomstige organisatie van het beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek

Brussel, 16 maart 2015



Advies op eigen initiatief: Toekomstige organisatie van het beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek

Goedkeuring Raad: 16 maart 2015

De heer Philippe Muyters  
Vlaams minister van Werk, Economie, Innovatie en  
sport  
Martelaarsplein 7

B-1000 Brussel  
België

**contactpersoon**  
Peter Van Humbeeck  
[pvhumbeeck@serv.be](mailto:pvhumbeeck@serv.be)  
Tim Buyse  
[tbuyse@serv.be](mailto:tbuyse@serv.be)

**ons kenmerk**  
SERV\_20150316\_steunpunten\_BR\_pvit

**Brussel**  
16 maart 2015

## **Toekomstige organisatie van het beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek**

Mijnheer de minister

Beleid heeft nood aan voeding en onderbouwing door data en wetenschappelijk onderzoek. In dit advies formuleert de SERV op eigen initiatief denksporen voor de toekomstige organisatie van dat beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek in Vlaanderen. De sociale partners willen zo proactief een bijdrage leveren aan de aangekondigde conceptnota en het debat hierover. De SERV gaat ervan uit dat hij later om advies zal worden gevraagd over die conceptnota.

Het advies bevat de vraag naar een visie en tien strategische doelstellingen voor de organisatie van het beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek bij of op initiatief van de Vlaamse overheid. Ze worden vervolgens verder uitgewerkt in 4 x 4 denksporen. Het advies geeft tot slot ook enkele bekommernissen mee die ingegeven zijn door de huidige onzekerheid over de toekomst van de steunpunten. Het is volgens de SERV aangewezen om hierover zo snel mogelijk duidelijkheid te scheppen en de nodige overgangsregelingen te treffen in de transitie naar een eventueel nieuw beleidskader.

Hoogachtend,

Pieter Kerremans  
administrateur-generaal

Caroline Copers  
voorzitter

## Krachtlijnen

In dit advies formuleert de SERV op eigen initiatief **denksporen** voor de toekomstige organisatie van het beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek in Vlaanderen.

De **aanleiding** is de aankondiging van de Vlaamse regering dat de financiering van de steunpunten vanuit wetenschapsbeleid vanaf 2016 wordt geschrapt en dat er vanaf 2016 een meerjarenplan komt waarin het beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek anders zal worden voortgezet. De Vlaamse regering bereidt hierover een conceptnota voor.

Het voorliggende **advies** wil hiertoe in een vroege fase een bijdrage leveren. Het wil ook enkele bekommernissen meegeven die ingegeven zijn door de huidige onzekerheid over de toekomst van de steunpunten. De SERV gaat ervan uit dat hij later om advies zal worden gevraagd over de conceptnota.

Het advies is mee gebaseerd op een analyse van het SERV-Secretariaat en op een reeks gesprekken die het SERV-Secretariaat heeft gehad met bevoorrechte getuigen uit de wetenschappelijke wereld en de Vlaamse administratie. Deze analyse is opgenomen in een documentair **achtergronddocument** bij het advies.

### Nood aan beleidsvisie

De SERV onderschrijft de noodzaak om ook in Vlaanderen te evolueren naar een meer systematisch gebruik en een vergroting van de best beschikbare wetenschappelijke informatie ter **ondersteuning van beleidsbeslissingen**. Beleid heeft immers nood aan voeding en onderbouwing door data en wetenschappelijk onderzoek ('evidence-based policy', 'what works?', ...).

De voorbije jaren heeft de Vlaamse overheid hierin geïnvesteerd. Dat gebeurde via de Steunpunten voor Beleidsrelevant Onderzoek maar ook via beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek buiten de steunpunten. Toch is er nog veel verbetering mogelijk. Een 'knowledge-' en 'evidence-based' beleidsvoering impliceert een goede aansturing en benutting van wetenschappelijk onderzoek in beleidsprocessen, en vooral een **beleidsvisie** over de plaats en de rol van de wetenschappelijke beleidsondersteuning (incl. ontwikkeling en beheer van datasets).

Deze **beleidsvisie** moet antwoord bieden op vragen zoals: Welke beleidsonderbouwende informatie en welk soort onderzoek zijn wanneer nodig? Hoe wordt ervoor gezorgd dat die informatie écht beleidsrelevant en tijdig beschikbaar is? Hoe wordt verzekerd dat de nodige datacollectie structureel gebeurt? In hoeverre en waarvoor gebeurt dit onderzoek en deze datacollectie binnen de overheid zelf en in hoeverre en waarvoor wordt daarvoor een beroep gedaan op de academische wereld, adviesraden, studiebureaus, consultants...? Hoe wordt de afstemming, transparantie, onafhankelijkheid en valorisatie van het onderzoek verzekerd? Hoe kan worden gezorgd voor een stabiel kader zodat investeringen in de uitbouw van expertise in alle relevante domein mogelijk blijven, ook in budgettair moeilijk tijden? Welke rol spelen adviesraden en middenveld in dat alles?...

## Strategische doelstellingen

De SERV stelt de onderstaande **tien strategische doelstellingen** voorop voor de organisatie van het beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek in Vlaanderen. Hierbij zal soms een afweging nodig zijn omdat ze onderling niet altijd eenvoudig te verzoenen zijn (bv. beleidsrelevantie en bruikbaarheid van het onderzoek garanderen vs. capaciteit opbouwen).

1. **Planmatig werken stimuleren.**

Wetenschappelijke beleidsondersteuning moet georganiseerd en gepland gebeuren (wat niet wegneemt dat er ruimte moet zijn voor korte termijn onderzoeksopdrachten die inspelen op actuele beleidsnoden).

2. **Kwaliteit, beleidsrelevantie en bruikbaarheid van het onderzoek verzekeren.**

Beleidsmakers en stakeholders moeten worden uitgedaagd om concrete en haalbare onderzoeksvragen stellen. Onderzoekers moeten worden uitgedaagd om in alle onafhankelijkheid, en op wetenschappelijk onderbouwd wijze, bruikbare en concrete antwoorden te geven op de gestelde beleidsvragen.

3. **Voorspelbaarheid en lange termijnperspectief bieden.**

Ook in de toekomst moet voor bepaalde onderzoeksthema's capaciteitsopbouw gestimuleerd en ondersteund kunnen worden, zonder dat de financiering van het beleidsondersteunend onderzoek gezien of gebruikt wordt als extra kanaal voor de financiering van de reguliere onderzoekstaak van universiteiten en hogescholen gericht op academische publicaties. Dit vraagt wel bepaalde engagementen over langere termijn. Dit veronderstelt ook dat de nodige stabiele budgetten worden voorzien.

4. **Zorgen voor goede onderlinge samenwerking en betrokkenheid van beleidsmakers en stakeholders.**

Het beleidsondersteunend onderzoek moet transparant zijn en een goede betrokkenheid van de beleidsmakers en stakeholders voorzien, en in het bijzonder van de sociale partners voor alle belangrijke sociaal-economische thema's (rechtstreeks of onrechtstreeks via de SERV). Er moet inspraak mogelijk zijn in diverse fasen, mét respect voor de duidelijk onderscheiden rollen van wetenschappers, beleidsmakers en stakeholders. Daarnaast moeten onderlinge samenwerking tussen onderzoeksgroepen en interacties tussen de we-



tenschappelijke wereld, de beleidsmakers en de relevante stakeholders worden gestimuleerd.

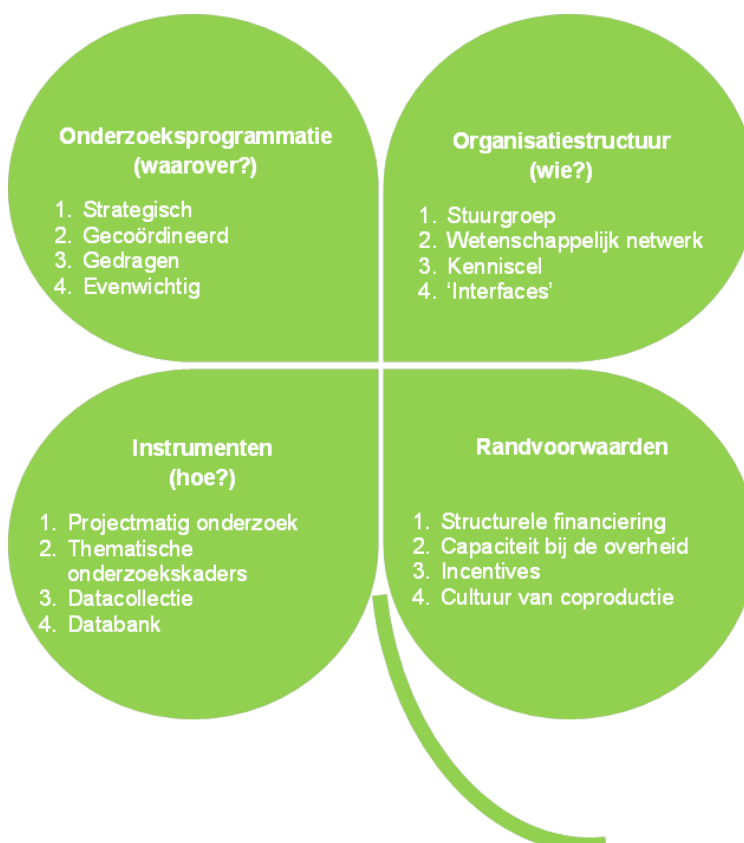
5. **Maatwerk én standaardisering toelaten.** Maatwerk in de organisatie van het beleidsondersteunend wetenschappelijk onderzoek is nodig omdat de context en cultuur (behoeften, actoren, relaties, gebruiken, reeds bestaande kanalen...) sterk kunnen verschillen tussen beleidsdomeinen. Maatwerk neemt niet weg dat op bepaalde vlakken een zekere standaardisering wenselijk is, bv. inzake procedures, rapportering, communicatie, ... zodat efficiëntiewinsten en schaalvoordelen kunnen worden gerealiseerd.
6. **Goede spreiding en ruimte voor transversale thema's realiseren.** Een goede spreiding van het onderzoek over alle belangrijke beleidsvelden en beleidsthema's is wenselijk zodat grote hiaten in de onderzoekprogrammatie worden vermeden. Ook beleidsdomeinoverschrijdend onderzoek moet een belangrijke plaats kunnen krijgen in het geheel. Inhoudelijk moet voor de bepaling van thema's en prioriteiten worden voortgebouwd op analyses (in samenspraak met de stakeholders) van megatrends, grote maatschappelijke uitdagingen en belangrijke sociaal-economische ontwikkelingen..
7. **Zorgen voor efficiëntie en diversiteit in de uitvoering.** Het onderzoek moet in principe kunnen gebeuren door de onderzoekers die daarvoor het best geplaatst zijn. Maar naast expertise en efficiëntiecriteria kunnen soms ook andere overwegingen relevant zijn voor de toewijzing (bv. diversiteit in invalshoeken, methodieken en onderzoekstradities, opbouw van capaciteit). De beheers- en transactiekosten moeten worden beperkt door zo efficiënt mogelijke structuren en zo eenvoudig mogelijke administratieve procedures.
8. **Transparantie en valorisatie van onderzoeksresultaten verzekeren.** De onderzoeksprogrammatie, de uitvoering van het onderzoek en de publicatie van de onderzoeksresultaten moeten transparant gebeuren en valorisatie stimuleren.
9. **Opbouw van data en 'borgen' van de gegevens bij de overheid stimuleren.** De verzameling en ontsluiting van data bij en door de opdrachtgevende overheid is essentieel, zodat informatiebronnen en tijdreeksen opgebouwd worden voor 'evidence based' beleid en de overheid zelf op basis van de basisgegevens/metagegevens onderzoek kan uitvoeren en/of de vlotte overdracht naar andere partners mogelijk kan maken.
10. **Regelmatige evaluatie organiseren.** Een goed systeem vergt een regelmatige gestructureerde evaluatie, met inbreng van de binnenlandse en buitenlandse wetenschappelijke wereld én de stakeholders, waarbij lessen worden getrokken voor de toekomstige organisatie op basis waarvan de nodige bijstellingen kunnen gebeuren.

## 4x4 denksporen

De SERV formuleert telkens vier denksporen rond de vier kernvragen die aan de orde zijn: waarover? (de onderzoeksprogrammatie); hoe? (de instrumenten); wie? (de organisatie en structuren) en wat zijn belangrijke randvoorwaarden?

Voor de **onderzoeksprogrammatie (waarover?)**, stelt de SERV een globale aanpak voor in de wetenschappelijke beleidsondersteuning, waarbij voor een periode van vijf jaar **per beleidsveld of -domein een onderzoeksprogramma** wordt vastgelegd, dat vervolgens jaarlijks wordt geactualiseerd en vertaald in een jaarprogramma. Daarnaast zou er een **beleidsdomeinoverschrijdend** programma bestaan voor transversale thema's. Deze programma's moeten zorgen voor de nodige betrokkenheid, transparantie, ruimte, evenwichten en continuïteit in het korte, middellange en lange termijn beleidsondersteunend onderzoek. Belangrijke kernwoorden of principes voor de onderzoeksprogrammatie zijn:

1. **Strategisch:** een strategische langere termijnbenadering van vraag en aanbod is wenselijk, met een goede afstemming op de de beleidsagenda en ruimte voor meerjarenonderzoek.
2. **Gecoördineerd:** de onderzoeksprogrammatie moet zorgen voor een goede afstemming van het (nieuwe) onderzoek op het geheel aan onderzoek dat op initiatief van de overheid (en daarbuiten) gebeurt of in het verleden gebeurde.
3. **Gedragen:** De stakeholders moeten nauw betrokken worden bij de bepaling van de onderzoeksthema's en de formulering van de relevante kennis- en beleidsvragen. De opmaak van de meerjarenonderzoeksprogramma's gebeurt daarom best in stappen, op basis van 'externe' input en eventueel na advies van de relevante adviesraad of een klankbord.
4. **Evenwichtig:** In de onderzoeksagenda moeten hiaten worden vermeden (cf. spreiding van het onderzoek over alle belangrijke beleidsvelden en beleidsthema's) en moet er ruimte zijn voor zowel langeretermijnprojecten als meer op de korte termijn gericht onderzoek dat ingaat op specifieke actuele beleidsvragen, alsook voor verschillende vormen en onderwerpen van onderzoek (conceptueel, instrumenteel, beleidsvoorbereidend, evaluerend...).



De **instrumenten (hoe?)** zouden kunnen bestaan uit de toewijzing van projectmatige overheidsopdrachten, de invoering van meerjarige thematisch onderzoekskaders, een beleid inzake datacollectie en de opbouw van een publieke databank.

1. De eerder **op de korte termijn gerichte, projectmatige onderzoeksopdrachten** (die mee deel uitmaken van de onderzoeksprogrammatie) worden door de overheid

ofwel zelf uitgevoerd ofwel via competitie in de markt gezet. Dat gebeurt via traditionele bestekken en aanbestedingen op basis van efficiënte procedures (met voldoende tijd om een onderzoeksvoorstel uit te werken en waarin niet enkel de kostprijs doorweegt maar ook de kwaliteit, valorisatie enz.).

2. In de **meerjarige onderzoekskaders** ligt de nadruk op een thematische aanpak met structurele financiering van de meest relevante onderzoekers of onderzoeksgroepen voor het thema. Het gaat dan om **afgebakende, toekomstgerichte thema's** (die niet noodzakelijk hoeven samen te vallen met een beleidsdomein) waar voor langere tijd op wordt ingezet, ook om nog niet voldoende aanwezige capaciteit, kennis en expertise op te bouwen. Een academische inbedding kan hier aangevuld worden met partnerschappen met publieke of (semi-)private onderzoeksinstituten, bv. door het mogelijk te maken dat zij participeren in consortia. De aansturing kan gebeuren via een beheersovereenkomst of raamovereenkomst en een stuurgroep. In bepaalde gevallen kan de overheid deze thematische capaciteitsuitbouw zelf op zich nemen en organiseren.
3. Er moet worden verzekerd dat de nodige **datacollectie** structureel en op een systematische en wetenschappelijk gefundeerde wijze gebeurt. Data zijn immers (los van de politieke cyclus en prioriteiten) essentieel voor empirisch beleidsondersteunend onderzoek, maar de verzameling ervan is vaak duur en tijdrovend. Een specifiek aandachtspunt daarbij is het gemakkelijker beschikbaar maken van bestaande data voor wetenschappelijk onderzoek en de vlotte **toegang** door de overheid tot datasets van onderzoek dat door de overheid werd gefinancierd.
4. Een **publieke databank** waarin idealiter alle beleidsrelevante onderzoekswerkzaamheden (afgeronde én lopende) worden opgenomen en actueel worden gehouden, moet zorgen voor een grotere transparantie en een beter ontsluiting en kan cumulatieve kennisopbouw bevorderen. De databank zou dus ook **beleidsgerichte syntheses** moet bevatten. Mogelijk is dit voornamelijk een taak voor de overheid (de betrokken administratie) zelf.

Qua **organisatie en structuren (wie?)** denkt de SERV aan een vierledige 'structuur' die (de programmatie van) de wetenschappelijke beleidsondersteuning organiseert en ondersteunt. De SERV heeft daarbij uitdrukkelijk geen zware governancestructuur of procedures voor ogen. Het geheel moet zo eenvoudig en functioneel mogelijk gehouden worden. De voorgestelde vierledige 'structuur' bestaat uit:

1. een **stuurgroep of overleggroep per homogeen beleidsdomein/beleidsveld** waarin de administratie, het kabinet en de relevante stakeholders vertegenwoordigd zijn (in concreto een vertegenwoordiging vanuit de (partners in de) strategische adviesraad voor het beleidsthema in kwestie). De sociale partners hebben in dat verband ook in het verleden steeds aangedrongen op een sterke vertegenwoordiging in zo'n aansturingsorgaan voor alle belangrijke sociaal-economische thema's, rechtstreeks of onrechtstreeks (via de SERV). Deze stuurgroep legt het meerjarenonderzoeksprogramma vast voor het beleidsdomein, bewaakt de uitvoering van de onderzoeksagenda en zorgt voor een periodieke evaluatie. Daarnaast worden best aparte stuurgroepen en klankbordgroepen gebruikt voor de **begeleiding van de diverse onderzoeksprojecten**, zonder dat het geheel te zwaar of versnipperd mag worden.
2. een **kenniscentrum of wetenschappelijk netwerk** van de belangrijkste onderzoekscentra voor het beleidsdomein, dat vlot expertise, data en onderzoeksbevin-



dingen kan delen met de overheid (en de stakeholders), periodiek input en ideeën formuleert voor het meerjarenprogramma, en functioneert als spil waarlangs valorisatie-initiatieven kunnen gebeuren.

3. een (kleine) beleidsdomeinoverschrijdende **kenniscel binnen de overheid** die ondersteuning en advies biedt op diverse vlakken: inhoudelijk (bv. verspreiding goede praktijken, afstemming tussen de programma's onderling), beheersmatig (bv. modelbeheersovereenkomsten of - raamcontracten) en communicatief (netwerkevents, uniek loket voor informatie over de programma's, beheer databank, ...). Een specifieke opdracht voor zo'n kenniscel op korte termijn zou moeten liggen in het gemakkelijker beschikbaar maken van bestaande data voor wetenschappelijk onderzoek en de vlotte toegang door de overheid tot datasets van onderzoek dat door de overheid werd gefinancierd.
4. **Interfaces** tussen de beleids- en wetenschappelijke gemeenschappen, zoals **kennisplatformen** waarin experts, beleidsmakers en stakeholders elkaar ontmoeten (o.a. voor het opbouwen, verstevigen en verspreiden van een gepaste 'evidence based policy'-cultuur en -capaciteit) en '**transfer agents**' die met één been in de ene en met het andere been in de andere gemeenschap staan (bv. ambtenaren die wetenschappelijk actief zijn, stageplaatsen bij de overheid voor jonge onderzoekers...).

Tot slot kunnen vier belangrijke **randvoorwaarden** worden vermeld:

1. **Structurele engagementen die lange termijnperspectief bieden.** Structurele engagementen die lange termijnperspectief bieden zijn essentieel, zodat onderzoekers en onderzoeksgroepen willen investeren in uitbouw van expertise in het betrokken domein. Het beleidsrelevant onderzoek moet kunnen steunen op een visie en een budgettair meerjarenplan dat zorgt voor een stabiele financiering en dit zowel binnen elk beleidsdomein afzonderlijk als transversaal. Dat is lang niet evident in de huidige budgettaire situatie. De 'schaarse middelen' moeten dan ook weloverwogen worden ingezet, in eerste instantie voor thema's en taken die essentieel worden geacht. Daarnaast zou meer gebruik moeten worden gemaakt van **Europese cofinanciering**.
2. **Capaciteit bij de overheid.** Verdere opbouw van capaciteit bij de overheid is noodzakelijk voor kwaliteitsvol onderzoek (o.a. om beleidsagenda's en -prioriteiten goed te vertalen in relevante, duidelijk omschreven en goed onderbouwde onderzoeksvragen en projectoproepen) en voor een optimale valorisatie en doorwerking van onderzoek in het beleid (absorptiecapaciteit).
3. **Incentives voor beleidsrelevant onderzoek en de valorisatie ervan.** Aan de vraagzijde moeten beleidsdomeinen aanmoedigd worden om de beleidsvoorbereiding en beleidsevaluaties te baseren op 'evidence based' onderzoek. Aan de aanbodzijde moeten er voldoende incentives zijn opdat de academische wereld actief deelneemt aan het maatschappelijk debat en beleidsgericht werkt. In dit kader is een **debat over de basisfinanciering van de universiteiten en hogescholen nodig**. De huidige financieringssleutels moedigen intense investeringen in Vlaamse beleidsproblematieken immers niet echt aan. Verder moet de ontsluiting en valorisatie richting beleidsmakers en stakeholders structureel ingebouwd worden, o.a. via 'systematic reviews' en niet-technische samenvattingen van beleidsrelevant onderzoek.

4. **Cultuur van coproductie, met een duidelijke rolverdeling.** Kennis voor beleid moet meer worden gezien als coproductie tussen de beleids-, wetenschappelijke en maatschappelijke gemeenschappen. Daarbij moet wel een duidelijke rolverdeling en taakafbakening gerespecteerd worden. De intrinsieke kwaliteit van het onderzoek waarborgen (objectiviteit en onafhankelijkheid, verantwoord onderzoeksdesign en methodologie, betrouwbare en actuele data, valide conclusies...) is de verantwoordelijkheid van de wetenschappelijke wereld zelf, die daarvoor de nodige ruimte moet krijgen en maatregelen moet kunnen nemen. Het ideaalbeeld voor beleidsrelevant onderzoek is dat het gaat om kennis die bruikbaar is voor het beleid, erkend wordt door stakeholders en de toets van andere wetenschappers doorstaat.

## Op korte termijn

Vandaag is het nog onduidelijk of en in welke mate de huidige rol en subsidiëring van de steunpunten na 1 januari 2016 behouden zullen blijven. Dit creëert heel wat onzekerheid binnen de steunpunten. Mogelijks heeft dit ook negatieve gevolgen voor de afwerking van het nog lopende onderzoek en meer structureel voor de opgebouwde data, kennis en capaciteit. Bijgevolg is het aangewezen om zo snel mogelijk **duidelijkheid** te scheppen én de nodige **overgangsregelingen** te treffen in de transitie naar een eventueel nieuw kader. Het wordt immers zeer moeilijk of bijna onmogelijk om dat eventuele nieuwe beleidskader nog voor eind 2015 volledig te operationaliseren. Wellicht moet daarbij de focus worden gelegd op de selectie en het behoud van **thema's en taken die prioritair en essentieel zijn**.

Zeker in de opbouw, het beheer en de ontsluiting van belangrijke **datasets** is continuïteit essentieel. Daarnaast moet de **overdracht** van de intellectuele rechten, verzamelde data, studies, enz. naar de Vlaams overheid worden georganiseerd en gevrijwaard, aangezien die overdracht bij afsluiting van hun opdracht niet voor alle steunpunten is geregeld.

# Inhoud

<b>Krachtlijnen</b> .....	<b>3</b>
<b>Advies</b> .....	<b>12</b>
<b>1. Inleiding</b> .....	<b>12</b>
<b>2. Nood aan beleidsvisie op wetenschappelijke beleidsondersteuning</b> .....	<b>14</b>
<b>3. Strategische doelstellingen voor de toekomstige organisatie</b> .....	<b>15</b>
3.1. Planmatig werken stimuleren .....	15
3.2. Kwaliteit, beleidsrelevantie en bruikbaarheid van het onderzoek verzekeren	16
3.3. Voorspelbaarheid en lange termijnperspectief bieden .....	16
3.4. Zorgen voor goede onderlinge samenwerking en betrokkenheid van beleidsmakers en stakeholders voorzien.....	16
3.5. Maatwerk én standaardisering toelaten.....	17
3.6. Goede spreiding en ruimte voor transversale thema's realiseren .....	17
3.7. Zorgen voor efficiëntie en diversiteit in de uitvoering .....	18
3.8. Transparantie en valorisatie van onderzoeksresultaten verzekeren .....	18
3.9. Opbouw van data en 'borgen' van de gegevens bij de overheid stimuleren... 18	
3.10. Regelmatige evaluatie organiseren .....	18
<b>4. 4x4 denksporen voor de toekomstige organisatie</b> .....	<b>19</b>
4.1. Principes voor de onderzoeksprogrammatie (waarover?).....	20
Een strategische onderzoeksprogrammatie .....	20
Een gecoördineerde onderzoeksprogrammatie .....	20
Een gedragen onderzoeksprogrammatie .....	20
Een evenwichtige onderzoeksprogrammatie .....	21
4.2. Instrumenten (hoe?).....	21
Projectmatige onderzoeksopdrachten .....	21
Thematisch onderzoekskaders.....	22
Datacollectie .....	22
Databank.....	23
4.3. Organisatie en structuren (wie?) .....	23
Stuurgroep .....	23
Wetenschappelijk netwerk/kenniscentrum.....	24
Kenniscel .....	25
'Interfaces' (kennisplatform, transfer agents, ...) .....	25
4.4. Randvoorwaarden.....	25
Structurele engagementen die lange termijnperspectief bieden .....	25
Capaciteit bij de overheid .....	26
Incentives voor beleidsrelevant onderzoek (en de valorisatie ervan) .....	26
Cultuur van coproductie, met een duidelijke rolverdeling.....	27
<b>5. Op korte termijn</b> .....	<b>28</b>

<b>Achtergronddocument .....</b>	<b>1</b>
<b>1. Inleiding .....</b>	<b>2</b>
<b>2. Wetenschappelijke beleidsondersteuning .....</b>	<b>3</b>
2.1. De behoefte blijft groot .....	3
2.2. Nog veel verbetering mogelijk .....	3
2.3. Gebruik van beleidsondersteunend wetenschappelijk onderzoek.....	6
2.4. Een ruimere blik: voorbij instrumenteel gebruik .....	8
2.5. Verwetenschappelijking en vermaatschappelijking.....	10
<b>3. Steunpuntenprogramma.....</b>	<b>11</b>
3.1. Situering.....	11
3.2. Ervaringen.....	13
3.3. Sterke punten.....	14
3.4. Aandachtspunten .....	15
<b>4. Enkele andere programma's en organisatievormen.....</b>	<b>18</b>
4.1. Situering.....	18
4.2. VIONA-Arbeidsmarktonderzoek .....	20
4.3. Overlegplatform Wetenschappelijk Onderzoek – WVG .....	21
4.4. TWOL – Leefmilieu .....	21
4.5. VMM-MIRA – Leefmilieu .....	22
4.6. Onderwijs .....	23
4.7. Onroerend erfgoed.....	24
4.8. Ruimte Vlaanderen .....	24
4.9. Expertisecentrum O&O monitoring (ECOOM) – EWI.....	25
4.10. Vlaamse wetenschappelijke instellingen – voorbeeld INBO .....	26
4.11. Studiedienst van de Vlaamse Regering – DAR .....	27
4.12. Strategisch BasisOnderzoek (SBO) – IWT .....	28
4.13. Andere voorbeelden.....	28
4.14. Vlaams Evaluatieplatform - Community of practice .....	28
4.15. Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg.....	29
<b>5. Enkele buitenlandse organisatievormen .....</b>	<b>31</b>
5.1. Situering.....	31
5.2. Verenigd Koninkrijk: onderzoekscentra, netwerken rond EBP en RCT.....	33
5.3. Duitsland: onderzoeksassociatie en expertenraden en – commissies .....	34
5.4. Nederland: overheidsinstellingen (incl. planbureaus) en adviesraden .....	35
5.5. Verenigde Staten: formele eisen, stichtingen en netwerken .....	37
5.6. Australië: overheidsgefinancierde organisaties.....	38
<b>Referentielijst.....</b>	<b>39</b>

# Advies

## 1. Inleiding

De erkenningstermijn van de huidige, derde generatie steunpunten voor beleidsrelevant onderzoek zal aflopen op 31 december 2015. De recente evaluatie<sup>1</sup> zal mee de basis vormen voor beslissingen over de organisatie van het beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek in deze legislatuur.

Daarbij is het vandaag nog onduidelijk of en in welke mate de huidige rol en subsidiëring van de steunpunten behouden zullen blijven. Naar verluidt wordt in elk geval de financiering van de steunpunten vanuit wetenschapsbeleid vanaf 2016 geschrapt en zou er vanaf 2016 een meerjarenplan komen waarin het beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek anders zal worden voortgezet. De Vlaamse regering zou hierover een conceptnota voorbereiden.

De huidige budgettaire context zorgt ook binnen de steunpunten voor onzekerheid en maakt het moeilijk om de nodige perspectieven te bieden aan de betrokken onderzoekers. Mogelijks heeft dat ook negatieve gevolgen voor de afwerking van het nog lopende onderzoek en meer structureel voor de opgebouwde data, kennis en capaciteit. Bijgevolg is het aangewezen om zo snel mogelijk duidelijkheid te scheppen en om de nodige overgangsregelingen te treffen in de transitie naar een eventueel nieuw kader.

Tegelijk is het aangewezen om deze problematiek breder te situeren. Naast de steunpunten gebeurt er immers, en in sommige beleidsdomeinen veel meer, beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek *buiten* de steunpunten, nl. binnen de overheid zelf, door de overheid aangestuurd en uitbesteed via andere kanalen dan de steunpunten, of buiten de overheid om (bv. door adviesraden op vraag van en aangestuurd door het middenveld, door universiteiten en hogescholen, onderzoeksinstanties, denktanks...)<sup>2</sup>.

Tegen die achtergrond besliste de SERV om op eigen initiatief reeds eerste aanbevelingen te formuleren voor de toekomstige organisatie van het Vlaamse beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek.

Ook in 2011 heeft de SERV zich in een advies beraden over de organisatie van de wetenschappelijke beleidsondersteuning, naar aanleiding van de evaluatie van de tweede generatie steunpunten (2007-2011)<sup>3</sup>. In een tweede advies vroeg de SERV aandacht voor de onderzoekslijnen die vanuit sociaal-economische invalshoek prioritair

---

<sup>1</sup> Idea Consult (2015). Meta-evaluatie, Programma Steunpunten voor Beleidsrelevant Onderzoek. Eindrapport. Januari 2015  
<http://www2.vlaanderen.be/weten/steunpunten/download/G3/nieuws/20150227evaluatie.pdf>

<sup>2</sup> Dat blijkt ook uit de ingezette budgetten. De Speurgids 2014 leert dat er naast het bedrag van € 9,085 mln. aan EWI-financiering voor de steunpunten beleidsrelevant onderzoek, een bedrag van € 33,114 mln. aan middelen worden ingezet voor beleidsrelevant onderzoek vanuit de verschillende beleidsdomeinen. Dit laatste bedrag dient deels als cofinanciering van de steunpunten vanuit de beleidsdomeinen, deels als dotatie voor wetenschappelijke onderzoeksinstellingen en deels voor het zelf uitvoeren of uitbesteden van beleidsondersteunend onderzoek.

<sup>3</sup> <http://www.serv.be/node/4176>

moesten worden opgenomen of verdergezet<sup>4</sup>. In het recentere advies ‘slagkrachtige overheid: prioriteiten voor de volgende regeerperiode’ (2014) heeft de SERV eveneens aanbevelingen geformuleerd voor de organisatie van de wetenschappelijke onderbouwing van het beleid<sup>5</sup>.

In het voorliggend advies formuleert de SERV een reeks strategische doelstellingen of criteria voor de toekomstige organisatie van het beleidsrelevant onderzoek. Die worden vervolgens vertaald in enkele concrete denksporen. Er wordt afgesloten met enkele bekommernissen ingegeven door de huidige onzekerheid over de toekomst van de steunpunten.

Met dit advies op eigen initiatief wil de SERV een eerste aanzet geven voor het debat. De SERV gaat ervan uit dat hij om advies zal worden gevraagd over de aangekondigde conceptnota van de Vlaamse regering rond deze thematiek.

Het voorliggende advies is mee gebaseerd op een analyse van het SERV-Secretariaat en op een reeks gesprekken die het SERV-Secretariaat heeft gehad met bevoorrechte getuigen uit de wetenschappelijke wereld en de Vlaams administratie.

De analyse van het SERV-Secretariaat is opgenomen in een documentair achtergronddocument bij dit advies. Daarin wordt eerst kort ingegaan op het belang van en de nood aan beleidsondersteunend wetenschappelijk onderzoek<sup>6</sup>. Het beleidsondersteunend wetenschappelijk onderzoek wordt ook gekaderd binnen enkele theoretische concepten. Vervolgens komt de ervaring met bestaande programma’s aan bod. Het betreft in de eerste plaats de steunpunten maar er wordt ook ingegaan op enkele andere programma’s en organisatievormen voor beleidsondersteunend wetenschappelijk onderzoek in binnen en buitenland.

De SERV wenst uitdrukkelijk zijn dank uit te spreken voor de informatie, standpunten en ideeën die door de gecontacteerde wetenschappers en ambtenaren werd aangeleverd.

---

<sup>4</sup> <http://www.serv.be/serv/book-5967/steunpunten-beleidsrelevant-onderzoek>

<sup>5</sup> <http://www.serv.be/node/8323>

<sup>6</sup> Er moet een onderscheid gemaakt worden tussen het beleidsondersteunend wetenschappelijk onderzoek dat hier wordt bedoeld en dat op de ene of andere manier past in de beleidscyclus, en ander onderzoek dat verder niet aan bod komt, zoals het basisonderzoek aan academische en andere kenniscentra of het toegepast onderzoek binnen bv. de strategische onderzoekscentra (SOC’s: imec, VITO, VIB en iMinds (voorheen IBBT)), de zgn. lichte structuren (deels vroegere Competentiecentra: Flanders Inshape, Flanders’ FOOD, FISCH, Flanders’ DRIVE, Flanders Synergy, MiX, SIM-Flanders, Sociale Innovatiefabriek, VIL, VIM en MIP), de technologie transfer offices (TTO’s met interfacemiddelen/Industriële onderzoeksfondsen), de provinciale innovatiecentra, of Flanders District of Creativity (Flanders DC). Voor een overzicht en bespreking daarvan wordt verwezen naar een recente publicatie van SERV-StIA. Zie <http://www.serv.be/stichting/publicatie/informatiedossier-innovatiestructuren-vlaanderen>.

## 2. Nood aan beleidsvisie op wetenschappelijke beleidsondersteuning

Beleid moet goed onderbouwd en overlegd worden<sup>7</sup>. In diverse beleidsnota's van de Vlaamse regering wordt terzake gesteld dat men wil blijven investeren in beleid dat gestoeld is op wetenschappelijke inzichten ('evidence based')<sup>8</sup>. Er wordt gesproken van de opmaak van een gecoördineerde onderzoeksagenda zodat de noodzakelijke informatie- en kennisbasis (met inbegrip van de juiste indicatoren en statistieken en overleg met de stakeholders daarover) wordt opgebouwd. De beleidsnota's leggen ook een bijzondere klemtoon op het belang van (een echt beleid rond) evaluaties van het beleid en beleidsmaatregelen om inzicht te verwerven in mogelijke effecten en zo nodig bij te sturen<sup>9</sup>.

De SERV onderschrijft de noodzaak om ook in Vlaanderen te evolueren naar een meer systematisch gebruik en een vergroting van de best beschikbare wetenschappelijke informatie ter ondersteuning van beleidsbeslissingen.

Beleid heeft immers nood aan voeding en onderbouwing door data en wetenschappelijk onderzoek ('evidence-based policy', 'what works?', ...). Dat geldt voor alle fasen van de beleidscyclus: agendasetting en beleidsvoorbereiding vergen een adequate informatie- en kennisbasis met inbegrip van lange termijn visievorming; beleidsformulering en beleidsimplementatie vergen onderbouwing van beleidsmaatregelen en hun uitvoeringsmodaliteiten door ex ante evaluatie van beleidsalternatieven en hun effecten; beleidsevaluatie vergt een goede monitoring van de resultaten (met focus op outcome en effecten, dus verder dan inputs en outputs) en ex post analyse van het beleid met het oog op beleidsleren en verbetering. Wat geldt voor de beleidscyclus geldt ook voor de werking van de overheid zelf, op het vlak van bestuurlijke organisatie, processen, procedures, en instrumenten. Ook hier speelt het wetenschappelijk onderzoek een onvervangbare rol om de nodige (benchmark-) informatie, analyses, modellen en ideeën aan te reiken.

De voorbije jaren heeft de Vlaamse overheid hierin geïnvesteerd. Dat gebeurde via de Steunpunten voor Beleidsrelevant Onderzoek maar ook via beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek buiten de steunpunten.

Toch is er nog veel verbetering mogelijk in Vlaanderen. De 'knowledge-' en 'evidence-based' beleidsvoering impliceert een goede aansturing en benutting van wetenschappelijk onderzoek in beleidsprocessen, en vooral een **beleidsvisie** over de plaats en de rol van de wetenschappelijke beleidsondersteuning (incl. ontwikkeling en beheer van datasets).

---

<sup>7</sup> Zie de kenmerken van goede regelgeving die op 7 november 2003 door de Vlaamse Regering werden goedgekeurd. "Kwaliteitsvolle regelgeving is zorgvuldig voorbereid. Zij is gebaseerd op alle nuttige wetenschappelijke en empirische informatie die redelijkerwijze beschikbaar is. Over de doelstellingen, alternatieven, inhoud en effecten ervan is ruim ambtelijk, maatschappelijk en politiek overleg gepleegd."

<sup>8</sup> Beleidsnota 2014-2019 Werk, Economie, Wetenschap en Innovatie

<sup>9</sup> De beleidsnota 2014-2019 algemeen regeringsbeleid



Deze beleidsvisie moet antwoord bieden op vragen zoals: Welke beleidsonderbouwende informatie en welk soort onderzoek zijn wanneer nodig? Hoe wordt ervoor gezorgd dat die informatie écht beleidsrelevant en tijdig beschikbaar is? Hoe wordt verzekerd dat de nodige datacollectie structureel gebeurt? In hoeverre en waarvoor gebeurt dit onderzoek en deze datacollectie binnen de overheid zelf? In hoeverre en waarvoor wordt daarvoor een beroep gedaan op de academische wereld, adviesraden, studie bureaus, consultants...? Hoe wordt de afstemming, transparantie, onafhankelijkheid en valorisatie van het onderzoek verzekerd? Hoe kan worden gezorgd voor een stabiel kader zodat investeringen in de uitbouw van expertise in alle relevante domein mogelijk blijven, ook in budgettair moeilijk tijden? Welke rol spelen adviesraden en middenveld in dat alles? ...

### 3. Strategische doelstellingen voor de toekomstige organisatie

Het debat over de toekomstige organisatie van het beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek wordt vergemakkelijkt wanneer eerst de discussie wordt gevoerd over enkele **criteria of uitgangspunten** en strategische doelstellingen waaraan de toekomstige organisatie van het beleidsondersteunend wetenschappelijk onderzoek moet voldoen. Vervolgens kan dan worden nagedacht over de concrete vormgeving (zie denksporen).

Hieronder wordt een set van tien uitgangspunten en strategische doelstellingen vooropgesteld voor de toekomstige organisatie van het beleidsondersteunend wetenschappelijk onderzoek in Vlaanderen. Ze worden hierna verder toegelicht.

1. Planmatig werken stimuleren
2. De beleidsrelevantie en bruikbaarheid van het onderzoek verzekeren
3. Voorspelbaarheid en lange termijnperspectief voor capaciteitsopbouw bieden
4. Maximale betrokkenheid van beleidsmakers en stakeholders voorzien
5. Maatwerk én standaardisering toelaten
6. Goede spreiding en ruimte voor transversale thema's realiseren
7. Zorgen voor efficiëntie en diversiteit in de uitvoering
8. Transparantie en valorisatie van onderzoeksresultaten verzekeren
9. Opbouw van data en 'borgen' van de gegevens bij de overheid stimuleren
10. Regelmatige evaluatie organiseren

Belangrijk daarbij is de vaststelling dat **soms een afweging nodig** is tussen deze uitgangspunten of strategische doelstellingen onderling wanneer die moeilijker te verzoeven zijn, bv. tussen beleidsrelevantie en bruikbaarheid van het onderzoek garanderen vs. capaciteit opbouwen. Dat betekent ook dat afhankelijk van het gewicht dat aan het ene of andere criterium wordt gegeven, andere 'modellen' voor de organisatie van het beleidsondersteunend wetenschappelijk onderzoek meer of minder verkieslijk zijn.

#### 3.1. Planmatig werken stimuleren

Wetenschappelijke beleidsondersteuning mag geen voorwerp van ad hoc beleid zijn, met enkel, of in hoofdzaak, korte termijnonderzoekopdrachten die worden 'besteld' in functie van een concrete onderzoeksvraag. Het moet integendeel goed georganiseerd en gepland worden, wat niet wegneemt dat er ruimte moet zijn voor korte termijnonder-



zoeksopdrachten die inspelen op actuele beleidsnoden. De overheid moet gestimuleerd of uitgedaagd worden om periodiek, samen met de wetenschappelijke wereld en de stakeholders, na te denken over de maatschappelijk relevante thema's en prioriteiten die zij ziet in het beleidsgericht wetenschappelijk onderzoek. Hierbij hoort ook aandacht voor de noodzakelijke dataverzameling en ontsluiting van databronnen, incl. op langere termijn (longitudinaal onderzoek).

### **3.2. Kwaliteit, beleidsrelevantie en bruikbaarheid van het onderzoek verzekeren**

Om bruikbaar te zijn, moet het beleidsondersteunend wetenschappelijk onderzoek kwaliteitsvol zijn. Dat vergt dat onderzoekers voldoende wetenschappelijke ervaring hebben en voeling hebben met de specifieke beleidsmaterie en overheidscontext, en tegelijk in staat zijn om de nodige afstand t.o.v. het beleid te bewaren om een onafhankelijke inbreng te verzekeren. Beleidsmakers en stakeholders moeten worden uitgedaagd om goede, voldoende concrete en haalbare onderzoeksvragen te stellen. Onderzoekers moeten worden uitgedaagd om concrete antwoorden te geven op de gestelde beleidsvragen.

### **3.3. Voorspelbaarheid en lange termijnperspectief bieden**

Het blijft voor bepaalde onderzoeksthema's belangrijk om de nodige onderzoekscapaciteit en kritische massa op te bouwen. Ook in de toekomst moet dergelijke *capaciteitsopbouw* gestimuleerd en ondersteund kunnen worden, zonder dat de financiering van het beleidsondersteunend onderzoek gezien of gebruikt wordt als extra kanaal voor de financiering van de reguliere onderzoekstaak van universiteiten en hogescholen gericht op academische publicaties. Dit vraagt wel bepaalde engagementen over langere termijn. Dit veronderstelt ook dat de nodige stabiele budgetten worden voorzien. Voorspelbaarheid houdt daarnaast in dat toekomstige onderzoeksvragen en projectoproepen voldoende op voorhand worden aangekondigd, zodat geïnteresseerde onderzoekers of onderzoeksgroepen zich kunnen voorbereiden.

### **3.4. Zorgen voor goede onderlinge samenwerking en betrokkenheid van beleidsmakers en stakeholders voorzien**

Het beleidsondersteunend onderzoek moet transparant zijn en een goede betrokkenheid van de beleidsmakers en stakeholders voorzien, en in het bijzonder van de sociale partners voor alle belangrijke sociaal-economische thema's (rechtstreeks of onrechtstreeks via de SERV). De stakeholders en in het bijzonder de sociale partners moeten ten eerste een belangrijke rol kunnen spelen in het aandragen van de behoeften aan beleidsrelevant onderzoek. Die behoeften zijn immers geen zaak van beleidsmakers alleen, maar komen ook en vooral voort uit maatschappelijke vragen en noden. De sociale partners en andere stakeholders beschikken ten tweede over belangrijke expertise en terreinkennis, en kunnen zo ook bij het formuleren van concrete onderzoeksvragen en tijdens de uitvoering van het onderzoek zelf een belangrijke inhoudelijke bijdrage leveren. Ten derde bevordert de betrokkenheid van stakeholders de volgehouden beleidsfocus doorheen het onderzoeksproces en de gedragenheid en de doorwerking van de onderzoeksresultaten in het beleid. Er moet dus inspraak mogelijk

zijn in diverse fasen, bij de bepaling van de prioritaire onderzoeksthema's, de formulering van onderzoeksvragen, de begeleiding van het onderzoek en de evaluatie van het uitgevoerde onderzoek, mét respect voor de duidelijk onderscheiden rollen van wetenschappers, beleidsmakers en stakeholders (zie ook verder onder coproductie).

Daarnaast moeten onderlinge samenwerking tussen onderzoeksgroepen en interacties tussen de wetenschappelijke wereld, de beleidsmakers en de relevante stakeholders worden gestimuleerd. Veelvuldige contacten (via stuurgroepen, netwerken, fora, intense samenwerking enz.) moeten kennisoverdracht, wetenschappelijke dienstverlening en doorwerking van de onderzoeksresultaten ondersteunen en moeten onderzoekers toelaten om de nodige voeling te hebben met de maatschappelijke noden en de beleidspraktijk.

### **3.5. Maatwerk én standaardisering toelaten**

Contextuele en culturele factoren (behoeften, actoren, relaties, gebruiken, reeds bestaande kanalen...) zijn belangrijk voor de efficiënte organisatie van het beleidsondersteunend wetenschappelijk onderzoek. Die factoren kunnen sterk verschillen afhankelijk van het beleidsdomein. Dat betekent dat er een zeker maatwerk nodig is die de nodige flexibiliteit mogelijk maakt. Dat geldt zowel voor het gepaste 'organisatiemodel' (bv. beleidsondersteunend onderzoek ingebed binnen de overheid zelf of vooral uitbesteding? Uitbesteding via welke formules?) als voor de inhoudelijke focus (ruimte voor verschillende soorten onderzoek, cf. bv. nood aan instrumenteel vs. nood aan conceptueel/agenderend onderzoek).

Maatwerk neemt echter niet weg dat op bepaalde vlakken een zekere standaardisering wenselijk is, bv. op het vlak van werkwijzen, procedures, rapportering, communicatie, ... zodat efficiëntiewinsten en schaalvoordelen mogelijk zijn. Die standaardisering kan soms dwingend zijn (verplichte regels of principes die men moet volgen) en soms minder dwingend (verspreiding van richtlijnen, goede praktijken, ...). In elk geval moet 'iemand' het overzicht houden en deze standaardisering organiseren en de in het verleden opgedane ervaring valoriseren.

### **3.6. Goede spreiding en ruimte voor transversale thema's realiseren**

De nood aan voeding en onderbouwing van beleid door data en wetenschappelijk onderzoek geldt voor alle beleidsdomeinen. Een goede spreiding van het onderzoek over alle belangrijke beleidsvelden en beleidsthema's is dan ook wenselijk. Grote hiaten in de onderzoeksprogrammatie moeten worden vermeden. Ook beleidsdomeinoverschrijdend onderzoek moet een belangrijke plaats kunnen krijgen. Veel beleidsvraagstukken vragen immers in toenemende mate een beleidsdomeinoverschrijdende en multidisciplinaire aanpak. Inhoudelijk moet voor de bepaling van thema's en prioriteiten worden voortgebouwd op analyses (in samenspraak met de stakeholders) van megatrends, grote maatschappelijke uitdagingen en belangrijke sociaal-economische ontwikkelingen.

### **3.7. Zorgen voor efficiëntie en diversiteit in de uitvoering**

Het onderzoek moet in principe kunnen gebeuren door de onderzoekers die daarvoor het best geplaatst zijn. Naast expertise en efficiëntiecriteria kunnen echter ook andere overwegingen meespelen bij de toewijzing, zoals de diversiteit in invalshoeken, methodieken en onderzoekstradities waar dat wenselijk is, of de opbouw van capaciteit. Daarnaast moet er ook aandacht zijn voor mogelijke efficiëntiewinsten door bestaande onderzoeksmateriaal beter te ontsluiten en te gebruiken (systematic reviews) en zo te zorgen voor cumulatieve kennisopbouw (steeds vertrekken van wat al bestaat en zo dubbel werk of 'warm water uitvinden' vermijden).

### **3.8. Transparantie en valorisatie van onderzoeksresultaten verzekeren**

Zowel de onderzoeksprogrammatie als de uitvoering van het onderzoek en de publicatie van de onderzoeksresultaten moeten in alle transparantie gebeuren. De organisatie van het beleidsondersteunend wetenschappelijk onderzoek moet tevens bijzondere aandacht besteden aan de verspreiding en het gebruik van de onderzoeksresultaten. Dit kan op diverse manieren, via diverse kanalen en momenten, maar gaat verder dan de organisatie van een studiedag en een wetenschappelijke publicatie.

### **3.9. Opbouw van data en 'borgen' van de gegevens bij de overheid stimuleren**

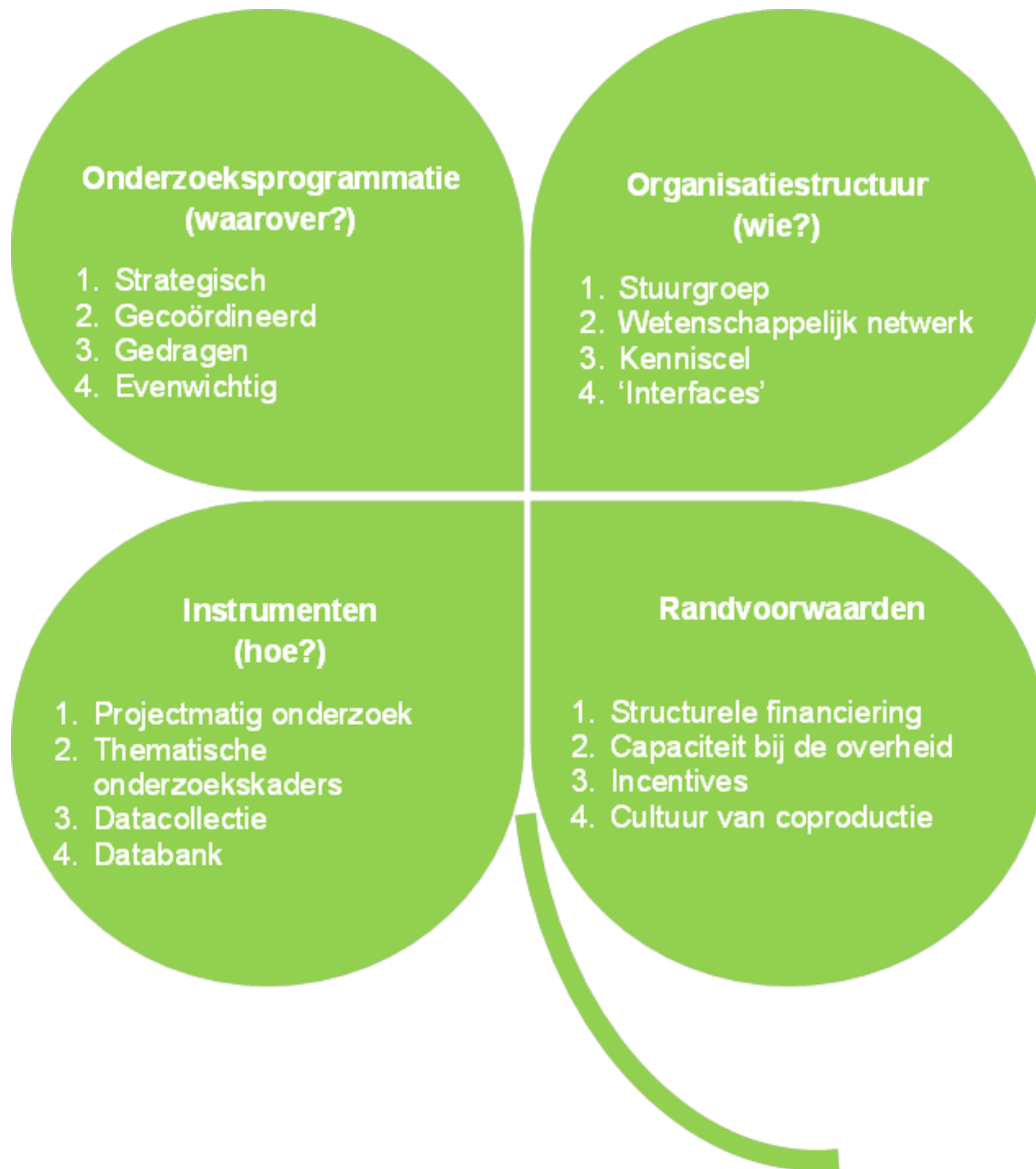
De verzameling en ontsluiting van data bij en door de opdrachtgevende overheid is essentieel, zodat informatiebronnen en tijdreeksen opgebouwd worden voor 'evidence based' beleid en de overheid zelf op basis van de basisgegevens/metagegevens onderzoek kan uitvoeren en/of de vlotte overdracht naar andere partners mogelijk kan maken. In dat verband is de toegang tot de verzamelde datasets en de (eigenoms)overdracht van de kennis, intellectuele rechten, verzamelde data, studies, ... naar de Vlaams overheid een belangrijk aandachtspunt.

### **3.10. Regelmatige evaluatie organiseren**

Een goed systeem van beleidsondersteunend wetenschappelijk onderzoek vergt een regelmatige gestructureerde evaluatie, mét inbreng van de binnenlandse én buitenlandse wetenschappelijke wereld én de stakeholders, waarbij lessen worden getrokken voor de toekomstige organisatie en de nodige bijstellingen gebeuren. Een grondige evaluatie met focus op outputs vormen daarnaast ook een belangrijke tegenhanger van de gevraagde stabiliteit in financiering en budgetten.

## 4. 4x4 denksporen voor de toekomstige organisatie

Voortbouwend op de geschetste strategische doelstellingen en de analyse in het achtergronddocument, worden hierna '4 x 4' denksporen geformuleerd voor de toekomstige organisatie van het beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek in Vlaanderen (zie figuur).



Zoals uit de bespreking zal blijken, worden meerdere van deze denksporen vandaag al gebruikt in een of andere vorm, in een specifiek beleidsdomein of programma. Voor meer informatie wordt verwezen naar het achtergronddocument. Een echte combinatie van de verschillende denksporen is er vandaag in de praktijk echter nog niet.

#### 4.1. Principes voor de onderzoeksprogrammatie (waarover?)

De SERV stelt een globale aanpak voor in de wetenschappelijke beleidsondersteuning, waarbij voor een periode van **vijf jaar per beleidsveld of -domein**<sup>10</sup> in overleg met de stakeholders een onderzoeksprogramma en evaluatieagenda wordt vastgelegd, dat vervolgens jaarlijks wordt geactualiseerd en vertaald in een jaarprogramma. Daarnaast zou er een **beleidsdomeinoverschrijdend programma** bestaan voor transversale thema's. Inhoudelijk zoals reeds vermeld voor de bepaling van thema's en prioriteiten worden voortgebouwd op analyses (in samenspraak met de stakeholders) van megatrends, grote maatschappelijke uitdagingen en belangrijke sociaal-economische ontwikkelingen. Zo kan de transversale beleidsnota Vlaanderen 2050, indien die in nauw overleg met de SERV-partners en andere actoren wordt uitgewerkt, mogelijks een belangrijk ankerpunt zijn. Deze programma's moeten zorgen voor de nodige betrokkenheid, transparantie, ruimte, evenwichten en continuïteit in het korte, middellange en lange termijn beleidsondersteunend onderzoek.

Belangrijk zijn de volgende kenmerken:

##### Een strategische onderzoeksprogrammatie

Een **strategische langere termijnbenadering** van vraag en aanbod van beleidsondersteunende informatie en analyses is wenselijk zodat de noodzakelijke informatie- en kennisbasis (met inbegrip van de juiste indicatoren) wordt opgebouwd en structureel ex post evaluaties gebeuren. De onderzoeksprogrammatie moet een goede **afstemming met de beleidsagenda** verzekeren, zowel inhoudelijk (qua thema's en onderzoeksvragen) als qua timing (d.w.z. rekening houden met de dynamiek en wijzigende behoeften in de loop van een legislatuur), met **ruimte voor meerjarenonderzoek**. Een idee is om binnen zo'n programmatie evt. ook een lijst met kennisvragen vanuit de overheid naar de wetenschappelijke wereld op te nemen, los van de financiering. Het betreft dan beleidsrelevante oriëntaties, waarop de wetenschappelijke wereld zich kan richten.

##### Een gecoördineerde onderzoeksprogrammatie

De onderzoeksagenda zou slaan op het beleidsondersteunend onderzoek dat **zowel intern** gebeurt binnen de Vlaamse overheid zelf als op het **'externe' onderzoek** dat door de overheid wordt gefinancierd (cf. huidige praktijk bij WVG). Een goede onderzoeksprogrammatie moet dubbel werk vermijden en de efficiëntie bevorderen, door te zorgen voor een **goede afstemming** van het (nieuwe) onderzoek op het geheel aan onderzoek dat binnen de overheid gebeurt of in het verleden gebeurde. Dubbel werk vermijden impliceert ook dat de overheid zicht heeft op en gebruik maakt van het onderzoek dat niet op initiatief van de overheid plaatsvindt (maar op eigen initiatief van universiteiten en hogescholen, denktanks, adviesraden, consultants, ...) en omgekeerd.

##### Een gedragen onderzoeksprogrammatie

De **stakeholders** moeten nauw betrokken worden bij de bepaling van de onderzoeks-thema's en de formulering van de relevante kennis- en beleidsvragen. Dat moet ervoor

---

<sup>10</sup> Aangezien niet alle beleidsdomeinen even homogeen zijn, kan in sommige beleidsdomeinen een aanpak per beleidsveld aangewezen zijn.

zorgen dat de inbreng van maatschappelijke behoeften en het breder maatschappelijk draagvlak van de onderzoeksagenda verzekerd zijn. Om die reden lijkt ook een **parlementaire betrokkenheid** aangewezen.

De opmaak van de meerjarenonderzoeksprogramma's gebeurt daarom best **in stappen**, op basis van 'externe' input, selectiecriteria en eventueel na advies van de relevante adviesraad of een klankbord. Qua model om ideeën en voorstellen te leveren voor de onderzoeksagenda kan worden verwezen naar het KCE (consultatie van het 'Belgische Health Research System' + open oproep), WSE (ideeënbus) en onroerend erfgoed (periodiek behoeftenonderzoek bij de belanghebbenden en klanten). Voor de selectie (gebruik van criteria en klankbord) kan worden verwezen naar bv. het KCE (procedure, criteria + jury), het TWOL (criteria) en onderwijs (advies VLOR).

### Een evenwichtige onderzoeksprogrammatie

In de onderzoeksagenda moeten hiaten worden vermeden (cf. spreiding van het onderzoek over alle belangrijke beleidsvelden en beleidsthema's) en moet er ruimte zijn voor zowel **langeretermijnprojecten** als meer op de korte termijn gericht onderzoek dat ingaat op op specifieke actuele beleidsvragen. Langeretermijnprojecten moeten toelaten om binnen een zekere beleidsfocus expertise, kennis en informatie te ontwikkelen waar die nog grotendeels ontbreekt. Kortlopend onderzoek moet toelaten om vanuit de beschikbare informatie, kennis en expertise optimaal in te spelen op actuele beleidsvragen en maatschappelijke noden. Verder is, afhankelijk van de behoefte en gekoppeld aan de vraag naar een strategische onderzoeksprogrammatie (cf. supra), 'ruimte' nodig voor **verschillende vormen en onderwerpen van onderzoek** (ex ante, ex post, ex nunc, conceptueel, agenderend, instrumenteel, experimenteel, evaluerend, datacollectie, Vlaamse bevoegdheden, Europese materies, internationaal vergelijkend, ...).

## 4.2. Instrumenten (hoe?)

Ook hier stellen we een viersporenbeleid voor, bestaande uit projectmatige overheidsopdrachten, thematisch onderzoekskaders, een publieke databank en 'interfaces'.

### Projectmatige onderzoeksopdrachten

Een eerste spoor bestaat uit eerder **op de korte termijn gerichte, projectmatige onderzoeksopdrachten**, die de overheid ofwel zelf uitvoert (bv. via onderzoekscellen in de administratie zoals het kenniscentrum WVG, de SVR enz. of via wetenschappelijke instellingen zoals het KCE, het INBO enz.; cf. ook het KiM, WODC en RIVM in Nederland) of die via competitie in de markt worden gezet (traditionele bestekken en aanbestedingen). Als voorbeeld van dat laatste kan worden verwezen naar het Programma Beleidsgericht Onderzoek (1997-1999), OPBWO, TWOL, VIONA, enz. Een belangrijk aandachtspunt (bij projectmatige onderzoeksopdrachten in het bijzonder) zijn **efficiënte procedures** voor de toekenning daarvan (waarin niet enkel de kostprijs doorweegt maar ook de kwaliteit, valorisatie enz.), met een zekere **voorspelbaarheid** (ze moeten mee onderdeel uitmaken van de onderzoeksprogrammatie) en **tijdige communicatie** (voldoende tijd voor potentiële onderzoekers om een goed voorstel uit te werken).

## Thematisch onderzoekskaders

Een tweede spoor bestaat uit **thematische meerjarige onderzoekskaders** waarin de nadruk wordt gelegd **structurele financiering van** de meest relevante onderzoekers of onderzoeksgroepen voor het thema. Het gaat dan om afgebakende, toekomstgerichte thema's waar voor langere tijd op wordt ingezet, ook om nog niet voldoende aanwezige capaciteit, kennis en expertise op te bouwen en een netwerk te ontwikkelen.

Een illustratie van zo'n thema kan het Vlaamse materialenbeleid zijn waarrond een drieledige governancestructuur werd uitgebouwd met een strategisch actieplan (het Vlaams materialenprogramma), een netwerk (Plan C) en een steunpunt (SuMMa)<sup>11</sup>. Dit voorbeeld van het SuMMa maakt ook duidelijk dat zo'n **thematisch onderzoekskader niet hoeft samen te vallen met een beleidsdomein**, en niet hoeft te bestaan uit enkel academische instellingen<sup>12</sup>. Een academische inbedding heeft wel een meerwaarde (meer garantie op continuïteit, valorisatie van reeds aanwezige expertise, ...) maar kan aangevuld worden met **partnerschappen** tussen de academische wereld en publieke of (semi-)private onderzoeksinstellingen, bv. door het mogelijk te maken dat zij participeren in consortia.

Elk beleidsdomein (incl. het beleidsdomein kanselarij en bestuur voor transversale thema's) zou in nauw overleg met de stakeholders moeten uitmaken of en waarover een thematisch onderzoekskader nodig is, en wie daarvoor de meest aangewezen partners zijn (cf. maatwerk). De **aansturing** kan gebeuren via een beheersovereenkomst of raamovereenkomst en een stuurgroep (vgl. steunpuntenformule). In bepaalde gevallen kan de overheid de thematische capaciteitsuitbouw op zich nemen en organiseren (cf. KCE, Nederlandse planbureaus, ...).

## Datacollectie

Data zijn (los van de politieke cyclus en prioriteiten) essentieel voor empirisch beleids-ondersteunend wetenschappelijk onderzoek, maar de verzameling ervan is vaak duur en tijdrovend. Daarom is een **beleid rond de opbouw van data, statistieken en tijdreeksen** en rond platformen die snel toegang geven tot die informatie zo cruciaal. Er moet worden verzekerd dat de nodige datacollectie structureel op een systematische en een wetenschappelijk gefundeerde wijze gebeurt.

Een specifiek aandachtspunt daarbij is het gemakkelijker **beschikbaar maken van bestaande data** voor wetenschappelijk onderzoek en de vlotte **toegang door de overheid tot datasets** van onderzoek dat door de overheid werd gefinancierd. Dit zijn vandaag immers belangrijke pijnpunten. Zo moeten bv. de micro-data van de EU-SILC en de gezinsbudgetenquête van ADSEI bij het einde van het steunpunt vernietigd worden conform het contract met deze dataleveranciers. Ook de procedures rond de confidentialiteit voor micro-data (CBPL) vertragen sterk het beleidsondersteunend onder-

<sup>11</sup> Het Steunpunt Duurzaam Materialenbeheer (SuMMa) onderzoekt hoe de transitie naar Duurzaam Materialenbeheer tot stand gebracht kan worden. De missie kan in drie punten samengevat worden: (1) Verschaffen van wetenschappelijke inzichten over beleidsrelevante uitdagingen voor Duurzaam Materialenbeheer; (2) Vanuit een interdisciplinaire werking ondersteuning geven aan stakeholders zoals Vlaamse beleidsmakers, middenveldorganisaties en industrie; (3) Bruggen bouwen tussen stakeholders zodat kennis beter doorstroomt en samenwerkingsverbanden tot stand kunnen komen.

<sup>12</sup> SuMMa bestaat uit vier academische instellingen (KU Leuven, Universiteit Antwerpen, Universiteit Gent, Universiteit Hasselt) en VITO.



zoek. Vele datasets van de steunpunten zijn niet toegankelijk voor de Vlaamse overheid, o.a. doordat er daarover geen duidelijke afspraken zijn gemaakt.

### Databank

Er zou een **publieke databank** moet zijn waarin idealiter alle beleidsrelevante onderzoekswerkzaamheden (**afgeronde én lopende**) worden opgenomen en actueel worden gehouden. Hierdoor ontstaat een grotere transparantie, krijgen het parlement, de diverse beleidsdomeinen en de stakeholders een duidelijk zicht op de onderzoekswerkzaamheden en kan overlap in het onderzoek worden tegen gegaan.

Zo'n databank kan ook **cumulatieve kennisopbouw** bevorderen en zo het multiplicatoreffect van onderzoek (effecten breder dan de directe instrumentele doorwerking) versterken via een betere ontsluiting van de onderzoeksresultaten (via de databank)<sup>13</sup>. De databank zou dus ook **beleidsgerichte syntheses** moeten bevatten ('systematic reviews', meta-evaluaties...) die de beschikbare wetenschappelijke kennis samenvatten en vertalen in beleidstermen (cf. 'KCE has read for you' of het Duitse IZA World of Labor). Mogelijk is dit voornamelijk een taak voor de overheid (de betrokken administratie) zelf.

Er zouden in elk geval duidelijke afspraken moeten gemaakt worden met alle actoren, en in de eerste plaats binnen de Vlaamse overheid zelf, over de **aanlevering van informatie** zodat de databank zo actueel en volledig mogelijk is. Idealiter zou de databank ook gestandaardiseerde informatie moeten bevatten over onderzoek dat is opgestart en gebruik moeten maken van moderne '**open data**' **standaarden** voor de verspreiding van de informatie uit het uitgevoerde onderzoek (conclusies, datasets...).

### 4.3. Organisatie en structuren (wie?)

De SERV denkt aan een vierledige 'structuur' die (de programmatie van) de wetenschappelijke beleidsondersteuning organiseert en ondersteunt. Die bestaat uit een stuurgroep en een wetenschappelijk netwerk per homogeen beleidsdomein/beleidsveld<sup>14</sup> en een beleidsdomeinoverschrijdende kenniscel en kennisplatform. De SERV heeft daarbij uitdrukkelijk **geen zware governancestructuur of procedures** voor ogen. Het geheel moet zo eenvoudig en functioneel mogelijk gehouden worden.

### Stuurgroep

Voorgesteld wordt dat er per beleidsdomein/beleidsveld een **stuurgroep** of overleggroep wordt opgericht waarin de administratie, het kabinet en de relevante stakeholders vertegenwoordigd zijn (in concreto een vertegenwoordiging vanuit de (partners in de) strategische adviesraad voor het beleidsthema in kwestie). De sociale partners

<sup>13</sup> Het Flanders Research Information Space (FRIS en [www.researchportal.be](http://www.researchportal.be)) kan daarvoor een eerste aanzet zijn. FRIS is nl. bedoeld als virtuele ruimte waar al het publiek gefinancierd wetenschappelijk onderzoek in Vlaanderen wordt gebundeld. Op die manier zijn deze data toegankelijk voor iedereen en kan men er als wetenschapper, burger of bedrijf zelf mee aan de slag (cf. concept van open data). De huidige databank is echter nog verre van volledig want gericht op de publicaties van universiteiten. Onderzoek door eigen wetenschappelijke instituten (StiA, INBO...), de strategische onderzoekscentra en door onderzoeksgebaseerde consultancy-bedrijven bv. ontbreekt nog.

<sup>14</sup> Aangezien niet alle beleidsdomeinen even homogeen zijn, kan in sommige beleidsdomeinen een aanpak per beleidsveld aangewezen zijn.



hebben in dat verband ook in het verleden steeds aangedrongen op een sterke vertegenwoordiging in zo'n aansturingsorgaan voor alle belangrijke sociaal-economische thema's, rechtstreeks of onrechtstreeks (via de SERV).

Qua model kan de huidige situatie bij WVG (overlegplatform), WSE (stuurgroep strategisch arbeidsmarktonderzoek), het KCE (raad van bestuur) en MIRA (stuurgroep) als inspiratie dienen. Deze stuurgroep **legt het meerjarenonderzoeksprogramma vast** met lange termijn en korte termijn projecten voor het beleidsdomein, bewaakt de uitvoering van de onderzoeksagenda en zorgt voor een periodieke evaluatie. Deze stuurgroep kan (uitgebreid met de betrokken onderzoekers) ook fungeren als stuurgroep voor de hiervoor vermelde thematische onderzoekskaders in een beleidsdomein/beleidsveld. De administratie staat in voor de voorbereiding van het onderzoeksprogramma, de lancering van de projectoproepen en de financiering (cf. bv. WSE). Het horizontale beleidsdomein kanselarij en bestuur zou verantwoordelijk gesteld kunnen worden voor het beleidsdomeinoverschrijdende programma.

Een belangrijk aandachtspunt is om voldoende tijd te nemen om de onderzoeksthema's nader te concretiseren in relevante, duidelijke en haalbare onderzoeksvragen. Het voorstel is om dat **in coproductie** te doen, samen met de stakeholders.

Daarnaast worden best aparte stuurgroepen en klankbordgroepen gebruikt voor de **begeleiding van de diverse onderzoeksprojecten**, zonder dat het geheel te zwaar of te versnipperd mag worden. In het ideale geval vervult zo'n stuurgroep per project of onderzoekslijn taken<sup>15</sup> gedurende het hele proces, gaande van het design (met o.a. de formulering van de concrete onderzoeksvragen, dus nog vóór een projectoproep of oproep voor de invulling van een thematisch onderzoekskader wordt gelanceerd) tot en met de rapportering en valorisering. Tot slot is het ook belangrijk voldoende incentives te creëren voor de leden in die stuurgroepen en klankbordgroepen in ruil voor hun inbreng en expertise (zie ook verder onder incentives).

### Wetenschappelijk netwerk/kenniscentrum

Per beleidsdomein wordt er een kenniscentrum of **wetenschappelijk netwerk** gecreëerd van de belangrijkste onderzoekscentra voor het beleidsdomein. Dat netwerk heeft als primaire taak expertise, data en onderzoeksbevindingen vlot te delen met de overheid (en de stakeholders) en periodiek **input en ideeën** te formuleren voor het meerjarenprogramma. Het netwerk kan ook functioneren als spil waarlangs **valorisatie-initiatieven** gebeuren richting overheden en stakeholders, bv. via events maar ook via regelmatige beleidsgerichte syntheses ('systematic reviews', meta-evaluaties...) die de beschikbare (binnenlandse én buitenlandse) wetenschappelijke kennis samenvatten en vertalen in beleidstermen, of via rapporten- of tijdschriftenreeksen (gekoppeld aan open source en sociale media) (cf. bv. de VIONA rapportreeks en het Tijdschrift Over.Werk). Mogelijks kan het netwerk zo ook een rol spelen in de **kwaliteitscontrole** op uitgevoerde onderzoeken en evaluaties. Het netwerk heeft echter **geen 'monopolie'** over het wetenschappelijk onderzoek dat door de overheid wordt uitbesteed n.a.v. de onderzoeksprogrammatie. Qua model kan verwezen worden naar het 'What Works

<sup>15</sup> Zo'n stuurgroep kan concreet bijdragen aan de volgende stappen in het evaluatieproces: voorbereiding van de oproepen / het bestek (onderzoeksvragen), verfijning van het onderzoeksdesign in samenwerking met de onderzoekers, ondersteunen en opvolgen van het onderzoeksproces, bewaking van de kwaliteit van de rapportage, van de verspreiding van de resultaten en de verdere opvolging.

Network' in het VK en de Leibniz Association in Duitsland, of naar bepaalde aspecten van het huidige steunpuntenprogramma in Vlaanderen (zie ook verder bv. SuMMA).

### **Kenniscel**

Een derde 'structuur' is een (kleine) kenniscel binnen de overheid die **beleidsdomein-overschrijdende ondersteuning en advies** biedt op diverse vlakken: inhoudelijk (bv. verspreiding goede praktijken, afstemming tussen de programma's onderling), beheersmatig (bv. model beheersovereenkomsten of model raamcontracten, ) en communicatief (netwerkevents, uniek loket voor informatie over de programma's, contactpersonen in de diverse beleidsdomeinen, beheer databank, ...). Dit is wenselijk om de opgedane ervaring te valoriseren, synergieën te benutten en dubbel werk te vermijden (het 'warm water' niet telkens opnieuw uitvinden). De kenniscel zou ook belast kunnen worden met de organisatie van **periodieke evaluaties** (benchmarks, visitaties...). Logische keuzes voor een kenniscel zijn het horizontale beleidsdomein kanselarij en bestuur waar ook de (opvolger van de) studiedienst Vlaamse regering (SVR) is gehuisvest of het departement EWI vanuit wetenschapsbeleid).

### **'Interfaces' (kennisplatform, transfer agents, ...)**

Van belang zijn tot slot interfaces tussen de beleids- en wetenschappelijke gemeenschappen, zoals fora voor het creëren van wederzijds begrip en vertrouwen zoals kennisplatformen en 'transfer agents'. Een **open kennisplatform** of 'community' waarin experts, beleidsmakers en stakeholders elkaar ontmoeten, kan belangrijk zijn als kanaal voor interactie tussen de diverse actoren rond inhoudelijk-methodologische aspecten en voor het opbouwen, verstevigen en verspreiden van een gepaste '**Evidence-Based Policy**'-cultuur en –capaciteit, bv. via de verspreiding van standaarden, goede voorbeelden enz. Qua model kunnen hier het VEP (Vlaams evaluatieplatform), het KCE (extern kennisnetwerk) en de CEPB (Coalition for Evidence-Based Policy in de VS) als voorbeelden fungeren. Daarnaast kunnen zgn. 'transfer agents' die met één been in de ene en met het andere been in de andere gemeenschap staan een belangrijke rol vervullen (bv. ambtenaren die wetenschappelijk actief zijn, stageplaatsen bij de overheid voor jonge onderzoekers, functionele betrokkenheid van wetenschappers bij de werkzaamheden van strategische adviesraden, ...). Een praktijkvoorbeeld is hier de tijdelijke en deeltijdse detachering van ambtenaren naar het steunpunt WSE. Zij kunnen er o.a. toe bijdragen dat er enerzijds goede, voldoende concrete en haalbare onderzoeksvragen worden gesteld door beleidsmakers en anderzijds dat onderzoekers voldoende voeling hebben met het beleid en concrete antwoorden te geven op de gestelde beleidsvragen.

## **4.4. Randvoorwaarden**

Tot slot kunnen vier belangrijke randvoorwaarden worden vermeld: structurele en stabiele financiering, capaciteit bij de overheid, incentives voor beleidsrelevant onderzoek en een cultuur van coproductie.

### **Structurele engagementen die lange termijnperspectief bieden**

Structurele engagementen die lange termijnperspectief bieden (zoals stabiele financiering) zijn essentieel, zodat onderzoekers en onderzoeksgroepen willen investeren in uitbouw van expertise in het betrokken domein. Het beleidsrelevant onderzoek moet kunnen steunen op een visie en een **budgettair meerjarenplan** die rekening

houden met de beleidsbehoeften en -prioriteiten, en dit zowel binnen elk beleidsdomein afzonderlijk als transversaal. Dat betekent dat **voldoende middelen structureel** worden voorzien. Dat is lang niet evident in de huidige budgettaire situatie. De 'schaarse middelen' moeten dan ook weloverwogen worden ingezet, in eerste instantie **voor thema's en taken die essentieel worden geacht**. Daarnaast zou meer gebruik moeten worden gemaakt van **Europese cofinanciering** (EU calls en programma's) om additionele hefboomen te creëren. Er kan ook worden gedacht aan **fondsvorming** door aanvulling van de publieke middelen met inbreng van privékapitaal (bv. inbreng van non profitorganisaties, fiscaal aftrekbare giften, sponsoring...) (cf. stichtingen en netwerken in de VS, VK...).

Een ander aandachtspunt zijn de totale beheers- en transactiekosten van het beleids-ondersteunend wetenschappelijk onderzoek. Die moeten worden beperkt door **zo efficiënt mogelijke structuren en zo eenvoudig mogelijke administratieve procedures**.

Een belangrijk parallel spoor is om in de **financiering van de universiteiten en hogescholen** het beleidsgerichte onderzoek, het publiceren van overzichtsartikelen en de participatie aan het maatschappelijk debat meer gewicht te geven (zie verder onder incentives voor beleidsrelevant onderzoek).

### Capaciteit bij de overheid

Een belangrijk werkpunt is de verdere **opbouw van capaciteit bij de overheid**. Dit heeft verschillende dimensies: financiële middelen, geschikt personeel, tijd (kwestie van prioriteiten) en een zekere expertise over onderzoek en onderzoekstechnieken. Deze opbouw van capaciteit bij de overheid is noodzakelijk voor kwaliteitsvol onderzoek en kwaliteitsvolle doorwerking van dat onderzoek in beleid, en met name om onderzoek en beleidsevaluaties goed voor te bereiden (met klemtoon op 'need to know' in plaats van 'nice to know'), om ze goed op te volgen en om ze te gebruiken ter ondersteuning en onderbouwing van beleidsbeslissingen. Meer specifiek moet de opbouw van capaciteit bij de overheid het mogelijk maken om beleidsagenda's en -prioriteiten goed te vertalen in relevante, **duidelijk omschreven en goed onderbouwde onderzoeksvragen en projectoproepen**, om kennis van het onderzoekslandschap te ontwikkelen (wat o.a. wenselijk is met het oog op het doelgericht toewijzen van specifieke onderzoeksopdrachten), om binnen de stuurgroepen te zorgen voor een onderbouwde evaluatie van het uitgevoerde onderzoek en de bewaking van de onderzoeksagenda, en om een optimale valorisatie en doorwerking van onderzoek in het beleid te realiseren (**absorptiecapaciteit** realiseren).

### Incentives voor beleidsrelevant onderzoek (en de valorisatie ervan)

**Cultuur- en vraagverhogende factoren** zoals het stellen van formele eisen aan de opmaak van wetgeving en beleid, afspraken of regels voor regelmatige toekomstverkenningen, voor ex ante en ex post beleidsevaluatie enz. (cf. OMB in de VS), kunnen beleidsdomeinen aanmoedigen om rigoureuze evaluatietools te gebruiken en om zich in hun beleidsbeslissingen te baseren op 'evidence based' onderzoek. Dat moet ook (beter dan vandaag soms) toelaten dat onderzoek kan leiden tot conclusies die ingaan tegen lopende beleidslijnen. Dit vergt voor een deel ook een cultuurshift in Vlaanderen, ook en in de eerste plaats bij politici en media.

Het goed functioneren van de organisatie van beleidsrelevant onderzoek houdt ook in dat er aan de aanbodzijde voldoende incentives zijn opdat de academische wereld

actief deelneemt aan het maatschappelijk debat en niet enkel academisch maar ook beleidsgericht werkt. Ook in dit kader is een **debat over de basisfinanciering van de universiteiten en hogescholen nodig**. De huidige financieringsleutels moedigen intense investeringen in Vlaamse beleidsproblematieken niet echt aan, aangezien die vaak niet rechtstreeks vertaald kunnen worden in hoogstaande internationale A1-publicaties. Deelname aan het maatschappelijk debat, de beleidsrelevantie van het onderzoek, begeleidingstijd voor junior onderzoekers en valorisatie-inspanningen richting beleid en stakeholders bv. zouden ook criteria moeten zijn bij hun financiering en evaluatie.

Daarnaast moet ook worden gedacht aan andere manieren om beleidsrelevant onderzoek en **beleidsparticipatie interessanter te maken voor wetenschappers** (cf. huidige eerder lage uitstraling, status en academische waardering om deel te nemen aan stuurgroepen, om met onderzoek opgenomen te worden in databanken...).

Bij beleidsondersteunend wetenschappelijk onderzoek is verder ook de **ontsluiting en valorisatie richting beleidsmakers en stakeholders** essentieel, zowel op niveau van data, modellen en resultaten als conclusies en eventuele beleidsaanbevelingen<sup>16</sup>. Dit lukt alleen als dat **structureel ingebouwd** wordt, bv. door in oproepen, bestekken, contracten en beheersovereenkomsten concrete verwachtingen op te nemen over de overdracht van de verzamelde data en modellen, vulgarisatie van het onderzoek, (met focus op de relevante beleidsinformatie), verplichte opname in databanken of publicatie in een beleidsrelevant tijdschrift (cf. Over Werk). Daarnaast kan worden gedacht aan een systeem van **systematic reviews en niet-technische samenvattingen** van beleidsrelevant onderzoek. Een interessant voorbeeld daarvan werd reeds eerder vermeld: het IZA World of Labor in Duitsland waar toponderzoekers de beleidsrelevante informatie uit rapporten van andere onderzoekers kort en overzichtelijk samenvatten<sup>17</sup>.

### Cultuur van coproductie, met een duidelijke rolverdeling

Kennis voor beleid moet meer worden gezien als **coproductie** tussen de beleids-, wetenschappelijke en maatschappelijke gemeenschappen, met veel ruimte voor transparantie, interactie en (informele) contacten tussen alle actoren en voor constructief debat over onderwerp, methode, hypothesen, enz. Daarbij kan worden onderstreept dat andere actoren buiten de politieke en wetenschappelijke gemeenschappen een volwaardige rol moeten kunnen opnemen, aangezien ze enerzijds ook beleidsrelevante informatie, kennis en expertise hebben en anderzijds ook gebruiker zijn van wetenschappelijk onderzoek. Dit vergt een cultuur waarbij de wetenschap zich vol-

---

<sup>16</sup> Er kan inderdaad een onderscheid worden gemaakt tussen resultaten, conclusies en aanbevelingen van onderzoek. De resultaten zijn de uitkomst van de data-analyse in onderzoek. Conclusies zijn het product van de beoordeling van die resultaten (m.a.w. van de verzamelde en geanalyseerde data). Ze brengen een interpretatie en samenvatting van de resultaten en duiden op de implicaties van de vaststellingen. Aanbevelingen zijn voorstellen, gekoppeld aan de resultaten en conclusies, gericht op eventuele beleidsbeslissingen.

<sup>17</sup> Een belangrijke kanttekening is hier wel op zijn plaats: wetenschappelijk onderzoek wordt inherent gekenmerkt door beperkingen (qua methodologie, resultaten, aanbevelingen...). Er moet gewaarborgd dat de verstrekte beleidsinformatie correct en onderbouwd is. Er moet met andere woorden aandacht kunnen blijven voor een juiste balans tussen begrijpbaarheid en beleidsconclusies enerzijds en begrip voor de onderliggende hypothesen, beperkingen en nuances anderzijds.

doende open stelt voor interactie over haar onderzoeksprioriteiten en andere actoren met open vizier en ‘op niveau’ in dialoog kunnen en willen treden met wetenschappers.

Het voorgaande neemt niet weg dat er een **duidelijke rolverdeling en taakafbakening** nodig is die gerespecteerd moet worden. Bij de opmaak van de onderzoeksprogrammatie zouden thema’s, focus, onderzoeklijnen en kennisvragen bepaald moeten worden in onderling overleg tussen het beleid, de stakeholders en de wetenschappelijke wereld (cf. supra)<sup>18</sup>. De intrinsieke kwaliteit van het onderzoek waarborgen (objectiviteit en onafhankelijkheid, verantwoord onderzoeksdesign, betrouwbare en actuele data, valide conclusies...) is echter de verantwoordelijkheid van de wetenschappelijke wereld zelf, die daarvoor de nodige ruimte moet krijgen en maatregelen moet kunnen nemen. Het ideaalbeeld voor beleidsrelevant onderzoek is dan dat het gaat om kennis die bruikbaar is voor het beleid, erkend wordt door stakeholders en de toets van andere wetenschappers doorstaat.

## 5. Op korte termijn

Zoals vermeld in de inleiding, is het vandaag nog **onduidelijk** of en in welke mate de huidige rol en subsidiëring van de steunpunten na 1 januari 2016 behouden zullen blijven. Naar verluidt wordt in elk geval de financiering van de steunpunten vanuit wetenschapsbeleid vanaf 2016 geschrapt en zou er vanaf 2016 een meerjarenplan komen waarin het beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek anders zal worden voortgezet. De Vlaamse regering zou hierover een conceptnota voorbereiden.

De huidige situatie creëert heel wat **onzekerheid** binnen de steunpunten en maakt het moeilijk om de nodige perspectieven te bieden aan de betrokken onderzoekers. Men ziet vandaag reeds dat een uitstroom bezig is. Mogelijks heeft dat ook negatieve gevolgen voor de afwerking van het nog lopende onderzoek en meer structureel voor de opgebouwde data, kennis en capaciteit. Bijgevolg is het aangewezen om zo snel mogelijk **duidelijkheid** te scheppen én de nodige **overgangsregelingen** te treffen in de transitie naar een eventueel nieuw kader. Het wordt immers zeer moeilijk of bijna onmogelijk om dat eventuele nieuwe beleidskader nog voor eind 2015 volledig te operationaliseren.

In zo’n overgangsregeling of overgangstermijn moet rekening worden gehouden met de effecten van het (tijdelijk of permanent) stopzetten van bepaalde activiteiten op **langere termijn** en met het multiplicatoreffect van het beleidsrelevant onderzoek en de bestaande dataverzameling (d.i. de effecten breder dan het directe instrumentele gebruik in het kader van bv. rapportages doordat de verzamelde data ook de basis vormen voor veel afgeleid onderzoek).

Wellicht moet gelet op de huidige budgettaire situatie de focus worden gelegd op de selectie en het behoud van **thema’s en taken die prioritair en essentieel zijn**.

Zeker in de opbouw, het beheer en de ontsluiting van de belangrijkste **datasets** die zich momenteel bij enkele steunpunten bevinden, is continuïteit essentieel. Belangrijk

---

<sup>18</sup> Wat niet wegneemt dat er ook wetenschappelijk onderzoek gebeurt op eigen initiatief van de universiteiten en kennisinstellingen, los van de onderzoeksprogrammatie van de overheid.

is dan ook dat de bestaande initiatieven rond (longitudinale) dataverzameling, eventueel na evaluatie en niet noodzakelijk binnen een steunpuntformule of de academische centra, kunnen worden voortgezet en er geen 'gaten' ontstaan.

Daarnaast moet de **overdracht** van de intellectuele rechten, verzamelde data, studies, enz. naar de Vlaams overheid worden georganiseerd en gevrijwaard, aangezien die overdracht bij afsluiting van hun opdracht niet voor alle steunpunten is geregeld.



# 1 **Achtergronddocument**

2 Organisatie van beleidsrelevant  
3 wetenschappelijk onderzoek in Vlaanderen:  
4 situering, analyse en voorstellen

5 Brussel, 11 maart 2015

6



# 1. Inleiding

Dit achtergronddocument werd opgemaakt door het SERV-Secretariaat<sup>19</sup> ter ondersteuning van het sociaal-economisch overleg en de beleidsadvisering door de sociale partners in de SERV<sup>20</sup>. De bevindingen, interpretaties en conclusies in dit achtergronddocument vallen volledig onder de verantwoordelijkheid van het SERV-Secretariaat en kunnen op geen enkele wijze toegeschreven worden aan de Raad, een organisatie vertegenwoordigd in de Raad of een lid van de Raad.

In dit achtergronddocument wordt eerst kort ingegaan op het belang van en de nood aan beleidsondersteunend wetenschappelijk onderzoek<sup>21</sup>. Het beleidsondersteunend wetenschappelijk onderzoek wordt ook gekaderd binnen enkele theoretische concepten. Vervolgens komt de ervaring met bestaande programma's in binnen- en buitenland aan bod.

Het betreft in de eerste plaats de Steunpunten voor Beleidsrelevant Onderzoek, waarvan de ervaringen, sterke punten en aandachtspunten worden geschetst.

Daarna wordt ingegaan op enkele andere bestaande programma's en organisatievormen voor beleidsondersteunend wetenschappelijk onderzoek in Vlaanderen. Naast de steunpunten gebeurt er immers, en in sommige beleidsdomeinen veel meer, beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek *buiten* de steunpunten, binnen de overheid zelf (onderzoeks- en evaluatiecellen binnen de departementen en agentschappen, Vlaamse wetenschappelijke instellingen, studiedienst Vlaamse regering, ...), door de overheid aangestuurd en uitbesteed (onderzoekprogramma's binnen de beleidsdomeinen, ad hoc opdrachten, maatschappelijke SBO-projecten IWT, Europese projecten...), of buiten de overheid (door adviesraden op vraag van en aangestuurd door het middenveld, door universiteiten en hogescholen, onderzoeksinstanties, denktanks...).

Dat blijkt ook uit de ingezette budgetten. De Speurgids 2014 leert dat er naast het bedrag van € 9,085 mln. aan EWI-financiering voor de steunpunten beleidsrelevant onderzoek, een bedrag van € 33,114 mln. aan middelen worden ingezet voor beleidsrelevant onderzoek vanuit de verschillende beleidsdomeinen. Dit laatste bedrag dient deels

---

<sup>19</sup> Contactpersonen voor dit achtergronddocument zijn Tim Buyse ([tbuyse@serv.be](mailto:tbuyse@serv.be) - 02 209 01 23) en Peter Van Humbeeck ([pvhumbeeck@serv.be](mailto:pvhumbeeck@serv.be) - 02 209 01 01).

<sup>20</sup> Bij de voorbereiding van het advies en het achtergronddocument heeft het SERV-Secretariaat een reeks gesprekken gevoerd met bevoorrechte getuigen uit de wetenschappelijke wereld en de Vlaamse administratie. Het SERV-Secretariaat wenst hen uitdrukkelijk te bedanken voor de informatie, standpunten en ideeën die zij hebben aangeleverd.

<sup>21</sup> Er moet een onderscheid gemaakt worden tussen het beleidsondersteunend wetenschappelijk onderzoek dat hier wordt bedoeld en dat op de ene of andere manier past in de beleidscyclus, en ander onderzoek dat verder niet aan bod komt, zoals het basisonderzoek aan academische en andere kenniscentra of het toegepast onderzoek binnen bv. de strategische onderzoekscentra (SOC's: imec, VITO, VIB en iMinds (voorheen IBBT)), de zgn. lichte structuren (deels vroegere Competentiecentra: Flanders Inshape, Flanders' FOOD, FISCH, Flanders' DRIVE, Flanders Synergy, MiX, SIM-Flanders, Sociale Innovatiefabriek, VIL, VIM en MIP), de technologie transfer offices (TTO's met interfacemiddelen/Industriële onderzoeksfondsen), de provinciale innovatiecentra, of Flanders District of Creativity (Flanders DC). Voor een overzicht en bespreking daarvan wordt verwezen naar een recente publicatie van SERV-StIA. Zie <http://www.serv.be/stichting/publicatie/informatiedossier-innovatiestructuren-vlaanderen>.



als cofinanciering van de steunpunten vanuit de beleidsdomeinen, deels als dotatie voor wetenschappelijke onderzoeksinstituten en deels voor het zelf uitvoeren of uitbesteden van beleidsondersteunend onderzoek.

Een vijfde en laatste deel beschrijft enkele benaderingen in andere landen.

## 2. Wetenschappelijke beleidsondersteuning

### 2.1. De behoefte blijft groot

Effectief en efficiënt beleid heeft nood aan voeding en onderbouwing door wetenschappelijk onderzoek. De stijgende onzekerheid en complexiteit van de maatschappelijke problemen en uitdagingen waarmee beleidsmakers geconfronteerd worden, doen de laatste jaren een grote vraag ontstaan naar rationalisering en professionalisering van het beleidsproces. Ook toenemende vraag naar verantwoording, versterkt door de financieel-economische crisis, doet beleidsmakers streven naar meer 'evidence-based policy' (EBP) en evaluaties van de effectiviteit en efficiëntie van de ingezette middelen ('*what works?*'). Dit voornemen blijkt ook duidelijk uit de recente beleidsnota's 2014-2019 van de Vlaamse regering<sup>22</sup>. Dergelijke *knowledge-* en *evidence-based* beleidsvoering impliceert een goede aansturing en benutting van wetenschappelijk onderzoek in beleidsprocessen.

Deze nood aan datacollectie en wetenschappelijke onderbouwing geldt voor *alle fasen van de beleidscyclus*:

- agendasetting en beleidsvoorbereiding vergen een adequate informatie- en kennisbasis met inbegrip van lange termijn visievorming;
- beleidsformulering en beleidsimplementatie vergen onderbouwing van beleidsmaatregelen en hun uitvoeringsmodaliteiten door ex ante evaluatie van beleidsalternatieven en hun effecten;
- beleidsevaluatie vergt een goede monitoring van de resultaten en ex post analyse van het beleid met het oog op beleidsleren en verbetering.

Wat geldt voor de beleidscyclus, geldt ook voor de *werking van de overheid* zelf, op het vlak van bestuurlijke organisatie, processen, procedures, en instrumenten. Ook hier speelt het wetenschappelijk onderzoek een onvervangbare rol om de nodige (benchmark-) informatie, analyses, modellen en ideeën aan te reiken.

### 2.2. Nog veel verbetering mogelijk

Op elk van de bovenstaande punten heeft wetenschappelijk beleidsondersteunend onderzoek een onvervangbare rol te vervullen, én is nog veel verbetering mogelijk in Vlaanderen:

---

<sup>22</sup> De beleidsnota algemeen regeringsbeleid spreekt o.a. van de opmaak van een gecoördineerde onderzoeksagenda zodat de noodzakelijke informatie- en kennisbasis (met inbegrip van de juiste indicatoren en statistieken en overleg met de stakeholders daarover) wordt opgebouwd. De beleidsnota legt ook veel meer dan in vorige beleidsdocumenten het geval was de klemtoon op het belang van (een echt beleid rond) evaluaties van het beleid en de beleidsmaatregelen van de Vlaamse overheid om inzicht te verwerven in mogelijke effecten en om zo nodig bij te sturen.

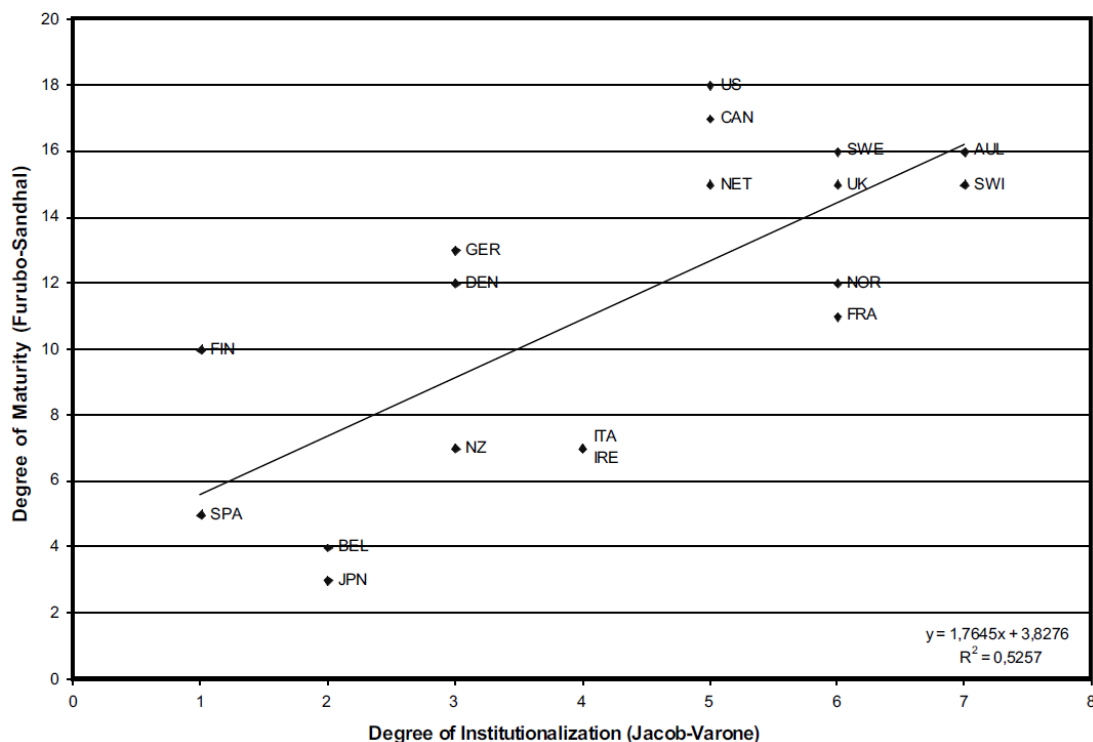
- ▀ *Visievorming en lange termijn strategieontwikkeling* zijn belangrijk om voldoende vooruit te zien en te zorgen voor een stabiel, toekomstgericht beleid. Ze moeten ook zorgen voor een overheid die minder reactief werkt en meer proactief op basis van inzicht in de maatschappelijke uitdagingen die zich aandienen, en die in functie daarvan prioriteiten stelt. In de huidige praktijk is er echter meestal een gebrek aan (tijd en ruimte voor) echte visievorming gebaseerd op een grondig en diepgaand participatief reflectieproces ondersteund door onderzoek zoals toekomstverkenningen ('forward-' en 'outward' looking), scenariodenken (wat als...) en beleidsevaluaties.
- ▀ Ook in de fase van *beleidsformulering* is nog veel vooruitgang mogelijk. Beleidskeuzes maken is bij uitstek het terrein van politici. Maar zij moeten worden ondersteund om goed geïnformeerde, onderbouwde en overlegde beslissingen te kunnen nemen. De politieke besluitvorming moet kunnen steunen op degelijke, *evidence-based*, input en analyses en transparante, kwaliteitsvolle beleidsvoorbereidende processen. In de huidige praktijk is dit nog onvoldoende het geval. Wetenschappelijk onderzoek kan hier veel toe bijdragen, o.a. met het oog op een goede probleemanalyse en doelformulering, de inventarisatie van de mogelijke (mix van) beleidsinstrumenten, de gestructureerde ex ante analyse van (de effecten van) alternatieve beleidsopties, de inbreng van gedragswetenschappelijke inzichten enz. Heel belangrijk daarbij is dat dergelijke beleidsondersteunende analyses op het juiste moment komen, d.w.z. afgestemd op de beleidsvragen in de beleidscyclus. Implementatieonderzoek binnen besliste contouren bv. is iets anders dan onderzoek over de fundamentele beleidskeuzes. Vandaag komt nog te vaak het 'foute' onderzoek in de 'foute' fase.
- ▀ Tot slot is er de vaststelling dat data, indicatoren en meetsystemen een belangrijke bron van informatie zijn om beleid bij te sturen. Maar om ook outcomes en effecten van maatregelen te meten en het beleid of de dienstverlening in functie daarvan bij te sturen, zijn *evaluaties* en inbreng van wetenschappers en doelgroepen noodzakelijk voor het aanleveren van informatie, feiten en terreinkennis. Ook dat gebeurt vandaag te weinig. Er is meer aandacht of ruimte nodig voor echte evaluaties ('evidence-based', 'what works'...) die goed ingebed zijn in de beleidscyclus en doorwerken in het beleid<sup>23</sup>.

Dat er *nog veel verbetering mogelijk* is, werd onlangs opnieuw duidelijk aangetoond in een doctoraat van Valerie Pattyn dat de evaluatie(in)activiteit onderzocht van 27 organisaties (departementen en agentschappen, 29 cases) binnen de Vlaamse overheid<sup>24</sup>. Ondanks het feit dat 'evaluatieactiviteit' ruim werd benaderd (ex ante, ad interim en ex post; ad hoc en gestructureerd, in huis en extern, diverse mogelijke evaluatievragen en

<sup>23</sup> Nog te vaak moet bv. worden vastgesteld dat evaluatiebepalingen in de regelgeving worden ingeschreven (bv. 'binnen de vier jaar na de inwerkingtreding worden de bepalingen van dit decreet geëvalueerd'), maar dat men pas begint na te denken over hoe men die evaluatie zal doen (welke evaluatievragen beantwoorden? welke methodologie? welke data nodig? ...) op het moment dat de deadline voor de evaluatie dichterbij komt. Op dat moment is het vaak echter al te laat om de nodige informatie te verzamelen om een goede evaluatie mogelijk te maken. De evaluatie zou van bij aanvang onderdeel moeten uitmaken van de implementatie van het beleid, net zoals andere uitvoeringsaspecten.

<sup>24</sup> Pattyn, Valérie (2014). Policy evaluation activity unravelled. A configurational analysis of the incidence, number, locus and quality of policy evaluations in the Flemish public sector.

-criteria, met en zonder kwaliteitsbewaking,...), zijn de resultaten ontvullend. Slechts 7 organisaties hebben een zekere routine in evalueren, 11 organisaties voeren zelden of zeer ad hoc evaluaties uit en 11 organisaties doen geen evaluaties waarvan 9 ook geen intentie tot evalueren hadden<sup>25</sup>. De frequentie varieert van 0 tot 5 à 8 op jaarbasis, met dominantie voor ex post evaluaties gericht op doelbereik. Slechts 5 organisaties maken gebruik van basic kwaliteitsmaatregelen<sup>26</sup>. De beleidsdomeinen waar de meeste beleidsevaluaties gebeuren blijken beleidsdomeinen waar de vraag/druk in belangrijke mate komt van internationale instanties (EU, OESO...), waar het uitgavenpeil groot is (cf. nood aan accountability) en er een zekere vertrouwdheid is met sociaalwetenschappelijk denken. Ook de impact van individuele ministers blijkt een belangrijke verklarende factor. Pattyn spreekt dan ook van een 'premature evaluatie-activiteit' en lage graad van institutionalisering in Vlaanderen, die trouwens ook op Belgisch niveau terug te vinden is (zie figuur<sup>27</sup>).



Het doctoraat van Valerie Smet<sup>28</sup> onderzoekt de relatie tussen sociaalwetenschappelijk onderzoek (SWO) en het beleid in België en Vlaanderen met als doel meer inzicht te krijgen in het kennisgebruik van beleidsmakers, de beleidsmatige doorwerking van we-

<sup>25</sup> Er zijn 11 organisaties die overwegend intern evalueren en 7 organisaties die overwegend uitbesteden.

<sup>26</sup> Stuurgroep/werkgroep voor elke evaluatie, tweede lezers voor evaluatierapporten, betrekken van stakeholders in evaluatieproces, gebruik van evaluatiehandleidingen, voeren van meta-evaluaties, kwaliteitsstandaarden, systematic reviews.

<sup>27</sup> Varone, F., Jacob, S. en De Winter, L. (2005). Polity, Politics and Policy Evaluation in Belgium, Evaluation, 11, 253.

<sup>28</sup> Smet, Valérie (2012) Sociaalwetenschappelijk onderzoek en beleid: een analyse van de interactie, kennisgebruik en doorwerking in België en Vlaanderen.  
<https://biblio.ugent.be/input/download?func=downloadFile&recordOld=4130076&fileOld=4335885>

tenschappelijk onderzoek en de determinanten ervan. Op basis van een citaats- en inhoudsanalyse van de Vlaamse parlementaire documenten voor het begrip ‘*evidence-based*’ en een bevraging van Vlaamse beleidsmakers (kabinetten, departementen en agentschappen, zowel IVA’s als EVA’s) en Vlaamse universitaire onderzoekers uit de sociale wetenschappen besluit Smet dat er onvoldoende bewijs is dat Vlaanderen een echt evidence-based beleid voert, al is het discours wel al aanwezig. Zij concludeert ook dat de rol van SWO in de beleidspraktijk het grootst lijkt in de beleidsvoorbereidende fase, beperkt blijft in haar agenderende functie en onduidelijk is op vlak van beleidsevaluatie. Smet wijst echter op een belangrijk spanningsveld. Terwijl beleidsmakers de rol van SWO vooral zien op het niveau van de beleidsvoorbereiding, (en in mindere mate bij het evalueren van beleidsmaatregelen) lijken onderzoekers echter minder belang te hechten aan de mogelijke rol van SWO naarmate deze dichter bij de beleidsverantwoordelijkheid komt te liggen. Onderzoekers lijken SWO eerder als een aanzet en richtinggevend hulpmiddel op te vatten, gericht op agendering en bewustmaking, terwijl dit laag scoort bij de verwachtingen van beleidsmakers ten aanzien van SWO. De rol van onderzoekers bij beleidsevaluatie blijft vaak beperkt tot het ontwikkelen van meetsystemen (monitors en indicatoren) voor intern gebruik door beleidsmakers.

### 2.3. Gebruik van beleidsondersteunend wetenschappelijk onderzoek

Veel van de literatuur over kennis en beleid bouwt voort op de zgn. ‘*two communities*’-theorie<sup>29</sup>. De gemeenschap van onderzoekers en beleidsmakers worden dan voorgesteld als twee aparte werelden, met elk verschillende rationaliteiten, gebruiken, waarden en normen die niet altijd goed ‘matchen’. Voorbeelden zijn de gerichtheid op oorzaken vs. oplossingen, op waarheid vs. macht, op wetenschappelijke objectiviteit vs. politieke logica’, op informatie in detail en in de diepte vs. kortetermijnde deadlines en behoefte aan synthese...<sup>30</sup>

Een groot deel van het onderzoek naar kennis en beleid concentreert zich dan op de vraag hoe de ‘*kloof*’ tussen de werelden van wetenschap en beleid kan worden verkleind, en vanuit een meer beperkt perspectief, hoe het *gebruik* van wetenschappelijke inzichten door beleidsmakers kan worden vergroot. Het antwoord situeert zich zowel aan de aanbodzijde als aan de vraagzijde, maar hangt ook in belangrijke mate af van bruggen tussen de twee werelden (‘*science-policy interfaces*’) en van contextuele factoren.

<sup>29</sup> Bv. Caplan, N. (1979). The two communities theory and knowledge utilization. *American Behavioral Scientist*, 22, 459-470. Wingens, M. (1990). Towards a general utilization theory. A systems theory reformulation of the 2-communities metaphor. *Knowledge-creation diffusion utilization*, 12, 27-42.

<sup>30</sup> Vanuit die tweedeling worden dan typische rollen onderscheiden die wetenschappers in het beleidsproces kunnen innemen. De ‘*Pure Scientist*’ staat los van het politieke beleidsproces en biedt kennis aan, ongeacht of deze direct relevant is voor beleidsmakers of niet. De ‘*Science Arbiter*’ gaat wel op zoek naar thema’s die relevant zijn voor beleidsmakers maar mengt zich verder niet actief in het politieke debat. De ‘*Issue Advocate*’ neemt wel deel aan het politieke debat en stelt zijn expertise ten dienste van één bepaalde invalshoek, groep of belang. De ‘*Honest Broker*’ speelt ook een actieve rol als kennisactor in het politieke debat, maar verduidelijkt vooral de verschillende beleidsalternatieven die door diverse groepen van actoren in het politieke debat kunnen aangewend worden.

- Aan de *aanbodzijde* kunnen onderzoekers op ten minste drie fronten de benutting van onderzoek bevorderen: door de intrinsieke kwaliteit van het onderzoek te waarborgen (objectiviteit en onafhankelijkheid, verantwoord onderzoeksdesign, betrouwbare data, valide conclusies...), door extrinsieke kwaliteit na te streven (d.w.z. vertrouwd zijn met de wereld van de beleidsmakers; het onderzoek in lijn brengen met bv. de timing en fase van het beleidsproces waarvoor onderzoeksresultaten worden gebruikt...) en door onderzoek actief uit te dragen (bevindingen verspreiden op diverse manieren, via diverse kanalen en momenten)<sup>31</sup>. Problematisch voor gebruik door beleidsmakers blijken vooral een gebrek aan bruikbare beleidsaanbevelingen, een beperkte kennis van het beleidsproces en de concrete beleidsvragen, een gebrek aan neutraliteit, een beperkte leesbaarheid en begrijpelijkheid en de soms sterke tegenspraak tussen verschillende onderzoeken.
- Voor de *vraagzijde* (opdrachtgevers/gebruikers) wordt, naast de persoonlijke bereidheid en het vermogen om onderzoek te verbinden met de beleidsinhoud, vooral gewezen op het belang van cultuur- en vraagverhogende factoren (bv. afspraken of regels voor regelmatige toekomstverkenningen, voor ex ante en ex post beleids-evaluaties...). Ook de betrokkenheid van de opdrachtgever komt vaak terug, zowel bij de onderzoeksprogrammering als in diverse fasen van het onderzoeksproces (bv. in een begeleidingscommissie). Een specifiek aandachtspunt (en vaak een knelpunt) is de capaciteit langs de kant van de overheid om goede kennis- en onderzoeksvragen te stellen, en tijd en menskracht om onderzoeksresultaten te verwerken<sup>32</sup>. De doorwerkingsmogelijkheden van wetenschappelijk onderzoek in beleid worden sterk beperkt door bv. beperkte beschikbare tijd, een hoge politieke geladenheid van een beleid en het bestaan van veel interne kennis bij ambtenaren. Politiek-ideologische factoren lijken minder belang te hebben dan de kenmerken van de informatie en de kenmerken van de gebruiker of de situatie.
- Van belang zijn ook structurele en persoonlijke *interfaces* tussen de beide gemeenschappen, zoals fora voor het creëren van wederzijds begrip en vertrouwen of bijzondere ‘transfer agents’ die met één been in de ene en met het andere been in de andere gemeenschap staan<sup>33</sup>. In het bijzonder wordt ook gewezen op de behoefte aan regelmatige beleidsgerichte syntheses (‘systematic reviews’, meta-

<sup>31</sup> Zie in dat verband de 13 criteria die het New Zealand Institute of Economic Research (NZIER) heeft uitgewerkt om de kwaliteit van beleidsadvies te toetsen en die te maken hebben met de inhoud, de communicatie en de aansluiting bij de beleidsstandpunten en –doelstellingen. Zie Bossens, N., Van Damme, J. en Brans, M. (2014) ‘Beleidsadviesing in de Vlaamse overheid. Een analyse van de organisatie van de Vlaamse beleidsadviesing en een verkenning van mogelijkheden voor optimalisering’ Steunpunt Bestuurlijke Organisatie Vlaanderen (SBOV).

<sup>32</sup> Ook hier kan het reeds vermelde SBOV onderzoek over beleidsadviesing in de Vlaamse overheid worden vermeld, waarin o.a. ook de verwachtingen en het gebruik van wetenschappelijk advies (bv. vanuit de steunpunten) werd bevraagd bij Vlaamse beleidsambtenaren in de diverse departementen en agentschappen. Uit dit onderzoek blijkt o.a. dat de capaciteit langs de kant van de overheid om op een kwaliteitsvolle manier adviestrajecten in te richten en uit te voeren een belangrijk knelpunt is. Het gaat dan zowel over tijd om advies in te winnen als over tijd en mankracht om het advies te verwerken.

<sup>33</sup> In dit verband wordt soms ook gesproken van een 5e macht (5th branch) van adviseurs en experts, die de kloof tussen politiek en wetenschap overbruggen door wetenschappelijke kennis te vertalen naar beleidsmakers, en omgekeerd beleidsbehoeften vertalen naar wetenschappers (met de administratie als een soort vierde macht).

evaluaties...) die de beschikbare wetenschappelijke kennis samenvatten en vertalen in beleidstermen.

- ▀ Tot slot bepalen ook *contextuele en culturele factoren* in belangrijke mate de benutting van onderzoek. Het betreft dan bestaande patronen, relaties en gebruiken in een beleidsdomein die van invloed zijn op het gebruik van wetenschappelijke kennis in het beleid. Belangrijk zijn hier<sup>34</sup> de actoren en hun interacties in een beleidsveld, de machtsbalans en de middelen van de actoren, de spelregels die formeel en informeel gelden, het discours (hoe men kijkt naar probleemdefinities, oplossingen), de mate waarin de voorgaande vier factoren zich hebben vastgezet in beleidsprocessen en –procedures (mate van institutionalisering) en de invloed van politieke en sociale trends (bv. Europeanisering, decentralisatie, globalisering, individualisering, liberalisering...).

De stap verder is actief *kennismanagement* bij de overheid. Onderdelen daarvan zijn een personeelsbeleid dat aansluit bij de kennisintensiteit van het departement, een goede interne organisatie van de kennisfunctie(s), flexibilisering en ontkokering in en tussen departementen, interdepartementale afstemming van het kennisbeleid, het opzetten van databanken en informatiesystemen die kennis en informatie zoveel mogelijk persoonsonafhankelijk maken en loskoppelen van de oorspronkelijke dragers, enz.

Dit past tevens binnen de concepten van ‘*organisationeel leren*’, die de klemtoon leggen op een gepaste organisatiestructuur en organisatiecultuur. Daarin moet ruimte zijn voor een interactieve leeromgeving (informaliteit, directe en gemakkelijke communicatie, ruimte voor zelfkritische reflectieve momenten en synergetische momenten, ...) collectieve competenties (leren als sociale aangelegenheid) en een gepaste leercultuur (dit omvat o.a.: bereidheid tot afleren van bestaande uitgangspunten, opvattingen en denk- en werkwijzen; tolerantie voor legitieme fouten die voortkomen uit de onbekendheid en onvoorspelbaarheid van nieuwe situaties; een experimentele houding om bepaalde ideeën en uitgangspunten uit te testen; een houding van openheid en constructieve dialoog).

## 2.4. Een ruimere blik: voorbij instrumenteel gebruik

De voorgaande analyse gaat impliciet uit van *rationaliteit* van het beleid (grote mate van beleidsarticulatie, expliciete doelstellingen, duidelijke doel-middelenstructuur, ...). Ze hanteert impliciet slechts één dimensie van de relatie tussen wetenschap, nl. die gericht op het aandragen van ‘evidence’ voor beleidsbeslissingen en één definitie van benutting, nl. instrumenteel gebruik.

Onderzoek leert echter dat instrumenteel kennisgebruik relatief weinig voorkomt. Besluitvorming is nl. geen rationeel keuzep proces waarbij op basis van de best mogelijke informatie beslissingen worden genomen. Zelden volgt er een directe beleidsmaatregel uit onderzoek. Andere factoren spelen een belangrijke rol en kunnen de rationele (wetenschappelijke) kennis ‘overrulen’, waaronder onderhandelingen, een overaanbod aan informatie (waarvan slechts een klein deel bestaat uit wetenschappelijke kennis), over-

---

<sup>34</sup> Cf. de theorie van ‘beleidsarrangementen’.



tuiging en consensus, onderliggende voorkeuren, het tevreden stellen van de achterban, te winnen achterbannen, het voortbestaan van coalities en vriendschappelijke betrekkingen.

Er kunnen dan minstens *drie vormen van gebruik* van wetenschappelijk onderzoek in het beleid worden onderscheiden:

- bij *instrumenteel* gebruik geeft onderzoek een duidelijk antwoord op een reëel probleem. Het onderzoek sluit nauw aan bij een bepaalde fase in het beleidsproces het toepassingsgebied ligt vooral bij de meer eenvoudige, goed gestructureerde vraagstukken (veel informatie, weinig controverse);
- bij *conceptueel* of agenderend gebruik draagt kennis bij tot nieuwe ideeën of verandering van bestaande visies. Dit onderzoek is niet noodzakelijk of vaak niet 'besteld' door beleidsmakers en vindt typisch slechts langzaam zijn weg naar de beleidspraktijk. Het toepassingsgebied ligt meer bij ongestructureerde vraagstukken ('wicked problems', weinig of onzekere kennis, veel controverse);
- bij *strategisch* gebruik wordt kennis gebruikt als legitimatie van bepaalde beleidskeuzes of als munitie in het politieke spel en niet voor beleidsaanpassing of beleidsleren.

Hierop voortbouwend kan een onderscheid worden gemaakt tussen twee uitersten in de relatie tussen wetenschap en beleid (in een beleidsdomein of in een bepaalde fase van het beleidsproces):

- bij '*demand pull*' spelen beleidsmakers een actieve rol. Ze vragen specifieke kennis en gebruiken die bij beleidsbeslissingen. Er is dus sprake van een klant-leveranciers relatie tussen beleid en wetenschap;
- bij '*science push*' zorgen wetenschappers voor informatie en kennis en bepalen ze zelf onafhankelijk van de politiek waarover. Beleidsmakers zijn enkel ontvangers.

Een andere bekende typologie onderscheidt vier mogelijke situaties die de *relaties tussen beleid en wetenschap* in een beleidsdomein kenmerken, volgens twee assen (convergerende/divergerende logica's, primauteit voor wetenschap/beleid):

- in het *ingenieursmodel* (bij convergentie van logica's en primauteit voor de politiek) sturen beleidsmakers de wetenschappelijke agenda. Zij zetten onderzoeksprogramma's uit, gebruiken vnl. bestaande kennis, en werken samen met wetenschappers om beleidsproblemen op te lossen;
- in het *technocratische model* (eveneens convergentie, maar de primauteit ligt bij de wetenschap) wordt kennis vlot getransfereerd in beleid;
- in het *bureaucratische model* (divergerende logica's en primauteit bij de politiek) selecteert de overheid wat bruikbaar is uit wetenschappelijk onderzoek of voert zij zelf in eigen beheer onderzoek uit (bv. in eigen wetenschappelijke instellingen);
- in het *verlichtingsmodel* ('enlightenment model', divergerende logica's en primauteit voor de wetenschap) is er weinig instrumenteel gebruik van kennis (in tegenstelling tot bij de andere drie).

## 2.5. Verwetenschappelijking en vermaatschappelijking

Een verdere uitbreiding vult het bipolaire model aan en spreekt van een ‘derde gemeenschap’ of van een *multi-actor benadering*. Men stelt dan een volwaardige, aparte rol vast voor andere actoren buiten de politieke en wetenschappelijke gemeenschappen. Het gaat om *maatschappelijke actoren* die geen beleidsverantwoordelijkheid hebben en geen academisch onderzoek uitvoeren, maar die wel beleidsrelevante informatie, kennis en expertise aandragen en gebruiken (bv. doelgroepen, commissies, adviesraden, middenveldorganisaties, ervaringsdeskundigen, consultants, ...) <sup>35</sup>. Beleidsondersteunende kennis is dan doorgaans een mix van verschillende kennistypes: wetenschappelijke kennis (episteme), praktische, concrete en contextgebonden kennis gebaseerd op praktijkervaring (techne), en kennis gebaseerd op een analyse van waarden, meningen en draagvlak (phronesis) <sup>36</sup>.

Tussen de verschillende actoren uit de drie gemeenschappen kunnen er coalities ontstaan. Grenzen vervagen ook (cf. studiediensten, planbureaus en wetenschappelijke instellingen bij de overheid; wetenschappers in adviesraden en commissies; impact van financieringsinstanties en grote financieringsprogramma’s op het academisch onderzoek...). Er is dan ook steeds meer competitie tussen verschillende bronnen van kennis en informatie voor het beleid en steeds meer diversificatie bij de actoren die deze kennis en informatie aanbrengen en gebruiken. Men ziet m.a.w. een *verwetenschappelijking van de beleidsomgeving en vermaatschappelijking van kennis en informatie*.

Dit leidt ertoe dat kennis voor beleid steeds meer wordt gezien als *co-productie*, met veel ruimte voor transparantie, interactie en (informele) contacten tussen alle actoren, met onderhandelingsruimte over onderwerp, methode, hypothese, met betrokkenheid van maatschappelijke actoren bij de wetenschappelijke agendasetting en kwaliteitscontrole... Kennis wordt dan niet enkel geproduceerd in disciplinaire, hiërarchische programma’s in onderzoeksinstellingen, maar ook in tijdelijke, horizontale netwerken van wetenschappers, overheden en maatschappelijke actoren die toegepaste en interdisciplinaire kennis produceren. Men spreekt in dat verband ook van een ‘*democratisering*’ van de wetenschap, waarbij de wetenschap zich meer open stelt voor interactie over haar prioriteiten. Het ideaalbeeld voor beleidsrelevant onderzoek is dan dat het gaat om kennis die bruikbaar is voor het beleid, aanvaard is door stakeholders en de kritiek van andere wetenschappers doorstaat.

---

<sup>35</sup> Het heeft ook voor gevolg dat finaal vaak moeilijk kan worden achterhaald op welke specifieke kennis of bronnen een beleidsbeslissing is gebaseerd. De beschikbare kennis wordt gebruikt, maar het is vaak onduidelijk door wie, waar en op welk moment (cf. ‘limestone theory’).

<sup>36</sup> Bossens, Nele, Jan Van Damme en Marleen Brans (2014).



## 3. Steunpuntenprogramma

### 3.1. Situering

Het steunpuntenprogramma werd in 2001 opgericht om wetenschappelijke ondersteuning te bieden voor het beleid van de Vlaamse overheid. Het steunpuntenprogramma is een hervorming van het eerdere Programma Beleidsgericht Onderzoek (1997-1999) waarbij op projectmatige basis werd gewerkt. Bij de steunpunten wordt de nadruk gelegd op een thematische aanpak met structurele financiering.

Als belangrijkste taak voeren de steunpunten wetenschappelijk onderzoek uit en zorgen zij voor kennisoverdracht rond thema's die de Vlaamse overheid als prioritair en relevant beschouwt voor beleidsvoering. Het onderzoek bestaat zowel uit langlopend beleidsrelevant basisonderzoek als meer probleemgericht kortetermijnonderzoek. Daarnaast behoren ook het opbouwen van gegevensverzamelingen en het uitvoeren van gegevensanalyse tot de opdrachten van (sommige) steunpunten.

Met de erkenning en de financiering van de steunpunten streefde de Vlaamse regering vier doelstellingen na:

- een structurele wetenschappelijke beleidsontwikkeling rond prioritaire beleids-thema's;
- meer stabiliteit en voorspelbaarheid in de onderzoeksfinanciering en het onderzoek;
- bevordering van multidisciplinair beleidsrelevant onderzoek;
- meer toegankelijkheid van de beschikbare kennis en de overdracht van deze kennis aan de Vlaamse overheid.

De kern van een steunpunt wordt gevormd door één of meerdere onderzoeksgroepen van één of meerdere Vlaamse hogescholen en/of universiteiten. De aanwijzing gebeurt door de Vlaamse regering na een oproep waarin de inhoudelijke thema's zijn vastgesteld. De selectie gebeurt op basis van een beoordeling van o.a. een meerjarenplan en een bedrijfsplan op basis van wetenschappelijke, beleidsrelevante en managementcriteria. Met de geselecteerde consortia wordt een beheersovereenkomst opgemaakt. Aan het einde van de looptijd is ook een evaluatie van het steunpunt voorzien. De financiering gebeurt deels door EWI en deels door het inhoudelijk betrokken beleidsdomein. Een steunpunt kan ook eigen inkomsten werven of eigen middelen inzetten.

Het steunpuntenprogramma wordt gecoördineerd door EWI, dat ook diverse initiatieven nam om de transparantie en samenhang te verzekeren (gemeenschappelijke site, steunpuntenwegwijzer, steunpuntenforum, ...). Per steunpunt is er ook een functioneel bevoegde minister en departement. De inhoudelijke aansturing van een steunpunt gebeurt door een stuurgroep. Een steunpuntenforum, bestaande uit vertegenwoordigers van de steunpunten, de kabinetten, de departementen, de agentschappen en externe deskundigen komt op initiatief van EWI regelmatig (jaarlijks) samen.

De onderstaande tabel bevat een overzicht van de steunpunten in de drie generaties. De erkenningstermijn van de huidige derde generatie steunpunten zal aflopen op 31 december 2015<sup>37</sup>.

Beleidsdomein	Steunpunten eerste generatie 2001-2006	Steunpunten tweede generatie 2007-2011	Steunpunten derde generatie 2012-2015
<b>Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid (DAR) of beleidsdomeinover schrijdend</b>	1. Gelijkekansenbeleid	1. Duurzame Ontwikkeling 2. Gelijkekansenbeleid	1. Transitie voor Duurzame Ontwikkeling 2. Gelijkekansenbeleid 3. Armoede
<b>Bestuurszaken (BZ)</b>	2. Bestuurlijke Organisatie Vlaanderen	3. Bestuurlijke Organisatie Vlaanderen	4. Bestuurlijke Organisatie, Slagkrachtige overheid 5. Inburgering en Integratie
<b>Financiën en Begroting (FB)</b>		4. Fiscaliteit en Begroting	6. Fiscaliteit en Begroting
<b>Internationaal Vlaanderen (IV)</b>	3. Toerisme en Recreatie	5. Buitenlands Toerisme en Recreatie	7. Buitenlands beleid, internationaal ondernemen en ontwikkelingssamen werking
<b>Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI)</b>	4. O&O Statistieken 5. Ondernemerschap, Ondernemingen en Innovatie	6. O&O Indicatoren 7. Ondernemen en Internationaal Ondernemen	8. Ondernemen en Regionale Economie
<b>Onderwijs en Vorming (OV)</b>	6. Loopbanen doorheen Onderwijs naar Arbeidsmarkt	8. Studie en Schoolloopbanen	9. Studie- en Schoolloopbanen
<b>Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (WVG)</b>		9. Welzijn, Volksgezondheid en Gezin	10. Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
<b>Cultuur, Jeugd, Sport en Media (CJSM)</b>	7. Re-Creatief Vlaanderen 8. Sport, Beweging en Gezondheid	10. Cultuur, Jeugd en Sport	11. Cultuur 12. Jeugd 13. Sport 14. Media
<b>Werk en Sociale Economie (WSE)</b>	9. Werkgelegenheid, Arbeid en Vorming	11. Werkgelegenheid en Sociale Economie	15. Werk en Sociale Economie
<b>Landbouw en Visserij (LV)</b>	10. Duurzame Landbouw		
<b>Leefmilieu, Natuur en Energie (LNE)</b>	11. Milieu & Gezondheid 12. Milieubeleids-wetenschappen	12. Milieu & Gezondheid	16. Milieu & Gezondheid 17. Duurzaam Materialenbeheer
<b>Mobiliteit en Openbare Werken (MOW)</b>	13. Verkeersveiligheid bij Stijgende Mobiliteit	13. Mobiliteit en Openbare Werken	18. Goederen- en Personenvervoer 19. Verkeersveiligheid
<b>Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed (RWO)</b>		14. Ruimte en Wonen	20. Ruimte 21. Wonen

<sup>37</sup> <http://www2.vlaanderen.be/weten/steunpunten/steunpunten.htm>

### 3.2. Ervaringen

De sociale partners en/of het SERV-secretariaat zijn de voorbije jaren betrokken geweest bij de steunpunten, in stuurgroepen en/of klankbordgroepen voor specifieke projecten. Vanuit die ervaring en de informatie uit evaluaties van de steunpunten<sup>38</sup>, kunnen enkele sterke punten en aandachtspunten van het steunpuntenprogramma worden vermeld (zie ook tabel 1).

#### Sterke punten en aandachtspunten bij de steunpuntenformule

Sterke punten	Aandachtspunten
<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ De structurele interactie tussen wetenschappers, overheid en stakeholders</li> <li>▪ De structurele capaciteitsopbouw</li> <li>▪ De stimulering van de coördinatie van het beleidsgericht (instrumenteel) onderzoek</li> <li>▪ De ruimte voor conceptueel en agenderend onderzoek dat bijdraagt tot kennisopbouw en visievorming op langere termijn</li> <li>▪ De combinatie van kort- en langlopend onderzoek</li> <li>▪ De academische inbedding die zorgt voor kwaliteit en onafhankelijkheid</li> <li>▪ De stimulering van samenwerking tussen onderzoeksgroepen</li> <li>▪ De efficiëntie</li> <li>▪ De transparantie</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ De onduidelijke / dubbele doelstelling (nl. 'wetenschap ondersteunt beleid' vs. 'beleid ondersteunt wetenschap')</li> <li>▪ De gedragenheid en afstemming van de programmatie</li> <li>▪ De aansturing van de steunpunten</li> <li>▪ De beleidsrelevantie en bruikbaarheid</li> <li>▪ De keuze van het onderzoekskanaal</li> <li>▪ De structurele verankering van sommige werkzaamheden en output</li> <li>▪ De aandacht voor beleidsdomeinoverschrijdend onderzoek</li> <li>▪ De valorisatie van het onderzoek</li> <li>▪ De eigendomsoverdracht en toegang tot datasets</li> </ul>

Voor een goed begrip moeten bij deze analyse enkele **voorafgaandelijke bemerkingen** worden gemaakt.

- Ten eerste betreft de onderstaande analyse meer *generieke* punten inzake de steunpuntformule en doet die geen uitspraken over het functioneren van individuele steunpunten in de lopende periode<sup>39</sup>. Het gaat m.a.w. over zaken die in meerdere steunpunten of onderzoeken zijn vastgesteld. Dat betekent niet dat geen uitzonderingen zijn die de spreekwoordelijke regel bevestigen. Dat geldt zowel voor de sterke als de verbeterpunten of aandachtspunten.
- Ten tweede is de analyse geen kritiek op personen of specifieke instanties. De situatie is doorgaans een *gedeelde verantwoordelijkheid* van alle betrokkenen. Ook dit geldt zowel voor de sterke als de aandachtspunten.
- Ten derde moet worden vastgesteld dat de onderstaande analyse niet geheel nieuw is. Veel van de elementen kwamen reeds in eerdere adviezen en evaluaties

<sup>38</sup> Zie o.a. Idea Consult (2011). Programma evaluatie Steunpunten voor Beleidsrelevant Onderzoek. EWI, 28 april 2011.

<sup>39</sup> Terzake kan worden verwezen naar de evaluatierapporten van de individuele steunpunten die op 27 februari 2015 aan de Vlaamse regering werden meegedeeld.

Zie <http://www2.vlaanderen.be/weten/steunpunten/stuurgroepoegang.html>

terug. Dit betekent dat sommige problemen hardnekkig zijn en ze ofwel te weinig zijn aangepakt ofwel structureel verbonden zijn aan de steunpuntformule.

- ▀ Ten vierde kan worden vermeld dat de hierna volgende analyse aanvullend is aan de meta-evaluatie van de steunpunten door IDEA-consult<sup>40</sup>, andere aspecten aanhaalt, en dus niet identiek is.

### 3.3. Sterke punten

Sterke punten zijn o.a.

- ▀ **De structurele interactie tussen wetenschappers, overheid en stakeholders.** Een grote troef van de steunpuntformule is dat het onderzoekers, beleidsmakers en stakeholders structureel samen brengt. Onderzoekers, stakeholders en beleidsmedewerkers kunnen met elkaar in discussie treden en er kan kruisbestuiving van ideeën, kennis en expertise plaatsvinden (cf. kennis als coproductie). Door deze interactie (in stuurgroepen, begeleidingscomités, klankbordgroepen, ...) worden kennisoverdracht, wetenschappelijke dienstverlening en doorwerking van de onderzoeksresultaten ondersteund, en krijgen onderzoekers meer voeling met de beleidspraktijk en beleidsvragen en vice versa<sup>41</sup>. Er ontstaan zo ook interfaces en informele netwerken die de 'afstand' tussen wetenschappers, stakeholders en beleidsmakers verkleinen.
- ▀ **De structurele capaciteitsopbouw.** De steunpunten brengen door hun meerjarig karakter continuïteit en voorspelbaarheid in het beleidsrelevant onderzoek. Hierdoor ontstaat ruimte voor opbouw van data, kennis, capaciteit en kritische massa in de onderzoekswereld en is o.a. ook longitudinaal onderzoek beter mogelijk. Een heel aantal onderzoekers is nadien ook aan de slag gegaan bij de overheid. Dit heeft bijgedragen tot de versterking van de beleidsvoorbereidende capaciteit bij de overheid zelf<sup>42</sup>.
- ▀ **De stimulering van gecoördineerd beleidsgericht (instrumenteel) onderzoek.** De steunpuntformule dwingt de overheid om periodiek na te denken over de thema's en prioriteiten die zij ziet in de ondersteuning van de beleidscyclus door beleidsgericht (instrumenteel) wetenschappelijk onderzoek. De steunpunten kunnen vervolgens doelgericht ingezet worden op punten waar beleidsvoorbereidende capaciteit van de Vlaamse administratie onvoldoende is en waar de vraag naar input voor het beleid het grootst is.

<sup>40</sup> <http://www2.vlaanderen.be/weten/steunpunten/download/G3/nieuws/20150227evaluatie.pdf>

<sup>41</sup> In sommige steunpunten (bv. WSE) werden ambtenaren tijdelijk en deeltijds gedetacheerd naar het steunpunt, hetgeen de wisselwerking tussen overheid en wetenschap bevordert. Hetzelfde geldt voor het meer actiegerichte onderzoek waarbij onderzoekers 'meelopen' in beleidsdossiers (bv. steunpunt transities voor duurzame ontwikkeling). Een belangrijk verschil in de praktijk voor onderzoekers tussen steunpuntonderzoek en veel ander onderzoek, is de toegang tot beleidsmakers en stakeholders voor input, repliek e.d. In het normale academisch onderzoek is het vaak zeer moeilijk om dezelfde spelers te betrekken en feedback te krijgen.

<sup>42</sup> De bijdrage van het steunpuntenprogramma is op een aantal terreinen onmiskenbaar. Een goed voorbeeld is SBOV, dat bestuurskunde in Vlaanderen op de kaart heeft gezet en zowel aan academische kant als bij de overheid heeft gezorgd voor capaciteitsopbouw en kennisaccumulatie.

- **De ruimte voor conceptueel en agenderend onderzoek.** De meerjarenprogrammatie van de steunpunten laat toe dat er niet enkel wordt gefocust op instrumenteel gericht onderzoek. Het geeft ook ruimte voor conceptueel of agenderend onderzoek dat verder af staat van de concrete beleidsvragen op korte termijn, maar dat bijdraagt tot kennisopbouw en visievorming op langere termijn.
- **De combinatie van kort- en langlopend onderzoek.** Het meerjarenkarakter, ook in de financiering, laat toe om onderzoekers voor langere tijd te engageren en kan ervoor zorgen dat de opgebouwde deskundigheid en capaciteit ook rendeert in kortlopende projecten. Omgekeerd kunnen kortlopende projecten ertoe bijdragen dat de beleidsrelevantie van de uitkomsten van de langere termijnprojecten verhoogt doordat ze toelaten dat onderzoekers nuttige kennis opdoen en netwerken kunnen uitbouwen.
- **De academische inbedding.** De inbedding van de steunpunten binnen één of meerdere onderzoeksgroepen van één of meerdere Vlaamse universiteiten of hogescholen zorgt voor een goede toegang tot unieke en strategisch belangrijke data en methodologische kennis. Die academische inbedding biedt in principe ook goede garanties voor een hoge inhoudelijke en methodologische kwaliteit en voor de onafhankelijkheid van het onderzoek<sup>43</sup>. De koppeling met doctoraatsonderzoek garandeert daarnaast kwaliteitscontrole op academisch niveau en is ook belangrijk voor het kunnen aantrekken van onderzoekspersoneel van voldoende niveau.
- **De stimulering van samenwerking tussen onderzoeksgroepen.** Een steunpunt bestaat steeds uit één of meerdere onderzoeksgroepen van één of meerdere Vlaamse hogescholen en/of universiteiten, en zorgt zo voor uitwisseling en kruisbestuiving tussen verschillende invalshoeken, disciplines, onderzoeksmethoden en –tradities die er vaak bestaan tussen onderzoeksgroepen.
- **De efficiëntie.** De steunpuntenformule laat toe om beleidsondersteunend wetenschappelijk onderzoek te financieren tegen relatief lage transactiekosten en met relatief eenvoudige administratieve procedures.
- **De transparantie.** Zowel het formuleren van studieopdrachten als de uitvoering van het onderzoek en de publicatie van de onderzoeksresultaten verlopen transparant. Alle steunpunten beschikken over een website waarin veel informatie terug te vinden is: de onderzoeksprogrammatie, de lopende en afgeronde projecten, eindrapporten en artikels, contactinformatie enz.

### 3.4. Aandachtspunten

Aandachtspunten of verbeterpunten zijn o.a.

- **De onduidelijke / dubbele doelstelling.** De steunpuntenformule heeft (minstens impliciet) een dubbele doelstelling, nl. ‘wetenschap ondersteunt beleid’ (de steunpunten die bedoeld zijn om beter en meer kennis en expertise in het beleid binnen te brengen) en ‘beleid ondersteunt wetenschap’ (de steunpunten die bedoeld zijn

---

<sup>43</sup> De goede werking van de steunpunten wordt tevens bevorderd door de afspraken binnen de stuurgroepen rond kwaliteitscontrole en goedkeuring van rapporten. Aan het einde van elke meerjarenperiode is er een gestructureerde evaluatie waarin alle betrokkenen hun inbreng kunnen doen.

om capaciteitsopbouw in de onderzoekswereld te realiseren). Er ligt dan ook een belangrijk spanningsveld tussen onderzoekers en beleidsmakers indien het verwachtingspatroon t.a.v. de steunpunten verschilt. Steunpuntonderzoek wordt nl. in de wetenschappelijke wereld vaak gezien als een bijkomende financiering voor de reguliere onderzoekstaak van universiteiten en hogescholen. Steunpuntmiddelen worden dan aangegrepen om startende onderzoekers (doctorandi) te financieren en academische publicaties te realiseren. Dat geeft dan spanningen met beleidsmakers en stakeholders die vooral een beleidsgerichte output verlangen. Ten eerste omdat in doctorale trajecten de benodigde expertise om bruikbare beleidsaanbevelingen te formuleren nog moet worden opgebouwd en dus vaak lang kan duren. Ten tweede omdat de criteria die gesteld worden aan rapporten als input voor het beleid niet dezelfde zijn als de criteria waaraan internationale publicaties of doctoraatsonderzoek moet voldoen<sup>44</sup>. De onduidelijkheid of spanning tussen instrumenteel onderzoek en meer conceptueel onderzoek sluit hierbij aan.

- ▀ **De gedragenheid en afstemming van de programmatie.** De betrokkenheid van de doelgroepen (en soms ook van de administratie) bij de selectie van thema's is in een heel aantal gevallen beperkt of onbestaande geweest<sup>45</sup>. Daardoor is de maatschappelijke en ambtelijke gedragenheid niet optimaal. Het onderzoeksprogramma van de steunpunten is soms ook te weinig afgestemd op of ingebed in het bredere geheel aan onderzoek dat binnen de overheid en binnen de onderzoekscentra gebeurt, waardoor er risico is op overlappen of dubbel werk en dubbele financiering.
- ▀ **De aansturing van de steunpunten.** De praktijk verschilt sterk afhankelijk van het steunpunt, maar het model van de stuurgroepen heeft niet overal even goed gewerkt voor de sturing van de onderzoeksprioriteiten. De zeggingskracht van de stuurgroepen en mogelijkheden tot bijsturing van de programmatie en focus waren soms beperkt. De formulering van de korte termijnopdrachten gebeurde in een aantal gevallen rechtstreeks door het kabinet van de betrokken minister zonder inbreng van de stuurgroep. Verder liet de manier waarop gewerkt werd met de beheersovereenkomsten soms te weinig flexibiliteit toe (bv. inzake wijzigingen in de samenstelling van het consortium). Het intensief betrekken van stakeholders bij het onderzoek zelf (in onderzoeksgebonden of themagebonden stuurgroepen) is niet altijd evident doordat het soms moeilijk blijkt om deze mensen te mobiliseren voor vergaderingen en voor gedetailleerde feedback op de rapporten. Deels komt dat wellicht doordat deze experts vaak ook in diverse andere panels en gremia zeten en de 'incentives' in ruil voor de geboden inbreng en expertise beperkt zijn.
- ▀ **De beleidsrelevantie en bruikbaarheid.** Ondanks de aansturing door overheid en stakeholders blijft de beleidsrelevantie en bruikbaarheid van het onderzoek – vanuit instrumenteel perspectief bekeken – een werkpunt. Dat heeft meerdere oorzaken. Het heeft deels te maken met de inzet van startende onderzoekers (cf. supra) en wellicht ook met een (soms te) voorzichtige houding (vermijden van normatieve

<sup>44</sup> Zo richten rapporten zich vaak (in een eerste fase) vaak op de ontwikkeling van nieuwe theoretische modellen en onderzoekers, die echter vaak weinig bruikbaar of herkenbaar zijn voor de concrete beleidsvragen

<sup>45</sup> De aanwijzing van een consortium gebeurt zoals vermeld immers op basis van een beoordeling van een meerjarenplan voorgesteld door dat consortium na een oproep van de Vlaamse regering waarin de inhoudelijke thema's reeds zijn vastgesteld.



keuzes) of beperkte kennis van de beleidspraktijk. Zo zou het beleidsondersteunend onderzoek, en zeker het beleidsvoorbereidend en beleidsevaluatief onderzoek, conclusies beleidsaanbevelingen moeten bevatten. In de praktijk worden die vaak heel voorzichtig of onduidelijk geformuleerd, of ontbreken ze soms. In elk geval is het niveau van de conclusies en aanbevelingen soms weinig concreet of weinig gericht op de Vlaamse situatie. Ten dele is dat ook te wijten aan de aard van sommig wetenschappelijk onderzoek (experimenteel onderzoek bv. laat doorgaans gemakkelijker concrete beleidsaanbevelingen toe) maar ook aan een te brede/vage programmatie langs de kant van de overheid en onduidelijke of te ruim gestelde onderzoeksvragen die niet altijd specifiekere wat men nu eigenlijk verwacht waardoor het risico bestaat op (te) exploratief of beschrijvend onderzoek dat niet echt aansluit op de politieke of beleidsmatige behoefte. Een andere oorzaak is soms het ontbreken van voldoende data, waardoor evaluatieonderzoek ('what works?') vaak blijft steken in informatie over inputs en outputs, en de noodzakelijke stap naar outcomes niet kan worden gezet.

- ▀ **De keuze van het onderzoekskanaal of -instelling.** De steunpunten hebben soms in de praktijk, o.a. omwille van het financieringsmodel en de lage transactiekosten, een quasi monopolie op onderzoek binnen bepaalde thema's. Toch is een bepaald steunpunt niet noodzakelijk de meest geschikte instantie omdat soms andere instanties dan het steunpunt beter geplaatst zijn of sneller, effectiever en efficiënter een bepaald onderzoek kunnen uitvoeren, zoals andere academische onderzoeksgroepen of expertisefora buiten de academische centra. Los daarvan is de realiteit dat het voor sommige onderzoeksgroepen niet altijd mogelijk is geweest om deel uit te maken van een steunpunt. Dat kan voor gevolg hebben dat een bepaalde onderzoeksgroep of onderzoekstraditie via een steunpunt sterke impulsen krijgt en dat er minder ruimte en aandacht is voor andere evenzeer deskundige en interessante invalshoeken.
- ▀ **De structurele verankering van sommige werkzaamheden en output.** Er is soms te weinig structurele verankering van de output. Het werken met microdata-simulaties bv. biedt zeer interessante perspectieven voor het kunnen inschatten van de effecten van allerlei fiscale hervormingen ex-ante en ex-post, maar de modellen zelf geraken niet structureel verankerd binnen de overheid. De huidige aanpak is te partieel en versnipperd. Daarnaast voeren sommige steunpunten ook taken uit die een min of meer permanent karakter hebben, zoals dataverzameling in uitvoering of voorbereiding van internationale verplichtingen (bv. OECD, Eurostat...). Die structurele taken zijn moeilijker verzoenbaar met het huidige tijdelijke karakter van steunpunten die periodiek worden geselecteerd op basis van thema's, oproepen en kandidaatstellingen<sup>46</sup>.
- ▀ **Beleidsdomeinoverschrijdend onderzoek.** Veel beleidsvraagstukken vragen immers in toenemende mate een beleidsdomein-overschrijdende en multidisciplinaire aanpak. Hiervoor zijn in de loop der jaren diverse inspanningen gedaan (bv. INTRAP<sup>47</sup>). Toch werd een echt transversale werking weinig gerealiseerd. De ver-

<sup>46</sup> Zie ook verder bij ECOOM.

<sup>47</sup> Het Inter-Steunpunten Transitieplatform (INTRAP) heeft als doel om, o.a. via jaarlijkse workshops, in dialoog te treden met de andere Vlaamse steunpunten beleidsrelevant onderzoek rond conceptuele, methodologische en praktische vragen inzake duurzaamheidstransities.



klaring ligt voor een groot deel ook bij de overheid als opdrachtgever die weinig interesse toonde voor transversaal onderzoek. Hier speelde de politieke en ambtelijke verkokering parten.

- **De valorisatie van het onderzoek.** Goede, brede en to-the point communicatie is niet steeds gerealiseerd. Veelal blijven de resultaten beperkt tot een kleine groep en beperkt de transparantie zich tot het op de website zetten van de finale tekst van het onderzoeksrapport. De beleidsmatige en maatschappelijke valorisatie van de onderzoeksresultaten en de doorstroming van resultaten in het debat en de media waren dus uiteindelijk dikwijls beperkt. Andere verklaringen zijn wellicht de afstand t.o.v. de concrete beleidsvragen op korte termijn (vanuit instrumenteel perspectief), de soms geringe belangstelling vanuit de overheid voor de resultaten van het onderzoek (soms een gevolg van het beperkte eigenaarschap van het steunpuntprogramma) of het soms geringe absorptievermogen langs de kant van de administratie.
- **Eigendomsoverdracht en toegang tot datasets.** De (eigendoms)overdracht van de kennis, intellectuele rechten, verzamelde data, studies, ... die binnen de steunpunten werd opgebouwd naar de Vlaams Overheid is een belangrijk aandachtspunt. In veel steunpunten is er immers geen regeling over de toegang tot sommige datasets door de Vlaamse overheid. In lang niet in alle steunpunten worden de ontwikkelde datasets ter beschikking gesteld van de Vlaamse overheid of zijn er daarover concrete afspraken gemaakt. Een complicerende factor is naar verluidt soms de non-disclosure verplichting van onderzoekers in het kader van de privacywetgeving.

## 4. Enkele andere programma's en organisatievormen

### 4.1. Situering

Naast het steunpuntenprogramma zijn er nog diverse andere programma's en organisatievormen voor het beleidsondersteunend wetenschappelijk onderzoek. Hierna worden kort enkele voorbeelden besproken die als inspiratie (zowel wat sterke als zwakke punten) kunnen dienen voor de toekomstige organisatie van het beleidsondersteunend wetenschappelijk onderzoek. De belangrijkste kenmerken worden samengevat in de onderstaande kader.

#### VIONA-Arbeidsmarktonderzoek

- Aanbesteding studieopdrachten of O&O-opdrachten via projectoproepen
- Inhoudelijk complementair aan Steunpunt WSE
- Aansturing door Stuurgroep Strategisch Arbeidsmarktonderzoek waarin ook de stakeholders zitten
- Inbreng andere relevante actoren mogelijk
- De minister van Werk keurt oproepen en -projecten na advies de Stuurgroep Strategisch Arbeidsmarktonderzoek
- Veel aandacht voor valorisatie

#### Overlegplatform – WVG

- Maakt periodiek overzicht van de uitbestede onderzoeksopdrachten en intern onderzoek

#### Onroerend erfgoed

- Agentschap dat beleidsgericht onderzoek uitvoert of laat uitvoeren.
- Werkt met meerjarenprogramma
- Betrokkenheid van stakeholders via behoeftenonderzoek
- Onderzoeksprojecten worden vastgelegd na beoordeling en weging van de onderzoeksnoten
- Er gebeurt een inschatting welk onderzoek zelf uitgevoerd kan worden en wat door andere instanties zal gebeuren.
- Het agentschap sluit samenwerkingsovereenkomsten af met universiteiten, hogescholen en andere wetenschappelijke instellingen om kennis, expertise en onderzoeksinfrastructuur te

bepaalt prioritaire onderzoeksthema's

- Analyseert en bespreekt onderzoeklijnen van het Steunpunt WVG
- Overlegplatform samengesteld uit vertegenwoordigers van alle entiteiten van het beleidsdomein WVG, waaronder het kenniscentrum WVG
- Betrokkenheid en inbreng van de stakeholders via de secretaris van de SAR WGG (is lid van het overlegplatform).

#### **TWOL – Leefmilieu**

- Gecoördineerd programma binnen Leefmilieu voor onderzoek dat wordt uitbesteed
- Komt 'bottom-up' in samenwerking met de agentschappen tot stand
- Projectvoorstellen moeten passen binnen een 'onderzoekskader' (in de praktijk het milieubeleidsplan)
- Interne selectieprocedure via inhoudelijke screening en prioriteitenstelling in functie van beleidsrelevantie
- Beperkte betrokkenheid van stakeholders (via secretariaten van SERV en Minaraad bij het advies dat naar de minister gaat)
- Minister van leefmilieu keurt TWOL-programma goed (na advies)
- Wordt halfjaarlijks geactualiseerd

#### **MIRA-VMM – Leefmilieu**

- Dienst binnen de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM)
- Decretaal opgericht om milieubeleidsplanning wetenschappelijk te onderbouwen
- Publiceert eigen rapporten en ook onderzoeksrapporten die worden uitbesteed
- Een MIRA-stuurgroep betrokkenheid van adviesraden zorgt voor inhoudelijke sturing

#### **OBPWO – Onderwijs**

- Coördinatie van het beleidsrelevant onderzoek via ondersteuning, planning, opvolging en evaluatie van de projecten.
- Thema's worden geselecteerd uit voorstellen van alle entiteiten van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming.
- Betrokkenheid stakeholders via VLOR (geeft advies over de voorgestelde thema's)
- Minister van onderwijs keurt de onderzoeksthema's goed.
- Onderzoeksvoorstellen kunnen enkel worden ingediend door Vlaamse universiteiten of hogescholen en scholengemeenschappen die samenwerken met een universitair onderzoeksinstituut.
- Voorstellen beoordeeld door wetenschappelijke FWO-commissie en beleidscommissie en goedgekeurd door de Vlaamse Regering.

#### **Strategisch BasisOnderzoek (SBO) – IWT**

- Jaarlijkse oproep voor vernieuwend onderzoek door onderzoeksorganisaties.
- Horizontaal kanaal dat openstaat voor alle disciplines
- Voor maatschappelijke projecten moet via aanbevelingsbrieven worden aangetoond dat er vanuit maatschappelijke actoren interesse is in het onderzoeksthema.

delen en samen onderzoeksprojecten uit te voeren.

#### **ECOOM – EWI**

- Interuniversitair consortium gefinancierd door de Vlaamse overheid
- Gericht op ontwikkeling en rapportering van O&O- en innovatie-indicatoren
- Maakte vroeger deel uit van een Steunpunt maar werd omgevormd tot een structuur met een meer permanent statuut.
- Aansturing via een vijfjaarlijks convenant, een jaarplanning en een beheerscomité.
- Evaluatie om de 5 jaar.

#### **INBO**

- Agentschap dat onderzoek coördineert, verricht en kennis aanlevert voor de beleidsvoorbereiding en beleidsuitvoering
- Aansturing door de minister via de beheersovereenkomst
- Langere termijnstrategie (soort onderzoek, toekomstige thema's...)
- Betrokkenheid van stakeholders bij opmaak van deze strategie
- Aandacht voor valorisatie van het onderzoek

#### **Studiedienst Vlaamse regering**

- Agentschap bij DAR, wordt gefusioneerd met DAR/BZ
- Ondersteunt VT bij het voeren van geïnformeerd beleid.
- Het eigen onderzoek richt zich op demografische, sociaal-maatschappelijke en macro-economische ontwikkelingen
- De nadruk ligt op domeinoverschrijdende thema's die multidisciplinair en vanuit meerdere invalshoeken bestudeerd worden.
- Jaarlijks wordt in overleg met de minister-president een onderzoeksprogramma afgesproken.

#### **Vlaams Evaluatieplatform (VEP)**

- Community of practice
- Open netwerk m.b.t. beleidsevaluatie voor overheid, academische wereld, consultancy, middenveldorganisaties, adviesraden, stichtingen, denktanks...
- Gericht op versterken van de evaluatiecapaciteit, verhogen van de kwaliteit van de beleidsevaluatie, stimuleren van de invloed en het gebruik van beleidsevaluatie en opbouw van een evaluatiecultuur.

#### **Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg**

- Federale publieke instelling met een multidisciplinair team van experts van hoog niveau
- Maakt studierapporten voor beleidsmakers
- Wordt aangestuurd door een raad van bestuur samengesteld uit vertegenwoordigers van de instanties die betrokken zijn bij het gezondheidszorgbeleid, van de kabinetten, het parlement en de sociale partners
- Voert onderzoek in alle onafhankelijkheid uit of besteedt het (deels) uit
- Vat ook onderzoek dat elders wordt uitgevoerd samen voor beleidsmakers

**Ruimte Vlaanderen**

- ▀ Afdeling Onderzoek en Monitoring als kenniscentrum binnen het departement
  - ▀ Afgelijnde onderzoekssporen waarbinnen studies deels intern gebeuren en deels via uitbesteding of structurele partnerschappen
  - ▀ Selectie onderzoekssporen op basis van beleidsrelevantie, en afstemming met onderzoeksthema's van andere onderzoeksgroepen binnen en buiten de Vlaamse overheid
  - ▀ Valorisatie van onderzoek via studiedag waarop in discussie wordt gegaan met stakeholders en input wordt verzameld voor nieuwe onderzoekssporen.
- ▀ Heeft een uitgewerkte procedure voor de opmaak van zijn jaarprogramma's, waarbij iedereen die interesse heeft in de gezondheidszorg en de organisatie ervan een voorstel voor een studieonderwerp kan indienen.

**4.2. VIONA-Arbeidsmarktonderzoek**

Het Vlaams Interuniversitair Onderzoeksnetwork Arbeidsmarktrapportering (VIONA)<sup>48</sup> is een onderzoeksnetwerk dat in 1994 op initiatief van de Vlaamse regering en de Vlaamse sociale partners werd uitgebouwd ter bevordering van het strategische arbeidsmarktonderzoek in Vlaanderen.

De toekenning van dit beleidsgerichte arbeidsmarktonderzoek gebeurt via regelmatige specifieke projectoproepen voor studieopdrachten of onderzoeks- en ontwikkelingsopdrachten met het oog op wetenschappelijke ondersteuning van het werkgelegenheidsbeleid. Die opdrachten zijn complementair aan de opdrachten die het Steunpunt WSE opneemt. Vanaf 2007 werden de VIONA-middelen besteed aan concrete vraagstukken inzake het actuele werkgelegenheidsbeleid. Ook arbeidsmarkt-vraagstukken met beleidsrelevantie op langere termijn kunnen worden opgenomen (voor zover het Steunpunt WSE deze niet kan opnemen binnen het kader van haar beheersovereenkomst).

Thema's en onderwerpen voor deze onderzoeks- en studieopdrachten kunnen worden ingediend door de leden van de Stuurgroep Strategisch Arbeidsmarktonderzoek: afgevaardigden van de Vlaamse ministers bevoegd voor Werk en voor Sociale Economie, de sociale partners (ABVV, ACV, ACLVB, VOKA, UNIZO en BB) en het Vlaamse departement WSE. Via een ideeënbus hebben ook andere relevante actoren binnen het brede werkveld van het arbeidsmarktbeleid (de onderzoekswereld, koepelorganisaties...) de mogelijkheid ideeën aan te brengen en lacunes in het beleidsgerichte arbeidsmarktonderzoek in Vlaanderen te signaleren.

De minister bevoegd voor Werk keurt - rekening houdend met het advies van de Stuurgroep Strategisch Arbeidsmarktonderzoek - de VIONA-oproepen en -projecten goed. De projectoproepen zelf gebeuren door het departement WSE. Tijdens de uitvoering worden de projecten opgevolgd in een werkgroep waarin naast de vertegenwoordigers van de minister, de sociale partners en de administratie vaak ook vertegenwoordigers van het te onderzoeken maatschappelijk veld worden betrokken. Dit maakt het mogelijk te waken over de bruikbaarheid van de onderzoeksresultaten.

De valorisatie van het onderzoek krijgt bijzondere aandacht zodat het laagdrempelig en toegankelijk is. Ook dit werd gemeenschappelijk en gericht aangepakt, via arbeids-

<sup>48</sup> <http://www.viona.be/> Dit samenwerkingsmodel startte reeds in 1995 (middels het Steunpunt WAV, voorganger van het Steunpunt WSE) en heeft dus zijn deugdelijkheid meer dan bewezen.

marktonderzoeksdagen, de VIONA rapportreeks en het Tijdschrift Over.Werk. Bij elk project hoort bovendien een voorstel voor bekendmaking en verspreiding van de resultaten waarbij het Departement WSE een beleidsadvies opmaakt voor de minister(s).

De ervaring hiermee is zeer positief.

### 4.3. Overlegplatform Wetenschappelijk Onderzoek – WVG

Dit overlegplatform is samengesteld uit vertegenwoordigers van alle entiteiten van het beleidsdomein WVG. Het bepaalt in gezamenlijk overleg de prioritaire onderzoeksthema's, analyseert en bespreekt de onderzoeklijnen van het Steunpunt WVG en maakt periodiek een overzicht van de uitbestede onderzoeksopdrachten, registratieprojecten en het eigen onderzoek in het beleidsdomein WVG.

Binnen het departement WVG is er tevens het Kenniscentrum WVG. Deze afdeling verzamelt wetenschappelijke kennis en gegevens over het beleidsdomein WVG. Dat gebeurt in samenwerking met het Steunpunt WVG. Het kenniscentrum adviseert over onderzoek, besteedt onderzoek uit of doet zelf aan onderzoek. Daarnaast verwerkt het centrum de kwantitatieve gegevens tot beleidsinformatie.

In uitvoering van het protocol informatie-uitwisseling tussen de Beleidsraad WVG en de SAR WGG wordt de secretaris van de SAR WGG uitgenodigd op de vergaderingen van het Overlegplatform Wetenschappelijk Onderzoek voor het beleidsdomein Welzijn, Gezondheid en Gezin. Op die manier is er een efficiënte structurele betrokkenheid en inbreng van het middenveld voorzien.

De ervaring hiermee is eveneens positief.

### 4.4. TWOL – Leefmilieu

Het departement Leefmilieu, Natuur en Energie maakt jaarlijks een programma Toegepast Wetenschappelijk Onderzoek Leefmilieu (TWOL)<sup>49</sup> op in samenwerking met de Vlaamse Landmaatschappij (VLM), de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) en de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM).

De programmatie komt in grote mate 'bottom-up' tot stand, op basis van voorstellen van beleidsmedewerkers van de entiteiten. De enige voorwaarde is dat de voorstellen passen binnen een 'onderzoekskader' dat in de praktijk neerkomt op het milieubeleidsplan (thans het MINA-plan 4 2011-2015). De onderzoeksvoorstellen doorlopen vervolgens intern binnen de leefmilieuadministratie een inhoudelijke screening waarbij de opportuniteit en prioriteit in functie van de beleidsrelevantie van elk project wordt nagegaan. De secretariaten van SERV en Minaraad worden bij deze screening betrokken<sup>50</sup>. Dit leidt tot een advies van het 'Thema-overschrijdend Overleg' aan de minister van leefmilieu, die finaal het TWOL-programma goedkeurt (evt. na amendering). Het TWOL-programma wordt nadien ter informatie bezorgd aan de Inspectie van Financi-

<sup>49</sup> <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/twol-programma-2014> ;  
<http://www.lne.be/themas/onderzoek-en-monitoring/onderzoek/onderzoeksprogrammering>

<sup>50</sup> In de legislatuur 1999-2004 werd advies gevraagd van Minaraad en SERV over het onderzoeksprogramma.

en. Elk onderzoeksproject wordt afzonderlijk uitbesteed conform de wetgeving op de overheidsopdrachten.

Inhoudelijk wordt in het TWOL een onderscheid gemaakt tussen twee soorten onderzoeksprojecten (operationeel en strategisch onderzoek) en wordt een verdere opdeling gemaakt in o.a. 'instrumenteel', 'stand van zaken' en 'oorzakelijk verband' 'beleidsverkenkend', 'beleidsformulerend', 'beleidsevaluerend'. Het onderzoeksprogramma bevat telkens ook een lijst met reserveprojecten. Deze onderzoeksprojecten werden voorgesteld door een of andere entiteit, maar hebben een lagere prioriteit gekregen dan de onderzoeksprojecten die in het eigenlijke onderzoeksprogramma worden opgenomen. Ze worden slechts opgestart van zodra financiële middelen vrijkomen en de minister haar goedkeuring hecht aan deze reserveprojecten.

Halverwege het jaar wordt een actualisatiemoment voorzien, waarbij eventuele wijzigingen in het onderzoeksprogramma worden geformaliseerd om nieuwe en/of dringende onderzoeksvragen op te nemen of om geprogrammeerd onderzoek dat niet meer nodig/nuttig is te schrappen.

De praktijk leert dat TWOL-onderzoek vaak zeer instrumenteel en technisch van aard is en dat er weinig input is van de stakeholders.

#### **4.5. VMM-MIRA – Leefmilieu**

MIRA (Milieurapport Vlaanderen) is een dienst binnen de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) die decretaal werd opgericht om de milieubeleidsplanning en de milieubeleidskeuzen in Vlaanderen wetenschappelijk te onderbouwen.

MIRA heeft een driedelige opdracht: een beschrijving, analyse en evaluatie van de bestaande toestand van het milieu, een evaluatie van het tot dan toe gevoerde milieubeleid en een beschrijving van de verwachte ontwikkelingen van het milieu bij ongewijzigd beleid en bij gewijzigd beleid volgens een aantal relevant geachte scenario's. Daartoe maakt MIRA vnl. toekomstverkenningen en topicrapporten (gericht op strategische beleidskwesties) en worden talrijke indicatoren bijgehouden.

Deze MIRA-producten komen tot stand door samenwerking tussen auteurs (wetenschappers en experts), lectoren (experts verbonden aan universiteiten, wetenschappelijke instellingen, administraties, federaties, ngo's en studiebureaus) en de dienst MIRA (8 wetenschappelijke medewerkers; zij werken de blauwdruk van de producten uit, staan in voor de coördinatie, redigeren teksten van de auteurs, en leveren ook zelf redactionele bijdragen).

MIRA publiceert ook talrijke indicatoren en onderzoeksrapporten. Die onderzoeksrapporten willen kennishiaten opvullen en worden uitbesteed aan universiteiten, hogescholen, wetenschappelijke instellingen (bv. VITO) en studiebureaus.

De MIRA-stuurgroep, bij decreet samengesteld, zorgt voor de inhoudelijke sturing van MIRA. De leden worden benoemd door de Vlaamse regering op voordracht van de Vlaamse Overheid en van de relevante adviesraden (SERV, Minaraad, VRWI).



## 4.6. Onderwijs

De leidende principes voor de financieringsbronnen van onderzoek in het beleidsdomein Onderwijs en Vorming zijn a) door beleidsvragen gericht onderzoek, ingepast in de beleidscyclus, b) efficiëntiewinsten genereren en c) rendement van longitudinaal onderzoek vrijwaren. Centraal staat dus de sterke koppeling tussen de beleidsintenties van de minister (via de beleidsnota en de vertaling ervan in de beleidsprojecten) en de gevraagde onderzoeken.

In het beleidsdomein Onderwijs en Vorming wordt beleidsrelevant onderzoek voornamelijk gecoördineerd binnen het Onderwijskundig Beleids- en Praktijkgericht Wetenschappelijk Onderzoek (OBPWO). Toch zijn ook de internationaal vergelijkende onderzoeken niet onbelangrijk in functie van beleidsontwikkeling. Ook het Steunpunt 'Toetsontwikkeling en Peilingen', dat een kwaliteitscontrole van het Vlaamse onderwijs tot doel heeft, levert output die ook door de centrale overheid kan worden gebruikt in de beleidsvoorbereiding.

In het OBPWO staat de wederzijdse bevruchting van onderzoek en beleid centraal. Enerzijds worden de onderzoeksthema's ingebed in het onderwijsbeleid op lange, middellange en korte termijn. Anderzijds wordt de terugkoppeling van de onderzoeksresultaten naar het beleid en het veld gestimuleerd. Het OBPWO staat in voor de kennisontwikkeling binnen het beleidsdomein en ten dienste van de ondersteuning, planning, opvolging en evaluatie van de beleidsprojecten.

Voor OBPWO wordt jaarlijks voor de themazetting een bevraging georganiseerd bij alle entiteiten van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming. De thema's worden ter goedkeuring voorgelegd aan de minister. De Vlaamse onderwijsraad wordt om advies over de voorgestelde thema's gevraagd. Onderzoeksvoorstellen kunnen enkel worden ingediend door Vlaamse universiteiten of hogescholen en scholengemeenschappen die samenwerken met een universitair onderzoeksinstituut. De voorstellen worden beoordeeld door een wetenschappelijke commissie binnen het FWO enerzijds en een beleidscommissie met de leidend ambtenaren van het beleidsdomein en de afdelingshoofden van het departement anderzijds. De administratie maakt een rangschikking van de ingediende voorstellen op basis van een puntenscore door beide commissies, waarna het voorstel tot gunning aan de Vlaamse Regering ter goedkeuring wordt voorgelegd.

Naast de jaarlijkse themazetting worden er ook oproepen voor ad hoc onderzoek (onderzoeks-, studie- en ontwikkelingsopdrachten zoals bijvoorbeeld monitoringsinstrumenten, decretaal bepaalde of eigen beleidsevaluaties, ...) gelanceerd. Deze komen voort uit een specifieke vraag vanuit het Vlaams Parlement, de minister, de stakeholders of de administratie zelf. Voorstellen worden door een beoordelingscommissie beoordeeld op de kwaliteit van het voorstel, de expertise van de onderzoeksinstelling en de prijs. De beslissing tot het voeren van het onderzoek wordt ter goedkeuring voorgelegd aan de minister. Deelname aan grootschalige internationale vergelijkende onderzoeken (PISA, PIAAC, TALIS, TIMMS, PIRLS, ICCS, ...) en thematische reviews uitgevoerd door internationale organisaties (bijvoorbeeld OESO). De deelname gebeurt op grond van een advies aan de minister door een indicatorenwerkgroep bestaande uit experts uit verschillende entiteiten van het beleidsdomein. Deze groep gaat de opportuniteit tot deelname na, kijkt in welke mate er beleidsrelevante kennis uit genereerd

kan worden en gaat na of het onderzoeksopzet methodologisch voldoende kwaliteitsvol is.

Onderzoek binnen het beleidsdomein Onderwijs en Vorming dient echter niet uitsluitend de beleidsvoorbereiding van de Vlaamse overheid. Onderwijsbeleid situeert zich omwille van het subsidiariteitsbeginsel op heel veel verschillende beleidsniveaus, waaronder ook de onderwijsnetten, lokale besturen en de scholen zelf. Valorisatie van onderzoek richt zich, door middel van onder meer publicaties, studiedagen, presentaties, ook naar alle betrokken stakeholders.

#### 4.7. Onroerend erfgoed

Het agentschap Onroerend Erfgoed voert beleidsgericht onderzoek uit ter ondersteuning van de Vlaamse minister van Onroerend Erfgoed of laat dat onderzoek uitvoeren<sup>51</sup>. Het agentschap stelt daartoe een onderzoeksagenda op onder de vorm van een meerjarenprogramma voor het beleidsgericht onderzoek.

Bij de opmaak van de agenda 2012-2016 werd een nieuwe werkwijze gebruikt die vertrekt van een behoeftenonderzoek bij de belanghebbenden en klanten van het agentschap. Voordien werden enkel de belanghebbenden binnen het agentschap zelf bevestigd over hun onderzoeksnoden.

De onderzoeksprojecten worden vastgelegd na een onderbouwde beoordeling en weging van de geïnventariseerde onderzoeksnoden. De onderzoeksagenda zelf komt tot stand op basis van een inschatting welk onderzoek uitgevoerd kan worden door allerlei instanties (universiteiten, hogescholen, studiebureaus, private centra, onderzoeksinstellingen van de overheid, ...). Het agentschap Onroerend Erfgoed sluit indien nodig samenwerkingsovereenkomsten af met universiteiten, hogescholen en andere wetenschappelijke instellingen om kennis, expertise en onderzoeksinfrastructuur met elkaar te delen en om samen onderzoeksprojecten uit te voeren.

#### 4.8. Ruimte Vlaanderen

Binnen het departement Ruimte Vlaanderen werd de keuze gemaakt om het onderzoek inhoudelijk te structureren volgens een beperkt aantal onderzoeksporen, gerelateerd aan thema's die (inter)nationaal relevant zijn maar nog geen voldoende vertaling hebben gekregen naar de Vlaamse situatie. De onderzoekssporen werden geselecteerd op basis van hun huidige en toekomstige beleidsrelevantie, en de afstemming met onderzoeksthema's van andere onderzoeksgroepen binnen en buiten de Vlaamse overheid.

In de periode 2014-2019 wordt onderzoek uitgevoerd binnen vijf sporen. Voor elk spoor werden doelstellingen geformuleerd, die resulteerden in een aantal onderzoeksvragen en finaal in een longlist met onderzoeksprojecten.

---

<sup>51</sup> Het intern verzelfstandigd agentschap zonder rechtspersoonlijkheid Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE) was aanvankelijk een wetenschappelijke instelling. De Vlaamse regering breidde de taken van het VIOE uit en introduceerde de roepnaam Onroerend Erfgoed.



Om de onderzoekssporen mee te trekken en aan te sturen, om extern onderzoek te coördineren en om te zorgen voor kwalitatieve en kwantitatieve ondersteuning van de processen in de andere afdelingen, werd binnen het departement een tweetal jaar geleden de afdeling Onderzoek en Monitoring vormgegeven. De afdeling vormt het kenniscentrum van de voor de ruimtelijke ontwikkeling relevante thema's en valoriseert ook de opgedane kennis. Op die manier vormt ze een belangrijke schakel in de opbouw van kennis, informatie en data in het beleidsveld ruimtelijke ordening. De afdeling wil het ruimtelijk beleid voorzien van voldoende informatie om de resultaten van het uitgezette beleid op te volgen en het toekomstig beleid vorm te geven. Naast de coördinatie van extern onderzoek, voert het team Onderzoek ook zelf beleidsrelevant (wetenschappelijk) onderzoek met betrekking tot thema's en processen relevant voor de ruimtelijke ontwikkeling van Vlaanderen. Tot slot ontwikkelt de afdeling eveneens digitale platformen waar kennis en informatie permanent wordt ingebracht, onderhouden en ontsloten binnen en buiten de organisatie.

Binnen de afgelijnde onderzoekssporen gebeurt het onderzoek deels intern binnen de afdeling Onderzoek en Monitoring, deels via structurele partnerschappen en door onderzoek uit te besteden. Er wordt dus gewerkt met *parallele sporen*. Op die manier wordt zowel de beleidsrelevantie als de wetenschappelijk kwaliteit gewaarborgd en gestimuleerd. Naast werken met onderzoekssporen is het eveneens mogelijk om, in beperkte mate en gemotiveerd vanuit een beleidsurgentie andere thematische onderzoeken op te zetten. In heel wat onderzoeksvoorstellen wordt een mix van verschillende onderzoekstechnieken voorgesteld. Dit impliceert dat voor één onderzoek vaak diverse expertises nodig zijn, en er vaak gebruik wordt gemaakt van multidisciplinaire onderzoeksteams. De valorisatie van het onderzoek gebeurt o.a. via een studiedag waarop de onderzoeksresultaten worden toegelicht, in discussie wordt getreden met stakeholders en input wordt verzameld voor nieuw op te zetten onderzoekssporen.

#### 4.9. Expertisecentrum O&O monitoring (ECOOM) – EWI

Het Expertisecentrum Onderzoek en Ontwikkelingsmonitoring van de Vlaamse Gemeenschap (ECOOM) is een interuniversitair consortium met deelname van alle Vlaamse universiteiten (KU Leuven, UGent, VUB, UA en UHasselt). ECOOM heeft als opdracht een consistent systeem van O&O- en innovatie-indicatoren te ontwikkelen voor de Vlaamse overheid. Dit indicatorensysteem moet de Vlaamse overheid steunen om de inspanningen op vlak van innovatie en O&O in Vlaanderen in kaart te brengen.

ECOOM vloeide voort uit het Steunpunt O&O Statistieken dat naast beleidsondersteunend onderzoek ook zorgde voor de structurele aanlevering van gegevens voor de jaarlijkse berekening van de onderzoeksfinanciering van universiteiten en voor internationale rapportageverplichtingen inzake O&O indicatoren. Omdat de overheid vond dat deze laatste taken niet goed pasten binnen de formule van een steunpunt (waarvan het thema, het takenpakket en de samenstelling bij elke nieuwe generatie kan wijzigen) werd een ander model gekozen met een meer permanent statuut. Men wilde zo de continuïteit beter verzekeren en de investeringsrisico's (in data-infrastructuur) verminderen.

ECOOM kreeg een volwaardige decretale regeling via de wijziging van het decreet betreffende de organisatie en financiering van het wetenschaps- en innovatiebeleid in 2014. De decretale opdrachten van het Expertisecentrum zijn 1° een performant sys-

teem van O&O- en innovatie-indicatoren ontwikkelen en onderhouden dat de Vlaamse overheid moet voorzien van geactualiseerde en relevante statistische data over O&O- en innovatieperformantie van de Vlaamse regio. (Het ontwikkelt ook een portefeuille van relevante wetenschappelijke onderzoeksactiviteiten ter ondersteuning van die opdracht); 2° kwantitatieve parameters berekenen in het kader van de decretale en tijdelijke financieringskanalen van het wetenschaps- en innovatiebeleid en van specifieke onderzoeksgerelateerde werkingstoelagen aan hogeronderwijsinstellingen; 3° in statistische gegevens voorzien over O&O en innovatie in het kader van internationale afspraken met supranationale organisaties. De Vlaamse Regering kan het Expertisecentrum Onderzoek en Ontwikkelingsmonitoring ook belasten met bijzondere opdrachten.

Het Expertisecentrum wordt aangestuurd door een beheerscomité waarin vertegenwoordigers van alle associaties, vertegenwoordigers van de Vlaamse overheid en onafhankelijke deskundigen zitten. De concrete werking wordt geregeld via een vijfjaarlijks convenant<sup>52</sup> en een jaarplanning. De partners bij associaties kunnen personeelsleden ter beschikking stellen. De Vlaamse Regering geeft jaarlijkse een subsidie voor de werking van het Expertisecentrum, die wordt aangevuld met cofinanciering door de universiteiten en door externe partijen. De activiteiten moeten worden geëvalueerd om de 5 jaar, telkens vóór het verstrijken van het lopende convenant<sup>53</sup>.

#### 4.10. Vlaamse wetenschappelijke instellingen – voorbeeld INBO

Binnen de Vlaamse overheid zijn er een aantal wetenschappelijke instellingen die behoren tot verschillende beleidsdomeinen van de Vlaamse overheid, waaronder het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) en het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (ILVO)<sup>54</sup>.

Het INBO (> 200 personeelsleden) situeert zich binnen het beleidsdomein Omgeving en is een Intern Verzelfstandigd Agentschap zonder rechtspersoonlijkheid. Het verricht onderzoek en levert kennis aan voor de beleidsvoorbereiding en beleidsuitvoering en maakt deel uit van nationale en Europese onderzoeksnetwerken. De aansturing van het INBO, waaronder de vaststelling van de onderzoeksthema's, gebeurt via het instrument van de beheersovereenkomst die de beleidsdoelstellingen koppelt aan de organisatiedoelstellingen van het INBO. Het INBO maakte ook een Strategienota 2009-2015 waarin de algemene kenmerken worden beschreven van het onderzoek dat men uitvoert en een beeld wordt geschetst van de thema's die men in de komende jaren wil aanpakken. Het INBO wil immers niet enkel in staat zijn om op korte termijn relevante beleidsvragen te beantwoorden, maar met zijn onderzoek ook voorop lopen op de beleidsvragen.

<sup>52</sup> Het huidige loopt van 2014 tot 2018.

<sup>53</sup> De evaluatie richt zich voornamelijk op de financiële aspecten en de bijdrage van ECOOM aan het beleid. De continuïteit van ECOOM wordt tijdens de evaluatie niet in vraag gesteld.

<sup>54</sup> De Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO), die voor de hervormingsoperatie "Beter Bestuurlijk Beleid" nog een Vlaamse Openbare Instelling (VOI) was en nadien bij wijze van overgangsfase het statuut van "onderneming van openbaar nut met rechtspersoonlijkheid" aannam, is sinds de inwerkingtreding van het nieuwe VITO-decreet een Vlaams Strategisch Onderzoekscentrum (SOC) geworden.

Concreet doet het INBO zowel toegepast, vraaggestuurd, innovatief als actueel (korte termijn) onderzoek. Daarnaast voert het INBO ook in zeer beperkte mate basisonderzoek uit. Andere kernopdrachten van het INBO zijn de coördinatie van het Vlaamse wetenschappelijke onderzoek op het gebied van natuur en bos, het gegevensbeheer (gegevensverzameling en gegevens ontsluiten en toegankelijk maken), en de valorisatie van het onderzoek (de verworven inzichten vertalen en integreren ter ondersteuning van beleidsvoorbereiding, -uitvoering en –evaluatie via o.a. advies, rapportage en communicatie).

In het verleden is er vanuit stakeholders en in het kader van een doorlichting kritiek geweest op de ‘gesloten’ programmatie van het onderzoek van het INBO. Interessant is dan ook dat de ontwikkeling van de strategienota 2009-2015 heeft plaatsgevonden in samenspraak met andere agentschappen binnen de Vlaamse overheid, wetenschappelijke instellingen, universiteiten, studiebureaus, natuurverenigingen, jacht- en visserijverenigingen, bosbouworganisaties en andere maatschappelijk relevante organisaties. Men wil zo de opbouw van het onderzoeksprogramma nauwer linken aan de wensen en noden van de ‘klanten’, zowel binnen als buiten de Vlaamse overheid.

Dat neemt niet weg dat er vraag blijft van diverse stakeholders om meer inzicht en inspraak te kunnen hebben in het jaarlijkse werkprogramma van het INBO.

#### **4.11. Studiedienst van de Vlaamse Regering – DAR**

De Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR) is/was een agentschap zonder rechtspersoonlijkheid (ca. 40 personeelsleden) en maakt(e) deel uit van het Ministerie van de Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid (DAR) binnen de Vlaamse overheid. Momenteel vindt in uitvoering van het regeerakkoord een fusie plaats van de huidige departementen BZ en DAR en de SVR. De SVR was op zich ook het resultaat van een fusie, nl. van de vroegere administratie planning en statistiek en (een deel van) het vroegere Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudies (dat deels ook is opgegaan in het Kenniscentrum van het Departement WVG).

De SVR wil de Vlaamse overheid en zijn diensten ondersteunen bij het voeren van een ‘geïnformeerd’ beleid. De focus ligt op toekomstgericht en domeinoverschrijdend onderzoek, algemene omgevingsmonitoring en opvolging algemeen regeringsbeleid (indicatoren), kwaliteitsbevordering van statistiek, survey, toekomstverkenningen, beleidsevaluaties, monitoring en intern databeheer en coördinatie van de Vlaamse officiële statistieken.

In het eigen onderzoek richt de SVR zich op demografische, sociaal-maatschappelijke en macro-economische ontwikkelingen. De nadruk ligt op domeinoverschrijdende thema’s die liefst multidisciplinair en vanuit meerdere invalshoeken bestudeerd worden. De SVR verricht dit onderzoek op eigen initiatief of op vraag van de Vlaamse Regering. Jaarlijks wordt in overleg met de minister-president een onderzoeksprogramma afgesproken. De Studiedienst werkt dus in de eerste plaats in opdracht van de minister-president en de andere leden van de Vlaamse Regering. Hij biedt ook relevante informatie voor het Vlaams Parlement en de lokale besturen en houdt rekening met hun informatiebehoeften. Bekende SVR-publicaties zijn de ‘Vlaamse Regionale Indicatoren (VRIND)’, ‘Vlaanderen gepeild’ en ‘Sociale Staat van Vlaanderen’.

#### 4.12. Strategisch BasisOnderzoek (SBO) – IWT

Het programma Strategisch BasisOnderzoek (SBO) van het IWT betreft een jaarlijkse oproep voor projecten die vernieuwend onderzoek inhouden dat ingeval van wetenschappelijk succes vooruitzichten kan bieden voor latere economische en/of maatschappelijke toepassingen. Het gaat voornamelijk om uitvoering van onderzoek door onderzoeksorganisaties. Voor de implementatie van deze toepasbaarheid kan samengewerkt worden met maatschappelijke of economische actoren.

SBO voorziet een volledige financiering van het onderzoek door publieke onderzoeksorganisaties. Indien niet-publieke partners deelnemen aan de projectuitvoering (bedrijven, non-profit-organisaties), dan worden deze gesteund volgens de modaliteiten van de O&O-bedrijfsprojecten.

Het programma bestaat uit twee delen: een economisch deel waarbij het einddoel economische valorisatie is (d.i. de eindresultaten worden overgedragen aan bedrijven), en een maatschappelijk deel waarbij het einddoel maatschappelijk gebruik is. Een van de voorwaarden is dat via aanbevelingsbrieven wordt aangetoond dat er vanuit maatschappelijke actoren interesse is in het onderzoeksthema en de maatschappelijke relevante wordt aangetoond. Jaarlijks worden tussen 60 en 90 projecten ingediend.

Kenmerkend voor het SBO-financieringskanaal is dat het een horizontaal kanaal betreft dat openstaat voor alle disciplines, en bijgevolg ook uitermate geschikt is om multidisciplinaire onderzoeksprojecten te financieren, terwijl de steunpunten georiënteerd zijn op één specifiek beleidsterrein van de Vlaamse Overheid.

#### 4.13. Andere voorbeelden

In enkele andere beleidsdomeinen of beleidsvelden is het beleidsondersteunend wetenschappelijk onderzoek minder uitgebouwd.

Het beleidsveld **energie** is daarvan een voorbeeld. Op dat thema bestaat er geen gecoördineerde onderzoeksagenda en wordt het onderzoek meestal ad hoc uitbesteed, zonder veel publieke transparantie of programmatie<sup>55</sup>.

#### 4.14. Vlaams Evaluatieplatform - Community of practice

Het Vlaams evaluatieplatform (VEP) werd in 2007 opgericht op initiatief van verschillende organisaties<sup>56</sup>. Het VEP is een open netwerk gericht op het organiseren en bevorderen van de uitwisseling van ideeën, ervaringen, kennis en informatie met betrekking tot beleidsevaluatie tussen de verschillende betrokken actoren (overheid,

<sup>55</sup> Zie terzake bv. de schriftelijke parlementaire vraag nr. 122 van 21 januari 2015 en het antwoord van de minister daarop. <http://www.vlaamsparlament.be/Proteus5/showSchriftelijkeVraag.action?id=950102>

<sup>56</sup> De Vlaamse Vereniging voor Bestuur en Beleid (VVBB), het Instituut voor de Overheid (IO, K.U.Leuven), het Hoger Instituut voor de Arbeid (HIVA, K.U.Leuven), het Instituut voor Ontwikkelingsbeleid en -beheer (IOB, UA), het Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck (CSB, UA), de Studiedienst van de Vlaamse Regering, het Rekenhof, de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV), het MIRA-team van de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) en de Bestuurschool van het Provinciebestuur Vlaams-Brabant.

academische wereld, consultancy, middenveldorganisaties, adviesraden, stichtingen, denktanks), beleidsdomeinen en bestuursniveaus. Het VEP beoogt:

- ▀ het opbouwen, verstevigen en verspreiden van een evaluatiecultuur.
- ▀ het versterken van de evaluatiecapaciteit van de verschillende actoren.
- ▀ het verhogen van de kwaliteit van de beleidsevaluatie.
- ▀ het stimuleren van de invloed en het gebruik van beleidsevaluatie.

Het VEP fungeert tevens als aanspreekpunt voor internationale contacten binnen het theorie- en praktijkveld van beleidsevaluatie. Het VEP wordt aangestuurd door een coördinatiecomité dat samengesteld is uit personen uit de academische wereld, de overheid en de private sector. In de praktijk organiseert het VEP seminars, workshops, studiedagen en lezingen met personaliteiten uit de evaluatiewereld. De leden werden op de hoogte gehouden via een e-nieuwsbrief en een website.

#### 4.15. Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg

Tot slot vermelden we een interessant federaal voorbeeld. Het Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg<sup>57</sup> (KCE) is een Belgische publieke instelling (parastatale). Haar opdracht is om studierapporten te maken om de beleidsmakers bij te staan in hun beslissingen, zodat die leiden tot een zo efficiënt mogelijke toewijzing van de beschikbare middelen om zo de beste medische zorgen en een zo groot mogelijke toegankelijkheid tot de gezondheidszorg te waarborgen. Het KCE is niet betrokken bij de besluitvorming zelf en evenmin bij de uitvoering ervan. Daarnaast ondersteunt het KCE de zorgverleners door klinische richtlijnen te ontwikkelen en aan te passen aan de steeds evoluerende wetenschappelijke kennis en probeert het met zijn methodologische publicaties een leidraad te bieden aan andere onderzoekers in de gezondheidszorg.

Het KCE is inhoudelijk actief in vier domeinen: Ontwikkeling van klinische praktijkrichtlijnen (Good Clinical Practice); Evaluatie van medische technologieën en geneesmiddelen (Health Technology Assessment); Organisatie en financiering van de gezondheidszorg (Health Services Research) en Ontwikkeling van nauwgezette handleidingen voor adequaat studiewerk (Methods).

Het KCE bestaat uit een multidisciplinair team van experts van hoog niveau (ca. 60 medewerkers) dat wordt aangestuurd door een raad van bestuur (samengesteld uit vertegenwoordigers van de meeste instanties die in België betrokken zijn bij het gezondheidszorgbeleid, en uit vertegenwoordigers van de kabinetten, het parlement en de sociale partners) en wordt ondersteund door een extern kennisnetwerk zodat het onderzoek in alle onafhankelijkheid kan gebeuren en gebaseerd is op gevalideerde gegevens en de meest recente wetenschappelijke kennis. Men streeft naar wetenschappelijke excellentie en kwaliteit, intellectuele onafhankelijkheid en objectiviteit, dialoog en overleg, en transparantie en goed bestuur. Als het KCE niet zelf de nodige expertise in huis heeft of niet over voldoende tijd beschikt om een studie zelf uit te voeren, worden ook studies geheel of gedeeltelijk uitbesteed, via een openbare aanbesteding.

<sup>57</sup> Deze afkorting KCE is de samentrekking van Kenniscentrum - Centre d'Expertise.

Interessant is tevens dat het KCE ook onderzoek dat wordt uitgevoerd door soortgelijke wetenschappelijke, onafhankelijke instellingen in andere landen en door officiële instanties zoals de European Medicines Agency (EMA), de Amerikaanse Food & Drug Administration (FDA) en de Europese Commissie samenvat voor beleidsmakers. Via zijn communicatiekanaal 'KCE has read for you', reikt het KCE regelmatig een kritische lectuur van publicaties van deze betrouwbare bronnen aan, samengevat in minder dan drie bladzijden.

Het KCE werkt met jaarprogramma's die in enkele fasen worden opgesteld.

- In een eerste fase bepaalt het KCE een reeks prioritaire thema's voor zijn werkprogramma. Deze thema's worden gekozen na consultatie van alle partners van het 'Belgische Health Research System'.
- Vervolgens kan iedereen die interesse heeft in de gezondheidszorg en de organisatie ervan via een specifiek formulier een voorstel voor een studieonderwerp indienen: private personen, organisaties, instellingen, en uiteraard ook de beleidsmakers zelf. De ontvangen onderwerpen worden door het KCE getoetst aan enkele ontvankelijkheidscriteria en prioriteitscriteria<sup>58</sup>. Voorstellen die niet passen binnen de prioritaire onderzoeksthema's worden niet automatisch uitgesloten, maar zullen minder kans hebben om weerhouden te worden.
- Een KCE jury klasseert de voorstellen volgens prioriteit en legt die prioriteitsbepaling voor aan de Raad van Bestuur van het KCE. Die Raad van Bestuur kiest hieruit een "shortlist" van onderwerpen die in aanmerking komen voor het voorlopig studieprogramma 2015. De indieners van voorstellen worden geïnformeerd worden over het feit of hun voorstel al dan niet weerhouden werd in deze shortlist.
- Vervolgens doet het KCE een beperkte pre-analyse (via een pre-projectfiche) voor elk gekozen onderwerp. Hierbij worden de methodologische uitvoerbaarheid en de beschikbaarheid van gegevens (indien van toepassing) nader onderzocht en wordt een inschatting gemaakt van de werkbelasting (tijd en middelen). Deze analyse leidt uiteindelijk tot een concreet voorstel van studieprogramma voor 2015 waarin enkel die onderwerpen van de shortlist weerhouden worden die werkelijk realiseerbaar zijn, rekening houdend met beperkingen in tijd en budget en beschikbaarheid van onderzoekers.
- Dat programma wordt dan finaal ter goedkeuring voorgelegd aan de Raad van Bestuur. Waarbij de studieonderwerpen in drie groepen worden ingedeeld. Een eerste groep bevat de projecten met de hoogste globale score die effectief geselecteerd worden voor het studieprogramma. De tweede groep bevat projecten met

---

<sup>58</sup> De ontvankelijkheidscriteria zijn o.a.: hoort het voorgestelde onderwerp tot één van de activiteitendomeinen van het KCE (Good Clinical Practice (praktijkrichtlijnen), Health Technology Assessment, Health Services Research)? Onderzoeksvragen die een financiering van diagnostische of therapeutische interventionele studies (clinical trials) vereisen, worden in elk geval uitgesloten. Werd dit onderwerp al bestudeerd in een beëindigd KCE rapport of zit de vraagstelling al vervat in een lopend of gepland KCE project? (Alle gepubliceerde KCE rapporten en een lijst van alle geplande of lopende studies zijn beschikbaar op de KCE website).

De prioriteitsbepaling van de onderwerpen die ontvankelijk zijn gebeurt op basis van volgende criteria: Beleidsrelevantie (en, in het bijzonder, hoort het voorgestelde onderwerp tot één van de prioritaire thema's?); Belang van het onderzoek (frequentie, ernst, ruimte voor verbetering); Uitvoerbaarheid.



een hoge globale score, maar die minder gemakkelijk zijn of omdat het KCE niet over voldoende VTE beschikt om ze uit te voeren. Deze projecten zullen enkel behandeld worden indien nieuwe mogelijkheden zich aanbieden. De derde groep bevat projecten met een lage globale score die bijgevolg niet opgenomen worden. De indiener van het studievoorstel wordt eventueel als extern expert uitgenodigd en krijgt ook de kans om deel te nemen aan de openbare aanbesteding indien deze door het KCE gelanceerd wordt.

## 5. Enkele buitenlandse organisatiemodellen

### 5.1. Situering

De uitdagingen bij het organiseren van een ondersteunende structuur voor beleidsondersteunend wetenschappelijk onderzoek zijn niet uniek voor de Vlaamse beleidscontext. Daarom kan een internationale analyse nuttig zijn.

Hierna wordt een overzicht gegeven van enkele benaderingen in andere landen<sup>59</sup>. De volgende landen werden bekeken: Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Nederland, de Verenigde Staten en Australië. De hierna beschreven praktijk in deze landen is lang niet exhaustief. Bovendien wordt in zekere mate abstractie gemaakt van de context, met name van de soms sterk verschillende beleids-, administratieve en wetenschappelijke cultuur in deze landen en van de bredere institutionele inbedding van de beschreven modellen en organisatiestructuren. De bedoeling is enkel om als inspiratie te dienen voor de Vlaamse organisatie van het beleidsrelevant onderzoek.

Verschillende modellen en organisatiestructuren komen aan bod (zie tabel):

- Onderzoeksgroepen of instellingen binnen de overheid (zoals de Nederlandse Planbureaus);
- Expertcommissies en wetenschappelijke adviesraden;
- Onafhankelijke onderzoeksinstellingen, die gelinkt kunnen zijn aan een universiteit of als denktank kunnen functioneren;
- EBP-netwerken.

Land	Naam	Type	Sector	Financiering	Omvang
Verenigd Koninkrijk	Advisory council for family matters	Overheids-agent-schap	Family policy	door het Federaal Ministerie voor Familiezaken, ouderen, vrouwen en jeugd (BMFSFJ)	13 raadsleden
Verenigd Koninkrijk	Advisory council on Global Change	Overheids-agentschap	Leefmilieu	door het Ministerie van Economie en Onderzoek (BMBF) en het Ministerie van Leefmilieu, Natuurbescherming en Nucleaire Veiligheid (BMU)	

<sup>59</sup> Deels gebaseerd op Lenihan (2013), Lessons from Abroad: International approaches to promoting evidence-based social policy, Alliance for useful evidence.



<b>Verenigd Koninkrijk</b>	Behavioural Insights Team (BIT)	Initieel overheid, nu vzw met gedragswetenschappers	Multi-sector	Initieel door het 'cabinet office', nu gefinancierd door de departementen die er beroep op doen	Gestart met 3 gedragswetenschappers, thans 30.
<b>Duitsland</b>	Leibniz Association	EPB-netwerk	Multi-sector	€ 358.6 mln. overheen alle instituties Leden ontvangen ook financiering van de staat en de federale overheid.	
<b>Duitsland</b>	RWI Essen	Onderzoeksinstelling	Economie	€ 10.1 mln. (waarvan € 6.6 mln. Van de federale staat en overheden).	97 onderzoekers
<b>Duitsland</b>	German Institute for Economic Research (DIW)	Onderzoeksinstelling	Economie	€ 20 mln., waarvan 2/3 van de federale en staatsoverheden.	180 (waarvan 100 onderzoekers)
<b>Duitsland</b>	Social Science Research Center Berlin (WZB)	Onderzoeksinstelling	Multi-sector	€ 17.9 mln., vnl. door staats- en federale overheidsmiddelen.	350 (waarvan 160 onderzoekers)
<b>Duitsland</b>	IZA World of Labor	Onderzoeksinstelling	Economie en Arbeidsmarkt	-	-
<b>Nederland</b>	Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR)	Wetenschappelijke adviesraad	Multi-sector		8 raadsleden, 31 onderzoekers
<b>Nederland</b>	Centraal Planbureau (CPB)	Overheidsagentschap	Multi-sector	€ 13 mln. waarvan max. 80% door de overheid (Ministerie van Economische Zaken)	115 VTE (80 onderzoekers)
<b>Nederland</b>	Planbureau voor Leefmilieu (PBL)	Overheidsagentschap	Multi-sector (Environmentaal and Spatial planning)	€ 33.825 mln. waarvan 80% oor de overheid (Ministerie van Infrastructuur en Leefmilieu)	238 VTE
<b>Nederland</b>	Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP)	Overheidsagentschap	Multi-sector	€ 4.6 mln. afkomstig van het Ministerie van Gezondheid, welzijn en sport € 4,5 mln. (geschat budget van externe opdrachten)	100 VTE
<b>Verenigde Staten</b>	Washington State Institute for Public Policy (WSIPP)	Onderzoeksinstelling	Multi-sector	Basis afkomstig van de Staat Washington, extra via externe projecten.	11 medewerkers (+16 raadsleden waaronder vertegenwoordigers van de staat)
<b>Verenigde Staten</b>	Manpower Demonstration Research Corporation	Bedrijfsgroep	Multi-sector	€ 85,9 mln., waarvan €32 mln. afkomstig van contracten met de federale overheid en 'grants'.	180 (waarvan meer dan 50 senior policy experts)
<b>Verenigde Staten</b>	Coalition for Evidence-Based Policy	EPB-netwerk	Multi-sector	Voornameijk gefinancierd door foundations.	5 medewerkers (en 16 raadsleden)
<b>Verenigde Staten</b>	Abdul Latif Jameel Poverty Action Lab (J-PAL)	EPB-netwerk	Multi-sector met special focus op armoedebestrijding	Gefinancierd door een dotatie en externe donaties.	70 geaffilieerde professoren, 200 voltijdse medewerkers.

<b>Australië</b>	Productivity Commission	Onderzoek s- en adviesinstelling	Multi-sector	Door de overheid	
<b>België (federaal)</b>	Federaal Planbureau	Overheidsagentschap	Multi-sector	€ 8,6 mln. federaal+€ 0.9 mln. extern	87 werknemers
<b>België (federaal)</b> <b>Cf. deel 4 supra</b>	Federaal Kenniscentrum gezondheidszorg	Overheidsagentschap	Gezondheidszorg		61 werknemers

## 5.2. Verenigd Koninkrijk: onderzoekscentra, netwerken rond EBP en RCT

De meeste overheidsdepartementen in het Verenigd Koninkrijk schrijven externe studies uit rond beleidsrelevante onderwerpen. Deze projecten zijn bijgevolg onderworpen aan de normale aanbestedingsregels en verlopen vaak via een call-procedure.

In maart 2013 lanceerde de Britse overheid het “*What Works Network*”; een netwerk van zeven onafhankelijke onderzoekscentra met als doel beleidsmakers te voorzien met onderzoek rond effectieve beleidsinterventies in een breed domein van beleidstopics. Deze centra overspannen beleidsdomeinen met een totaal aan publieke middelen van £200 mld. en moeten verzekeren dat beleidsbeslissingen en –uitvoering gebaseerd kunnen worden op robuust en wetenschappelijk onderbouwd bewijs. Het netwerk omvat twee reeds bestaande centra (*National Institute for Clinical and Health Excellence*, NICE en *Education Endowment Foundation*, EEF) en vijf nieuwe centra in volgende domeinen: ‘ageing better’, ‘crime reduction’, ‘early intervention’, ‘local economic growth’ en ‘wellbeing’. De financiering is deels afkomstig van de overheid.

Zoals gezegd ondersteunt het initiatief evidence-based policy making overheen verschillende overheidsdomeinen, wat zich onder andere uit in:

- het delen van bevindingen van de centra met de overheid,
- het ondersteunen van de overheidsadministraties met skills, capaciteiten om de ‘evidence’ effectief om te zetten in beleidsrelevante ideeën,
- het helpen van beleidsmakers om geïnformeerde beslissingen te nemen omtrent nieuw beleid en maatregelen.

Onder de noemer van EBP-netwerken valt in het Verenigd Koninkrijk ook de *Alliance for Useful Evidence*, een open-access netwerk van individuen vanuit de centrale overheid, universiteiten, bedrijven en lokale overheden. Haar doel is om het gebruik van wetenschappelijk onderzoek in het beleid van het Verenigd Koninkrijk te stimuleren, een richting te geven aan de onderzoeksagenda, samenwerking te promoten en kennis te delen. De Alliance werd opgericht door het Big Lottery Fund, Nesta (een onafhankelijk liefdadigheidsorganisatie) en het ESRC (Economic and Social Research Council). De ESRC is de grootste Britse organisatie die instaat voor het financieren van economisch en sociaal onderzoek. Ze ondersteunen onafhankelijk kwalitatief onderzoek met als finaliteit impact hebben op het bedrijfsleven of de publieke sector.

Belangrijk om te vermelden is tot slot de trend in het VK (en van daaruit in meerdere andere landen en op niveau van internationale instanties zoals de Wereldbank en de OESO) om in zowat alle beleidsdomeinen te gaan werken met Randomised Controlled Trials of gecontroleerde experimenten naar wat echt werkt in de praktijk. Dit wordt vooral door het Behavioural Insights Team (BIT) gepromoot, dat de recente inzichten

uit de gedragswetenschappen (reële veronderstellingen over hoe mensen keuzes maken en wat ze aankunnen) hanteert als vertrekpunt om beter beleid te ontwerpen.

### 5.3. Duitsland: onderzoeksassociatie en expertenraden en – commissies

Duitse federale en staatsministeries doen vaak beroep op *ad hoc academisch onderzoek om evaluaties uit te voeren op een specifiek beleid of set van maatregelen*. Een gekend voorbeeld zijn de ‘Hartz-hervormingen’ waarbij het brede arbeidsmarktbeleid onder de loep werd genomen. De Hartz-hervormingen werden onderbouwd door wetenschappelijke evaluatie op vraag van en deels mee uitgevoerd door de overheid. Zo werd bij de eerste vier Hartz-hervormingen onderzoek verricht door ongeveer 20 economische en sociale onderzoeksinstellingen met 100 onderzoekers.

Duitsland wordt vnl. gekenmerkt door een *grote community* van onafhankelijke *wetenschappelijke onderzoekscentra* die eveneens actief zijn in onderzoekgebaseerd beleidsadvies, zowel op eigen initiatief als op vraag van de Duitse overheid (en de EU). Voorbeelden zijn het RWI (Rheinisch-Westfälisches Institut für Wirtschaftsforschung), het DIW (Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung) het WZB (Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung) enz.

Interessant is dat de Leibniz Association (LA) 86 van die onderzoeksinstellingen samenbrengt die actief zijn in een breed domein aan wetenschappelijke, economische en sociale thema's. De financiering van de Leibniz Association bedraagt € 1,4 mld. per jaar en is afkomstig van de Duitse federale en deelstaatregeringen en derden. De LA zorgt als overkoepelende organisatie voor een coördinerende rol en verzorgt ook coherente en vlotte doorstroom van kennis tussen beleidsmakers en de brede onderzoekscommunity. De LA zorgt ervoor dat elke instelling die lid is elke zeven jaar onafhankelijk wordt geëvalueerd. De evaluaties hebben betrekking op ‘de coherentie en kwaliteit in het onderzoek’, de ‘transfer van kennis van de onderzoeksinstelling’, maar ook of er voldoende ‘forward planning’ wordt gedaan en of blijvende financiering door de overheid is aangewezen. Ze coördineert ook met de ministeries en overheid om statusrapporten te produceren.

Het beleidsgericht onderzoek en de doorwerking ervan in beleid wordt tevens bevorderd door *expertcommissies en wetenschappelijke raden* die expliciet de opdracht hebben om aan beleidsrelevant onderzoek te doen en de kennis van wetenschappelijke organisaties aan te vullen, over te dragen en in praktijk te brengen. Enkele voorbeelden:

- ▀ de *German Council of Economic Experts* heeft een breed mandaat. Het is een academisch orgaan dat Duitse beleidsmakers adviseert over economische beleidsvragen. De expertcommissie helpt daarnaast de publieke en economisch relevante instituties om economische ontwikkelingen juist in te schatten. Het orgaan is volledig onafhankelijk m.b.t. haar adviestaken en heeft een belangrijke invloed op politieke beslissingen.
- ▀ de *German Advisory Council on Global Change* werd opgericht in 1992 met als doel om op periodieke basis de impact van globale klimaatverandering en de gevolgen hiervan te analyseren en om de opinievorming omtrent deze topics te stimuleren. De commissie produceert jaarlijks ‘flagship reports’ omtrent de ontwikkeling

van de import, beleidspapers en speciale rapporten over speciale of dringende topics. De commissie is onafhankelijk. De leden worden benoemd door de ministeries van 'Onderwijs en Onderzoek' en 'Milieu, Natuurbescherming en Nucleaire Veiligheid'. De financiering gebeurt eveneens door deze ministeries.

- ▀ de *Advisory council for Family Matters* is een onafhankelijk orgaan met 13 academische experts. Haar doel is wetenschappelijk onderbouwde analyses te voeren in het domein van familiaal sociaal beleid (scholing, gezinsbeleid...).
- ▀ de *Advisory Council for Migration* adviseert over beleidstopics rond migratie en integratie in een jaarlijks rapport.

Tot slot kan worden verwezen naar het Duitse IZA World of Labor<sup>60</sup>, een door academiëci ondersteund online-platform met een uitgebreide set van begrijpbare, niet-technische samenvattingen van beleidsrelevant onderzoek rond arbeidsmarktthema's. Het betreft een recent initiatief van enkele Duitse wetenschappelijke instellingen om arbeidsmarktonderzoek (niet enkel in Duitsland) kort samen te vatten. Dat gebeurt door toponderzoekers die dit voor het beleid en andere onderzoekers doen. De focus ligt op kort, krachtig en begrijpbaar. De samenvattingen ('onepager') hebben telkens dezelfde structuur: Elevatorpitch (jargon voor een punt snel duidelijk maken in een gesprek), Key findings en Author's main message. Er is ook telkens een link naar een uitgebreider artikel van 10 pagina's.

#### 5.4. Nederland: overheidsinstellingen (incl. planbureaus) en adviesraden

Ook in Nederland zijn er een groot aantal *onafhankelijke (academische) onderzoeksinstellingen* die een actieve rol spelen in het aanleveren van onderzoek, analyses en evaluaties die moeten bijdragen tot het beleid.

Daarnaast zijn er meer dan 13 onderzoeksinstellingen die direct *binnen de ministeries* zijn ondergebracht. De meeste zijn *departementale kenniscentra* die deels zelf onderzoek uitvoeren en deels onderzoek uitbesteden, zoals bv. het Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid (KiM) binnen het ministerie van Infrastructuur en Milieu, het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) op het terrein van justitie, het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) bij het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Vervolgens zijn er de *drie planbureaus*: het centraal Planbureau (CPB, economisch onderzoek, ca. 145 personeelsleden), het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP, sociaal wetenschappelijk onderzoek, ca. 90 personeelsleden) en het planbureau voor de leefomgeving (PBL, milieu, natuur en ruimte, ca. 200 personeelsleden). Hun taken en organisatie zijn vrij gelijklopend. Zij functioneren, elk vanuit hun specifieke invalshoek, intersectoraal en interdepartementaal en voeren zowel beleidsrelevant als strategisch onderzoek uit. Het gaat dan vooral om toekomstverkenningen, rapportages over de actuele toestand (op basis van indicatoren) en evaluaties van het gevoerde beleid. De planbureaus werken ook onderling samen, o.a. voor de opmaak van de periodieke gezamenlijke publicatie 'Monitor Duurzaam Nederland' (indicatorrapport en verkenning). De planbureaus maken deel uit van hun ministerie. Die inbedding zorgt voor een nau-

<sup>60</sup> <http://wol.iza.org>

we relatie met de overheid, wat leidt tot een makkelijke toegang tot informatie (data, beleidsrelevantie...). Inhoudelijk werken ze volledig onafhankelijk. Ze hebben een eigen wettelijke basis en een eigen advies- en toezichtsorgaan. Om zo onafhankelijk mogelijk te kunnen werken, mag maximaal 20 procent van hun begroting aan externe opdrachten worden gependend. Hierbij mogen de planbureaus niet concurreren met commerciële bureaus en beperkt de kring van opdrachtgevers zich tot lokale en nationale overheden, de Europese instellingen of internationale gouvernementele organisaties. Ze kunnen ook analyses doen op vraag van oppositiepartijen, zonder de minister of kabinetsmedewerkers daarvan op de hoogte te brengen.

Kenmerkend voor Nederland is daarnaast het grote aantal *adviesraden* die in de meeste gevallen, en anders dan in Vlaanderen, zijn samengesteld uit wetenschappers en andere deskundigen die typisch voor vier jaar worden benoemd door de minister. De leden zijn onafhankelijk en vertegenwoordigen geen belangengroepen (uitzondering is de SER). De raden nemen dus een onafhankelijke positie in tegenover zowel de ministeries als het bredere beleidsveld van stakeholders<sup>61</sup>. De raden brengen - gevraagd of op eigen initiatief – adviezen en rapporten uit. Hun jaarprogramma wordt in overleg met de ministeries vastgesteld. Ze worden gefinancierd door de overheid en beschikken elk over een eigen, ambtelijk secretariaat.. Voorbeelden van dit model zijn de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli), de Onderwijsraad, de Raad voor het openbaar bestuur (ROB), de Raad voor Cultuur (RvC), de Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie (AWTI), de Gezondheidsraad, de Raad voor de Volksgezondheid en Zorg (RVZ) en de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (ROM).

Tot slot kan ook gewezen worden op de specifieke rol die de *Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid* (WRR) speelt in Nederland. De WRR heeft tot taak ten behoeve van het regeringsbeleid wetenschappelijke informatie te verschaffen over ontwikkelingen die op langere termijn de samenleving kunnen beïnvloeden. Kenmerkend voor deze raad in vergelijking met de andere adviesraden is de oriëntatie op beleidsrelevante, sectoroverstijgende en toekomstgerichte thema's, die worden bestudeerd vanuit een holistische blik, met bijzondere aandacht voor de hoogstaande wetenschappelijke kwaliteit van het onderzoek en de adviezen. De raad wil vooral grensverleggend zijn en op thema's die maatschappelijk of politiek leven of de komende jaren actueel zullen worden, nieuwe inzichten leveren of bestaande inzichten in breder perspectief plaatsen.

Deze ambities vormen ook de criteria die de WRR gebruikt om voor zijn werkprogramma onderwerpen te selecteren uit een 'longlist' die periodiek wordt opgemaakt op basis van gesprekken met bewindslieden, beleidsmakers en parlementsleden, gesprekken met maatschappelijke actoren en wetenschappers, analyse van de werkprogramma's van andere adviesraden en van relevante ontwikkelingen op nationaal, Europees en internationaal niveau. De werking zelf is meer dan vroeger gebaseerd op twee sporen:

---

<sup>61</sup> Nog een verschil met Vlaanderen is dat deze raden vaak verder af staan van de politieke actualiteit (al zijn er verschillen van raad tot raad). Zij adviseren niet of veel minder dan in Vlaanderen over ontwerp regelgeving, maar leggen meestal de klemtoon op advisering op strategisch niveau. Het doel is vaak bijdragen aan de verdieping en verbreding van het politiek en maatschappelijk debat en aan de kwaliteit van de besluitvorming. De advisering is dus over het algemeen minder instrumenteel en meer conceptueel dan bij de Vlaamse strategische adviesraden (al zijn er ook hier verschillen van raad tot raad).



langlopende trajecten (met meer aandacht voor tussentijdse ‘oplevering’) en kortlopende projecten.

De WRR is bovendien enkel samengesteld uit hoogleraren, waarbij wordt gestreefd naar een evenwichtige samenstelling qua relevante wetenschappelijke disciplines, en wordt ondersteund door een ambtelijk secretariaat (wetenschappelijke staf van 22 VTE, die beheersmatig hoort bij het Ministerie van Algemene Zaken). De rapporten en adviezen worden telkens samengesteld door literatuurstudie en onderzoek door het WRR-secretariaat en vooraanstaande wetenschappers die daarvoor worden aangehouden op tijdelijke basis, en door raadpleging van deskundigen en betrokkenen in beleid, wetenschap en het veld. Vaak werkt de WRR samen met universiteiten, onderzoeksinstituten, beleidsmakers, andere adviesraden en de planbureaus. De functie van de raadsleden is vooral (naast het vastleggen van het werkprogramma) waken over de kwaliteit en de voortgang van de onderzoeken. De onderzoeken en adviezen doorlopen tevens een interne intercollegiale toetsing en een externe peer review.

## 5.5. Verenigde Staten: formele eisen, stichtingen en netwerken

In de Verenigde Staten worden via een reeks ‘Executive Orders’ (EO, presidentiële richtlijnen) belangrijke *formele eisen* gesteld aan de opmaak van wetgeving en beleid, waaronder de vereiste dat agentschappen bij hun voorstellen en beslissingen moeten uitgaan van objectieve wetenschappelijke informatie en werkwijzen<sup>62</sup>. De eisen uit EO worden gecontroleerd en afgedwongen door het Office of Management & Budget (OMB). OMB staat in voor de opmaak van het jaarlijkse federale budget en controleert de overheidsagentschappen. OMB kan overheidsagentschappen aanmoedigen om rigoureuze evaluatietools te gebruiken en zich in hun beleidsbeslissingen te baseren op onderzoeksresultaten en –bewijs.

In de Verenigde Staten zijn er ook heel wat *onafhankelijke structuren en stichtingen* actief op vlak van ‘evidence-based policy promotion’. Een bekend voorbeeld is Resources for the Future (RFF), een onpartijtje nonprofit organisatie die onafhankelijk onderzoek doet rond milieu, energie, natuur en milieu-gezondheidsthema’s. RFF wordt gefinancierd door individuen, overheden en organisaties die het gebruik van onderzoek en wetenschappelijke informatie in deze terreinen wensen te ondersteunen. Een ander voorbeeld is MDRC (Manpower Demonstration Research Corporation). De drijvende kracht achter MDRC is ‘a conviction that reliable evidence, well communicated, can make an important difference in social policy’. MDRC wordt deels gefinancierd door federale, deelstaat- en internationale overheidscontracten maar ook door bedrijven, universiteiten en individuen. MDRC is niet geaffilieerd aan een politieke partij of staking. Ze onderzoekt voornamelijk sociaal beleid gericht op lagere inkomensgroepen. Een voorbeeld op staatsniveau is het Washington State Institute for Public Policy (WSIPP). Deze organisatie onderzoekt een breed spectrum van sociale en publieke beleidsvragen, met als doel beleidsmakers beter te informeren. De organisatie wordt aangedreven en gefinancierd door de deelstaatregering maar stelt sporadisch ook haar

<sup>62</sup> Executive Order 13563, 18 januari, 2011; Memorandum for the Heads of Executive Departments and Agencies, “Scientific Integrity”.

databases en diensten ter beschikking stellen van derden. Ze is niet gerelateerd aan bepaalde politieke partijen.

Vermeldenswaard zijn tevens enkele *EBP-netwerken*, zoals de Coalition for Evidence-Based Policy (CEPB). De CEPB is een vereniging die het gebruik van rigoureuus bewijs in het beleidsproces wil bevorderen met als doel de overheidseffectiviteit in het sociaal beleid te verhogen. Er wordt samengewerkt met federale overheidsambtenaren en departementen om het gebruik van wetenschappelijk bewijs door deze actoren te ondersteunen, te versnellen en te institutionaliseren.

Een ander EBP-netwerk is het Abdul Latif Jameel Poverty Action Lab (J-PAL), een onderzoekscentrum dat initieel werd opgericht aan de economiefaculteit van MIT maar ondertussen is uitgegroeid tot een globaal netwerk van onderzoekers die op basis van gerandomiseerde controle-evaluaties beleidsvragen beantwoorden rond armoedebestrijding, en dit door het beleid te informeren met wetenschappelijk bewijsmateriaal. De activiteiten van J-PAL situeren zich op drie domeinen: (i) het uitvoeren van rigoureuze impactevaluaties (via gerandomiseerd onderzoek met controlegroep (RCT, Randomized Controlled Trial) van bestaand beleid rond armoedebestrijding, (ii) het verstrekken van beleidsinformatie via het vulgariseren van onderzoeksresultaten en het opbouwen van partnerschappen met beleidsmakers en (iii) capaciteitsopbouw via gezamenlijke onderzoeksprojecten en continue opleiding van onderzoekers.

## 5.6. Australië: overheidsgefinancierde organisaties

De praktijk in Australië lijkt vooral gestoeld op formele *overheidsgefinancierde organisaties* die beleidsevaluaties en wetenschappelijk beleidsrelevant onderzoek kanaliseren naar beleidsmakers.

Het belangrijkste voorbeeld is de *Productivity Commission* (PC). Die voert onafhankelijk onderzoek uit en geeft informatie en advies aan de Australische overheid in een breed spectrum van domeinen (vnl. economisch, sociaal en leefmilieu). De PC zorgt voor vier stromen van output: publieke enquêtes en onderzoeken op vraag van de overheid; monitoring van performantie, benchmarking studies en andere diensten aan overheidsorganen; onderzoek en rapporten op eigen initiatief (en hier minder relevant: klachten van concurrentievervalsing tussen publieke en private ondernemingen). De organisatie van de PC stoelt op de onderstaande drie kenmerken:

- *Onafhankelijkheid* van de overheidsagentschappen is formeel ingebed in de organisatie. De PC is een wettelijke entiteit met eigen rechtsgrond, budget, en eigen team en directeur (benoemd voor een vaste termijn). Toch is er sprake van een zekere overheidsinmenging in het werkprogramma (zo zijn er vaak geen studies over politiek geladen en gevoelige topics), maar er is onafhankelijkheid in termen van onderzoek en bevindingen.
- Er wordt gestreefd naar *transparantie* doordat de adviezen, analyses en basisinformatie publiek worden gemaakt. Er is eveneens ruimte voor publieke input door hoorzittingen, workshop en consultaties met stakeholders. Ook op vlak van organisatie is er een hoge graad van transparantie.
- Ten slotte moet de PC een *maatschappij-brede visie* hanteren, ruimer dus dan een focus op individuele belangen of sectoren.



## Referentielijst

- Arts, B. en Leroy, P. (Eds.) (2006a). Institutional dynamics in environmental governance. Springer, Dordrecht.
- Bax, C. (2011). Processes and patterns: The utilisation of knowledge in Dutch road safety policy. Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV.
- Bekkers, V., Fenger, M., Homburg, V., & Putters, K., (2004), Doorwerking van strategische beleidsadvisering. Erasmus Universiteit Rotterdam & Universiteit van Tilburg.
- Bossens, Nele, Jan Van Damme en Marleen Brans (2014). Beleidsadvisering in de Vlaamse overheid. Een analyse van de organisatie van de Vlaamse beleidsadvisering en een verkenning van mogelijkheden voor optimalisering. Steunpunt Bestuurlijke Organisatie Vlaanderen (SBOV).
- Caplan, N. (1979). The two communities theory and knowledge utilization. American Behavioral Scientist, 22, 459-470.
- Dunn, W. N. (1980). The Two-Communities Metaphor and Models of Knowledge Use. Knowledge(1), 515-536.
- EWI (2015). Speurgids 2014. Speurgids Ondernemen & Innoveren 2014. Het Vlaamse overheidsbudget voor Economie, Wetenschap en Innovatie <http://ebl.vlaanderen.be/publications/documents/59597>
- Fobé E. en Brans, M. (2012). Toekomstverkenningen in een beleidscontext. Theoretische beschouwingen over een geïnformeerde beleidspraktijk en de rol van beleidsgerichte toekomstverkenningen. Steunpunt Bestuurlijke Organisatie Vlaanderen (SBOV).
- Hoppe, R. en Halfman, W. (2004). Wetenschappelijke beleidsadvisering in Nederland. Trends en ontwikkelingen. In: Beleidswetenschap, vol. 18, nr. 1, p. 31- 61.
- Hoppe, R. (2002). Van flipperkast naar grensverkeer. Veranderende visies op de relatie tussen beleid en wetenschap. Den Haag: Adviesraad voor Wetenschaps- en Technologiebeleid.
- Hoppe, R. (2005). Rethinking the science- policy nexus: from knowledge utilization and science technology studies to types of boundary arrangements In: Poiesis & Praxis: International Journal of Technology Assessment and Ethics of Science, vol. 3, nr. 3, p. 199- 215.
- Hoppe, R., Huijs, S. (2003). Werk op de grens tussen wetenschap en beleid: paradoxen en dilemma's. Den Haag: RMNO.
- Idea Consult (2011). Programma evaluatie Steunpunten voor Beleidsrelevant Onderzoek. EWI, april 2011.
- Idea Consult (2015). Meta-evaluatie, Programma Steunpunten voor Beleidsrelevant Onderzoek. EWI, januari 2015 <http://www2.vlaanderen.be/weten/steunpunten/download/G3/nieuws/20150227evaluatie.pdf>
- Klein Haarhuis C.M., L.L.C. Hagen (2009). Toetsen en verbinden. Over het WODC in de tijd en de relatie tussen onderzoek en beleid in het bijzonder. Wetenschappelijk Onderzoek-en Documentatiecentrum (WODC).
- Lenihan (2013). Lessons from Abroad: International approaches to promoting evidence-based social policy, Alliance for useful evidence.

- Leroy, P., Arts, B. & Van Tatenhove, J. (2003). Verandering en continuïteit in milieubeleid: een kader voor analyse en duiding. In: Arts, B. & Leroy, P. (Eds.), Verandering van politiek, vernieuwing van milieubeleid. Klassieke en post- moderne arrangementen. Nijmegen University Press, Nijmegen.
- Oh, C.H. (1997). Explaining the impact of policy information on policy- making. In: Knowledge and Policy, vol. 10, nr. 3, p. 25-55.
- Pattyn, Valérie (2014). Policy evaluation activity unravelled. A configurational analysis of the incidence, number, locus and quality of policy evaluations in the Flemish public sector. Leuven, Instituut voor de overheid
- SERV (2011). Advies Evaluatie en opvolging steunpunten beleidsrelevant onderzoek. 15.06.2011.  
[http://www.serv.be/sites/default/files/documenten/SERV\\_ADV\\_20110615\\_Steunpunt\\_Beleidsrelevant\\_Onderzoek.pdf](http://www.serv.be/sites/default/files/documenten/SERV_ADV_20110615_Steunpunt_Beleidsrelevant_Onderzoek.pdf)
- SERV (2011). Advies Steunpunten beleidsrelevant onderzoek. 16/02/2011.  
<http://www.serv.be/node/4176>
- SERV (2014). Advies slagkrachtige overheid: prioriteiten voor de volgende regeerperiode. 22/01/2014 <http://www.serv.be/node/8323>
- SERV-StIA (2014). Informatiedossier Innovatiestructuren in Vlaanderen. 06/10/2014.  
<http://www.serv.be/stichting/publicatie/informatiedossier-innovatiestructuren-vlaanderen>
- Smet, Valérie (2012) Sociaalwetenschappelijk onderzoek en beleid: een analyse van de interactie, kennisgebruik en doorwerking in België en Vlaanderen.
- Smet, Valérie (2013). Evidence-based policy en de doorwerking van sociaalwetenschappelijk onderzoek: are we there yet? Beleidsonderzoek Online december 2013.
- Varone, F., Jacob, S. en De Winter, L. (2005). Polity, Politics and Policy Evaluation in Belgium. Evaluation, 11, 253.
- Weiss, C. (Eds.) (1977). Using social research in public policy making. Lexington Books, Toronto.
- Wingens, M. (1990). Towards a general utilization theory. A systems theory reformulation of the 2-communities metaphor. Knowledge-creation diffusion utilization, 12, 27-42.